AZ ATHENAEUM OLVASÓTÁRA

KÉT MENYEGZŐ
A HOSSZU HAJU HÖLGY
BARÓTHY ILONA
A HAZATÉRT

ELBESZÉLÉSEK

IRTA

JÓKAI MÓR

BUDAPEST
AZ »ATHENAEUM« R. TÁRSULAT KIADÁSA

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 4.0 Nemzetközi (CC BY-SA 4.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.hu

Elektronikus változat:
Budapest : Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület, 2016
Készült az Internet Szolgáltatók Tanácsa támogatásával.
Készítette az Országos Széchényi Könyvtár E-könyvtári Szolgáltatások Osztálya
ISBN 978-615-5557-48-4 (online)
MEK-16126

TARTALOM

Két menyegző.

A hosszu haju hölgy.

Baróthy Ilona.

A hazatért.

Két menyegző.

Elbeszélés.

- Szerencsés jó napot kívánok kegyelmednek, nagy jó uram, Gubádi Márton uram!

- Áldást, békességet kegyelmednek, nagy jó uram, Csukási Orbán uram.

- Örülök, örvendek, hogy friss jó egészségben láthatom kegyelmedet, Gubádi Márton uram.

- Köszönöm jóakaratát; látom, hogy kegyelmednek sincs hiányossága a jóban, Csukási Orbán uram.

- Hála a magas mindenhatónak. Hát az otthonvalók egészségesek-e?

- Köszönöm kérdésit; mindnyájan épségben vagyunk. Oh be sokat emlegetjük nagy jó uramat.

- Csak kölcsönbe esik: mert mi is épen annyi jóval vagyunk kegyelmetek familiája iránt; különösen a jó nagyasszony iránt. Nem fáj ő kegyelmének a foga? nem?

- Oh be jó kegyelmed, hogy tudakozódik felőle! Épen én is akartam kérdezni: hát a jó nagyasszony nem sántit-e már?

- Hát az István urfi mit csinál? Ugy-e bár, nem töri már a nehéz nyavalya? no, ne is törje.

- Hát az Évi leányasszony felkelt-e már? Nem csufitotta el a himlő szegénykét?

Ilyenféle hiábavaló beszédekkel traktálta egymást, Debreczen városa utczai padlóján találkozva, két termetes polgári férfiu; a kik pedig körülfogták őket, kofák, vásáros nép, ácsorgó sereg, azok véghetetlen jóizüen kaczagtak ennek a nyájas szóváltásnak.

Mert azt kell tudni, hogy Gubádi Márton és Csukási Orbán uram városszerte hirhedett nagy veszekedő ellenségek, a kik is átellenes szomszédok levén, oly Istentől elrugaszkodott módon való czivakodásokat szoktak művelni napról napra, hogy hangzott tőle a Nagypéterfia-utcza; mikor mindegyik kiállván a maga kis ajtajába, onnan elkezdte a másiknak szemére hányni a kicsi gyermekkorától fogva elkövetett hibáit, kiterjeszkedvén testi-lelki gyarlóságaira, lábainak görbeségére, csámpásságára, orrának verességére, arczának ragyáira, termetének potrohára, azután szellemi rosz tulajdonaira, iskolából való kicsapatására, olvashatlan irására, rekedt rikácsoló templomi énekére; a miből aztán mind fokozatos emelkedéssel főbenjáró bünök felhányása nőtte ki magát: az egyik tolvajt, a másik csalót kiáltott; az elszántott a szomszédjáéból, ez a testvéreit tudta ki az örökségből; amaz megint az eklézsia vagyonát rövidité meg; emez hamisan esküdött; mikor ebből is kifogytak, akkor aztán áttértek egymás családtagjaira, egymás feleségét, gyermekeit ócsárolták, meg nem maradt tőlük békében még a hasitott ingben járó piczi gyermek is, s mikor már aztán nem hagytak egymáson egy csepp keresztvizet sem letörletlen, akkor pogányok módjára invitálták az ördögöt, szörnyen parancsolgatván neki, hogy azt a másik szomszédot minden pereputtyostul hogyan és hova vigye el?

És a mellett, hogy olyan nagyon gyülölködtek, nem hogy kerülték volna egymást, de sőt inkább mintegy találkozót látszottak egymásnak adni, s este, mikor más istenfélő ember örül, ha a dolga után megpihenhet, kiki megjelent a maga kis ajtajában s az volt a boldogabb, a melyik hamarább rákezdhette a veszekedés uj tárgyát:

»No, elmehet már kend a maga szép hirével.«

S bár legalább aztán egyszer, amugy Isten igazában, jól összekapaszkodtak volna, ahogy illik, s a sok perpatvarnak egy egészséges eldöngetéssel véget vetettek volna; - nem azok: csak onnan veszekedtek az utczán keresztül, egyik sem mozdult ki a küszöbén; hanem hogy amit

mond, azt a másik is megértse, tehát kiabáltak olyan hangosan, hogy az egész utczában csak az nem hallotta, a ki süket volt.

Ez a patália olyan nagy botránkozást szült, hogy elvégre is a tanácsbiróság elé hivaták ő kelméket, s ott az érdemes főbiró ur következő sentenciát olvasá fejeikre, mely sentenczia ma is megvan Debreczen városa tanács jegyzőkönyvében.

»Miután Gubádi Márton és Csukási Orbán, helybeli polgárok, évek óta oly fertelmes veszekedéseket és manicheusokhoz illő káromkodásokat vittek egymás ellen véghez, hogy abban minden igazhitü jámbor keresztyén méltán megbotránkozék: ezennel megparancsoltatik mind a két férfiunak, hogy nyelveiket ezentul zabolán tartsák, egymással ne perlekedjenek, az ördögöket egymásba ne bujtassák; hanem akárhol és mikor találkozandnak, becsülettudással és emberséggel szóljanak egymáshoz. - a ki pedig (most jön a java) ezen rendelet ellen közülök vétkezni találna, s a másikat csak egy illetlen szóval is megtámadná, fizessen a szegények cassájába két ezer forintokat!«

Két ezer forintokat! Egy illetlen szóért.

S mondja aztán valaki, hogy Debreczenben nem tartották fenn kellő erélylyel az udvariasság követelményeit, még pedig ez előtt kétszáz esztendővel.

Mert a krónika 1670 tájáról jegyzi föl a közlött itéletet.

Ezért volt hát az a nagy nevetés a vásári közönség részéről, midőn a nagy piacz közepén Gubádi Márton és Csukási Orbán uraimék ama nyájas szólás-formákkal támadák meg egymást.

Mindenki kiváncsi volt arra az itélet elhirhedése után, hogy mitévő lesz már ezentul a két veszekedő társ? Mert hogy ők egymás nélkül nem élhetnek, az bizonyos. Goromba szavakkal egymást megtámadniok nem szabad, az is bizonyos.

Az tehát egészen meglepő komédia volt a közönségre nézve, mikor a találkozásban észrevevé, hogy a két szomszéd úgy fogá fel a dolgot, miszerint ezentúl csak nyájas szavakkal szabad nekik egymás közt veszekedni, s ugyanazokat a dolgokat, a miket eddig egymásnak durva szitkozódás hangján elmondtak, most megforditva, hizelgés alakjában nagy kedvesen mondogassák oda. Igy például, ha eddig azt mondta Gubádi Csukásinak: »te rezes pofáju, te!« s amaz vissza: »nézd meg a magadét, jobb lesz, te borbibircsó!« most a helyett igy szóltak: »oh be szép szinben van ma kegyelmed, mint a fakadó rózsa« és vissza a másik: »de kegyelmed is ragyog, miként Salamon dinnyéje.« S ha eddig egymás feleségének hibáit publikálták, most azoknak nyilvános revokálásával boszantották egymást jobban, felnőtt gyermekeiről tudakozódtak gúnyos részvéttel. Gubádi uram Csenkő Mózest emlegette Csukásinak, ki épen menyasszony-ruhákat vásárol a görögnél a szép Évike számára, pedig a kötni való megszökött a menyegző elől, melyre szüléi erőlteték, s a leány sem akart hozzá menni; mig Csukási uram István urfi felől kérdezősködött, hogy mikor küldi már a város a heidelbergi akadémiára? pedig nem rég kapott a jámbor consilium abeundit.

Az ellen sem lehetett a magistratusnak semmi kifogása, ha Gubádi uram Csukási szomszéd apró gyermekeit kedves kis teremtéseknek nevezte, s ajánlkozott, hogy mindegyiknek egy fésüt fog venni ajándékba, mire Csukási szomszéd viszont tűvel, czérnával kedveskedett Gubádinak, hogy a nagyasszony foltozza meg a kedves aprócskák kiszakadt térdeit.

És ez mind a legnyájasabb taglejtések, a legmosolygóbb arczfintorgatások között mondatott el, a kalapját mindkét fél kezében tartá és világért el nem fogadta volna, hogy föltegye. Az itélet azt parancsolja, hogy egymást megbecsüljék.

Tehát ők a dühbehozatalig becsülték egymást.

Mind a kettő azon törekedett, hogyan lehetne a másikat nyájas ingerkedésekkel odáig vinni, hogy elébb kitörjön belőle a méreg s aztán elveszitse a birságot.

Mert kétezer forint most is nagy pénz, hát még akkor! A melyiken azt megveszik, el kell annak adni a Nagypéterfián lévő házát.

- Hova tetszik indulni, kedves Gubádi Márton uram?

- Hazafelé indulok, drága jó Csukási Orbán uram.

- Legyek olyan szerencsés, hogy haláig elkisérhessem szeretett nagy jó uramat.

- Véghetlen nagyra leszek vele, ha ez a tisztelet ér drágalátos szomszéd uramtól.

És így kisérték egymást haza, folytonos kedveskedéssel, kölcsönösen iparkodva egymást jobbfelől bocsáthatni, s midőn hazaértek, egymástól barátságosan elbucsuztak, most már nem az ördögökre bízták egymást, hogy azok vigyék ide-oda, hanem az angyalokra, és ajánlák egymást a próféták kegyelmébe és martyrok oltalmába; Csukási uram elkiséré Gubádi uramat a kapujáig.

- Tisztelem a nagyasszonyomat, az urfit és a kisleánykákat.

Gubádi uram nem engedte e tiszteletet magán száradni, ő is visszakisérte az utczán keresztül Csukási uramat a kapujáig.

- Tisztelem, csókoltatom különösen az egész familiát, apraját, nagyját, együtt és különvéve.

Csukási uram onnan megint visszakisérte Gubádit az utczán keresztül.

- Köszöntetem az öregbérest, a kisbérest, a szolgálót, a gányót, a juhászbojtárt.

Megint vissza.

- Tisztelem a familiához tartozó ökröket, borjukat, lovakat.

Megint vissza.

- És a házanépével lakó egereket, bogarakat stb.

S mig igy egymás patkányait, kutyáit, macskáit, verebeit sorba tisztelték volna, olyan csoport hahotázó nép keveredett az utczán körülöttük, hogy első biró uram kocsijának meg kellett állni, nem tudott keresztülhajtani a nagy sokaságon.

- Mit mivelnek kegyelmetek ismét? - kérdé haragosan a biró.

- Gyakoroljuk magunkat az egymással való nyájaskodásban, ahogy tetszik látni! - viszonzá neki Gubádi Márton uram.

S azzal a két nyájas férfiu kiki a maga házába térvén, ugy csapta be maga után az ajtót, hogy csak ugy hullott a vakolat az ajtófélről.

* * *

Gubádi uramnak volt egy nagy, iskola viselt fia, kit ő papnak szánt, kinek azonban több kedve volt a mezei gazdasághoz, s nagy tógátus quinquennis diák korában félig menve, félig menettetve vált mondott az exegeticának s kiment a tanyára törökbuzát mivelni.

Csukási uramnak pedig volt egy szép eladó leánya, Évi, a kiről még eddig nem lehet tudni semmit. Amint illik.

Gubádi és Csukási uramék ugyan a veszekedés korszakában családjaik ezen büszkeségeit sem hagyák leszólatlan; ha valaki arra hallgatott volna, a mit Csukási uram átkiabált az utczán a szomszédnak, azt tanulta volna meg belőle, hogy István diák: kicsapott diák; hogy minden

nap a nehéz nyavalya töri, hogy nem is ember az már, mert azt az édes anyja, még születése előtt, elkötelezte az ördögnek egy véka aranyért, abból építtette a házát; hogy áriánus vallásu, azért csapták ki az iskolából, hogy nem is az igazi fiu, hanem váltott gyerek, kicserélték a bölcsőben, hogy táltos, két sor foga van felül, hogy török martalóczokkal czimborál, hogy a leczkéjét mindig a tiz körmére szokta felirni, onnan olvasta el diák korában.

Viszont meg Gubádi uram mendemondáiból azt lehetett volna megérteni, hogy Évi leány-asszony kendőzi magát, azért van olyan piros szine, hogy nem süt kenyeret szalonna nélkül, hogy eljár ő is táncolni a nagy erdőre, hogy fésüre akaszthatja már a kontyát, s hogy István deáknál három esztendővel öregebb.

Mindezekből természetesen egy szó sem volt igaz. Gubádi Pista jámbor, becsületes, istenfélő, egészséges legény volt. Csukási Évi pedig deli, szép, szűz hajadon leány s éppen három évvel fiatalabb, mint Pista; hanem már a két veszekedő csak mondta azt egymás mortifikálására.

Mikor aztán Gubádi uram, a tanács határozata után nehány hét mulva, meggyőződött a felől, hogy Csukási uramat szokott barátságos beszédformákkal rá nem birhatja, hogy ő vele veszekedést kezdjen, akkor egy furfangos ötlete támadt.

No megállj, ezzel, tudom, a levegőbe vettetlek.

Tehát egy reggel felvette ünneplő köntösét s hegyes lépésekkel átsomfordált Csukási uram portájára és nagy tisztelet-tudással bekoczogtata hozzája.

Egyes-egyedül találta őt az utczai szobában: az asszony, meg a leányasszony valahol szomszédolni voltak.

- Áldást, békeséget kegyelmednek és háza népének, Csukási uram!

- Mindazokat, a miket kegyelmed kiván nekem, triplán fizesse vissza kegyelmednek a mindenható, Gubádi uram.

- Kivántam tiszteletemet tenni kegyelmed uri házánál.

- Nagy szerencse reám nézve. Miben lehetek kegyelmednek szolgálatára?

- Tetszik ismerni a fiamat, az Istvánt, ugy-e bár?

- Nagyon jól ismerem: derék, jámbor ifju, nem iszik, nem koczkázik, nem nyavalyás, nem ördöngös, nem táltos, nem váltott gyerek, az iskolából sem csapták ki, ugy tanult ki mindent: mikor már a professzorokból minden tudományt kiszedett, otthagyta a kollégiumot üresen. Derék legény!

- Nagyon örülök rajta, hogy kegyelmed is ilyen jó véleménynyel van felőle, mint mások. Tehát azért jöttem ide, hogy a fiamat meg akarnám házasitani.

- Igen helyesen cselekszi kegyelmed, adjon neki a mindenható hasonló derék, jó, hűséges, józan, ékes és takarékos feleséget, mint a milyennel kegyelmedet megáldotta, Gubádi Márton uram.

Ezek mind megannyi apró tőrszurások voltak; de várj csak, majd mindjárt gerundiummal fog erre visszavágni Gubádi uram.

- Hát biz én azt gondoltam, hogy leghozzáillőbb pár lenne számára, ha az Évi leányzót venné el.

- Az Évi leányzót?

Tripla sértés nyájas alakban.

Először is az ő leányát csak per »Évi leányzó« czimezgetni, a kinek pedig »Évi leányasszony« a kompetens titulusa; másodszor meg merni kérni az ő aranyos leányát az ellenség fia számára, és harmadszor egy nemes ember leányát merni megkérni egy polgárnak, egy czivisnek! - Mert Csukási uram armalista nemes ember volt. Gubádi pedig csak polgár.

No, ez a sérelem nem fog boszulatlan maradni.

- Hát csak az »Évi leányzót«? - kérdi Csukási uram nyomatékosan.

- No mert hogy az ifjak egymást úgy is régóta szeretik. (Ezt ugyan csak ugy találomra mondta Gubádi uram, hogy ellenfelét ezzel is dühitse.) Én ugyan semmi rosszat sem hiszek el, a mit az Éviczára mondanak: hogy festené magát, hogy a nagy erdőre járt volna már tánczolni, hogy muskétás hadnagygyal lett volna ismeretsége, hogy István fiamnál három-négy esztendővel öregebb is volna; azért én csak el hagyom neki venni az Évi leányzót.

Gubádi uram semmit sem várt egyebet, mint hogy nemes Csukási Orbán erre a szóra fel fog ugrani a karosszékből, s ugyanazzal a székkel fogja őtet végigkergetni az udvarán, ki az utczára, beleesvén a birság fizetésébe; mert hisz azt a törvény előtt csak nem lehet érvényes indokul felhozni a verekedés kezdő okául, ha valaki a fia számára a szomszédja leányát megkéri.

De nem: Csukási uram nem förmedt fel, egy cseppet sem jött ki a flegmából, azt mondta, hogy: »hát hiszen igaza van kegyelmednek, ha szeretik egymást, ha az Isten egymásnak rendelte őket, hát ki akarná azt megakadályozni: legyenek egyek; mert az irás szavaiként: jobb házasságban élni, mint égni«.

Gubádi uram elbámult az engedékenységen.

- Kegyelmed tehát nem ellenkezik benne?

- Dehogy ellenkezem, sőt inkább nagyon is beleegyezem; ha már meglelte, a mit keresett, tehát tartsa is meg.

Ez gyanús kegyesség volt a szomszéd előtt. Ilyen könnyü szerével leányt nem adnak oda. - Ez bizonyosan nehéz föltételeket, hosszu határidőt akar szabni, a mik nem teljesithetők, be nem várhatók.

- És mikor gondolná kegyelmed, hogy ez megtörténhetnék?

- Hát, mi van ma? péntek. Holnap után vasárnap. Vasárnap délesti isteni tisztelet után megeshetik a kézfogó, az öcsém Pongrácz lesz a kiadó-násznagy, ha tetszeni fog, s három vasárnapi kihirdetés után megtarthatja kegyelmed a menyegzőt.

Ennél gyorsabb eljárást nem is lehet már kivánni.

- Én tehát, amit kegyelmed tőlem kért, azt előadom: kegyelmed is álljon azután a szavának, s vasárnap délután kompareáljon az Istvánkával. Egyebekre nézve az Istennek ajánlom.

Gubádi uram azt sem tudta, hogy jutott ki abból a házból, ugy meg volt zavarodva ez érthetetlen engedékenység által. Hogy ennek a merényletnek ez legyen a kimenetele, azt még álmodni sem merte volna soha.

Bár legalább annyit mondott volna Csukási Orbán, hogy »no majd meggondolom a dolgot; majd beszélek elébb az asszonynyal, majd megkérdem a leányomat; alugyunk erre még egyet«. De épen egyenesen belecsapni a nyujtott tenyérbe, ez valami megdöbbentő dolog.

Gubádi uramnak egy rém gondolata kezdett támadni.

Hátha ez a szomszéd róka őt most a saját kelepczéjében fogta meg?

Hátha ez tud arról valamit, hogy Istvánnak van már szeretője, a kit el akar venni, s azért egyezett bele a kérésébe oly hirtelen, mert tudta, hogy István nem fog Éváért eljönni; ez lesz aztán, ha kipattan, majd olyan hétországra szóló megsértés, a miért méltán megbirságolhatják a két ezer nehéz forintig!

Nem is szólt otthon senkinek, mi lelte? csak vette a botját, más sarút húzott, csendesen kiballagott a tanyára, a hol István fia gazdálkodott.

Az épen fürjeket fogdosott hálóval.

- Jaj, hagyd azt a bolondságot, mondá Gubádi uram a fiának; nagy baj van!

- Majd csak kisegit belőle az Isten, viszonzá debreczeni nyugalommal István diák.

- Jaj, nehéz azon segiteni a mindenhatónak! mert magam valék az, ki bolondot csináltam s most csak az a kérdés, hogy hát te utánam tudod-e azt csinálni?

- Mi légyen az az utánzandó bolondság?

- Mi légyen? Hát az légyen, hogy az ördög nekem ma azt sugdosta a fülembe: eredj át a te szomszédodhoz, Csukási Orbánhoz s forgasd meg májában a kést azzal a szóval, hogy kérd meg az István fiad számára az Éva leánya kezét; majd hogy fog az dühösködni, mikor ugy utál bennünket, s olyan nagyralát a leányával? És képzeld, nem dobott ki a házából, ahogy én óhajtottam, sőt inkább azt mondta, hogy jól van, vedd el az Évit.

De már ennél a szónál István diák mind a két karjával az apja nyakában volt; ölelte, csókolta.

- Kedves, édes, drágalátos, aranyos apám uram; - dehogy az ördög sugallta, az angyalok dudolták ezt a gondolatot a kegyelmed fülébe, hisz mi az Évikével rég szeretjük egymást; csakhogy egyikünk sem merte otthon bevallani.

Most meg aztán Gubádi uramon volt az átalakulás sorja. Most már értett mindent. Értette, hogy Csukási uram miért adta olyan hirtelen beleegyezését; mert bizonyosan tudta, hogy a leány hányadán van a Pistával? azt is értette, hogy miért tett oly rövid terminust a kézfogóra? legbölcsebben értette azt, hogy a praedestinatio szerint régen el volt végezve, hogy ő neki ma reggel az a gondolata támadjon, hogy bolond fővel bebotorkáljon a szomszédhoz s megkérje a leányát a fiának.

No ez már még is csak kicsinált dolog! És ha ennyiben van a dolog, tehát e szerint csakugyan végét kell szakitani minden további ellenségeskedésnek, komolyan és igazán békességet kell kötni a két szomszéd ház között, s ezentul atyafiságos egyetértésben élni.

Gubádi uram e váratlanul érkezett örömében minden eddigi haragját a kutba ejtette, s ugy tért haza a mezőről fiával együtt, mint egy igazi keresztyén.

Hát a másik valjon mit csinált ez alatt?

* * *

Mielőtt azonban tovább mennénk, álljunk meg egy szónál.

Már kétszer is emlitettük azt, hogy »tánczolt a nagy erdőn«, jőjjünk legelébb is tisztába azzal, hogy mit tesz az a nagy erdőn tánczolás?

A mi egyátalán a tánczot illeti, arról azon kánonok, a mik szerint Török Bálint ő kegyelmessége egész Debreczen városát reformálta, nem a legajánlatosabb módon emlékeznek.

A XVII-ik czikk határozottan megtiltja a tánczot a papoknak, a papnéknak és az ő leányaiknak: más keresztyén asszonyszemélyt sem igen buzdit rá; s azt hagyja meg, hogy ha már csakugyan tánczolni akar az asszonyféle, de csak olyan tánczba álljon, melyet diszes moz-

dulatokkal és szemérmes taglejtéssel lehet járni, az olyanoktól pedig, melyek csintalan szökelésekből állnak, tartsa hátra magát.

S azokra nézve, kik lelküket a szentirás szavaival igyekeztek megnyugtatni, hogy lám szent Dávid is tánczolt, mikor a filisteusok fölötti győzelmi bevonulását tartá Jeruzsálembe, rég megiratott a nóta, hogy »csak az igaz magyar táncz a szent Dávid táncza«.

Tehát az idegen tánczok ki vannak rekesztve az I n d e x b ő l.

Ennyit átalánosan a tánczról a XVII-ik század kálvinista fogalmai szerint.

A mi pedig különösen a nagy erdőn való tánczolást illeti, ennek az a Hübnere, hogy azon időtájt l a b a n c z s á g táborozván Debreczenben és Székelyhida között; a debreczeni nagy erdőben hosszas idő óta egy ezred wallon lovasság ütött tábort s ott egész vásár volt azóta. A wallon vitézek jókedvü fiuk voltak, szerették a szépet: volt szép tábori muzsikájuk, csinos aranyos egyenruhájuk, himzett bivalybőr pánczéllal, biz ott Debreczenben is akadt elég dévaj fehércseléd, a ki vásárra kihordott holmi egyetmást a wallon-uraknak, azok aztán egész lakzikat csaptak oda kinn, vigadtak, tánczoltak a csintalan menyecskefélével, megajándékozták őket selyem-szalagokkal, egész módi ruhákkal, miket azok nem átallottak a városban is felvenni, sőt még a templomban is megjelenni azokban, ugy hogy egyszer nagy tiszteletű Körmendi Jonathán főesperes uram a prédikáczióját közepén megállt s kihirdeté, hogy mig azok a fertelmesül kitárt elejü asszonyszemélyek a szentegyházat el nem hagyják, ő a prédikáczió nem folytatja.

E növekedő botrány megszüntetésére utóbb a tanács rendeletet hozott, mely szerint »minden a városhoz tartozó asszony- és leányszemélynek szigoruan megtiltatik a nagyerdőre, avagy Szőllősre, vagy a vásárra kijárni, disztelen, szokatlan metszésű ruhában, ott az idegenekkel mulatságba elegyedni, velük együtt virginálni, énekelni, ugrándozni, dorbézolni. A kik ez ellen véteni fognak, első esetben eklézsiát fognak követni, másodikban pedig nyilvánosan megseprűztetnek s a városból kicsapatnak.«

Tehát ilyen, ha nem is főben, de mindenesetre bőrben járó dolog volt a nagy erdőn való táncz - ez előtt jó kétszáz esztendővel.

Volt pedig e nagy erdei tivornyáknak egy hirhedett tánczosnéja. Mint mostanában Rigolbochet, Mistenflutteöt s egyéb ünnepelt kánkán-müvésznőket, ugy emlegették akkor Tarka Viczát; - publicze nagy botránkozással, privatim nagy kiváncsisággal.

Gyönyörü alak is volt az Évicza: olyan sugár termet, mint a darázsé, s csak ugy lengett, mikor lépdelt; könnyü lába volt a tánczra, könnyü szive volt a mulatásra; domboru idomai, csattanó orczája, sugár szemöldöke, ragyogó két szeme; - kár, hogy azt a szép termetet annyi wallonhadnagy ölelgette már táncz közben, hogy ez a szép arcz még festéket is eltűrt, hogy az a két ragyogó szem csábitásra mosolygott, hogy az a két kicsiny láb mindig rosz utakon járt.

Tarka Viczának már nem volt Debreczenben megjelenhetése. Onnan örök időkre kitiltatott. Ide ugyan leány-fővel be nem jön többet.

Mulathat, ahogy és a mennyit akar, de csak a kapun kivül; az árkon belül meg ne kapják!

Tarka Vicza tulajdonképen Csukási Orbán uram juhászának volt a leánya, s mikor nem csavargott a sátrak között, olyankor ott lakott a tanyán, ahol az apja Orbán ur juhait őrizte, a tanya már a városon kivül esvén.

Még ugyanazon a pénteki napon, hogy Gubádi uram megkérte az »Évi leányzó« kezét fia számára, kitalyigázott Csukási uram a tanyára, jól tudta, hogy ilyenkor a Vicza otthon lesz; a wallonok pénteken nem dáridóznak.

Otthon is találta, be is hivatá maga elé s e kérdést intézé hozzá:

- Hallod-e, te Vicza, nem untad-e még meg azt az életet?

- Nem biz én, bár még egyszer ujra kezdhetném.

- De majd megvénülsz ám egyszer, olyan hirtelen, hogy magad se veszed észre, s akkor majd nem tánczol ám veled senki, a dologtul elszoktál, dolgot sem ad senki; lopásra szorulsz, azon is rajtavesztesz, s majd aztán a piros kláris helyett, a mit most a nyakadon viselsz, kendermadzagot köt fel az utolsó vőlegényed.

- Mit bánkódjam én azon ma, a mi holnap lesz?

- Te, Vicza! nem volna kedved férjhez menni?

- Ki a bolond venne el engem?

- Hát ki tudja? A szép leánynak akad párja. Épen ma volt nálam Gubádi Márton uram s megkért tőlem feleségül a Pista fia számára.

- Szeget üt a fejembe, nemzetes uram; - a Pista nyalka legény; egy párszor találkoztam vele az utczán, nem tudtunk hirtelen kitérni a keskeny pallón, nagy volt a sár. Az igaz, hogy jól a szemébe néztem.

- Hát neked is tetszik a legény?

- Nekem mindegy. - Aztán mikor?

- Hát én azt határoztam, hogy legközelebbi vasárnapon kell végbemenni a kézfogónak.

- Már mint holnapután? Az nem lehet. Én megigértem a kapitány urnak, hogy jövő vasárnap együtt rúgjuk a port Szőllősön.

- Ördög vigye a tánczodat! Tánczoltál már három ember életére valót; most itt az alkalom, hogy főkötő alá juss; fejkötővel ujra tisztességes asszony lesz a neved, visszakerülsz a városba; lesz házad, tüzed magadnak, emberséges urad, a kit ugy dirigálhatsz, ahogy akarsz. Csak nem bódultál meg, hogy azt elszalaszd egy bolond tánczért?

- Igaza van nemzetes uramnak: - majd hát máskor. Azt is megpróbálom hát, hogy mint esik az embernek a maga lakodalmán tánczolni? Hanem ha azután az első héten el találok szökni az uramtól, engem ne okoljon senki.

- Az a te gondod lesz, meg a Pistáé.

A leány nevetett rajta, hogy őtet hát feleségnek próbálják meg.

- Aztán hát holnap este jó későn iparkodjál a városba bejutni; végy más gúnyát, hogy rád ne ismerjenek a kapunál.

- Azt csak bizza rám, nemzetes uram; akkor megyek én be a városba, a mikor nekem tetszik, tudom én már, merre lehet keresztül-kasul járni rajta, a nyámnyila strázsák miatt!

- No hát jól van.

Csukási uram legjobban elintézve a dolgot, tért ismét a városba vissza.

* * *

Eljött a végzetes vasárnap, melyen Gubádi Pista kézfogójának kelle tartatni az Évivel. Gubádi uram jó eleve feldicsekedett ez örömhirrel nagytiszteletü Körmendy Jonathán esperes ur előtt, ki maga is annyira meg volt örvendeztetve e fordulat által, hogy maga ajánlkozott, miszerint ez érzékeny és minden angyaloknak tetsző jeleneten ő is ott kiván lenni, a midőn két régi ellenséges család gyermekeinek összekapcsolt kezei által ily keresztyén módon békül ki egy-

mással. S azon módon, ahogy az isteni tiszteletet végzé, stóláját félkarjára vetve, ballagott el kérő násznagyul a vőlegénynyel s annak atyjával a leányos házhoz.

Gubádi uram ez alkalommal pedig egészen uj ezüstgombos dolmányt varratott a fia számára, ki is a városi lovas bandériumban őrmesteri rangban fungálván, ez ünnepélyességhez felköté széles rezes kardját, himzetes tarsolyával. Igy csörtettek nagy feltünő ünnepélyességgel a templomból haza menő nép között Csukásiékig.

Ott pedig szépen vártak rájuk!

Csukási uram e napra kiküldé a feleségét és gyerekeit a szőlőbe, hogy ne legyenek utban a háznál, nehogy valamit lássanak és halljanak, a mi nem nekik való.

Elhivatá pedig a Pongrácz öcscsét, a ki hajdu viselt ember volt s több izben járt ide-oda táborozni: meg ugyan senkit nem ölt a háborúban, de roppant szál termetével, hegyes, kifent bajuszával, stentori hangjával s egyéb férfias tulajdonaival keményen imponált a gyengébb szivüeknek.

Mint ünnepélyes alkalomhoz illik, ő is felkötötte széles, tenyérnyi pengéjü pallosát, a mi őt különben, mint nemes embert is, erősen megilleté.

Ők készen vártak az érkező atyafiakra.

Az ugyan kissé zavarta őket, hogy minek hozzák magukkal kérő násznagynak épen a nagytiszteletü urat, mikor erre a hivatalra sokkal alkalmatosabb lett volna olyan embert kiszemelni, a kivel gorombáskodni szabad, hanem már benne voltak, hát csak folytatni kellett.

Nagy tiszteletü uram előadá, hogy mi járásban vannak? István urfi hitvestársat akar e háztól elvinni, hol van tehát a kedves menyasszony?

- Mindjárt itt lesz. Csak épen öltözködését végzi: mondá Orbán, s utána látott, hogy megnézze, készen van-e már? vissza is tért nem sokára azzal a hirrel, hogy mindjárt meglesz: csak a czipőit húzza, de nagyon feszesek, munkába kerül, mig felmennek a lábaira.

Mikor aztán gondolta, hogy no már felhuzhatta a czipőit, ismét visszament érte s nehány pillanat mulva kivezeté a vendégek elé a nekik szánt menyasszonyt... Tarka Viczát.

Vicza fényesen kicsipte magát erre a napra. Illatos kenőcscsel megkent haja francziás bóbitákba volt felcsavargatva; arcza még szebben kifestve fehérre, pirosra, mint egyébkor; fehér válla, keble egész a megdöbbenésig kiszabaditva a csipkés ruhából, mely tarka szalagcsokraival majd elrepült vele; lábain rózsaszin harisnya fényesbőr czipővel, annak is piros a sarka, s nemhogy köténye lett volna elől, de még a felső ruhája is szélesen szétnyilva, hogy az alsónak a himzett fodrai kitündököljenek alóla.

- Apage Satanas! kiáltá el magát legelőbb is nagytiszteletü Körmendy Jonathán uram, s kiterjeszté feléje a S z i k s z a i t , hogy ne lássa tőle ez alakot.

- Mit? Mi ez? hebegé Gubádi Márton uram, nem akarva hinni saját két szemének.

- Hát itt van az »Évi leányzó«, mondá Csukási Orbán uram, odavezetve kézen fogva Istvánhoz a Tarka Viczát. - Itt van az »Évi leányzó«, a kit kegyelmed megkért tőlem, mint konvenciós gazdájától, a fia számára. Azt mondá kegyelmed, hogy megkér tőlem egy Évi nevü leányzót, a kiről sok rosszat beszélnek; - ez az; - a ki festi az orczáját: - ez az; - a ki a nagy erdőre jár tánczolni; - ez az; - a kinek muskétás hadnagygyal van ismeretsége, sőt kapitánynyal is; - és a ki István diáknál négy évvel idősebb, - sőt öttel is. Itt van! - Tetszett megkérni, tessék elfogadni.

S azzal oda lökte a Tarka Viczát István diák ölébe.

De már erre István diákban is elfordult a keresztyéni indulat! visszalökte a leányt az adó karjába s azt mondta neki.

- No Csukási Orbán: nekem nem tiltotta meg a nemes város, hogy szemedbe ne mondjam meg az igazi titulusodat!

- Te akarsz nekem valamit mondani? Mit akarsz hát nekem mondani?

- Azt, hogy körmönfont akasztófa czimere vagy!

- Minek a czimere? te tacskó!

- Akasztófának a czimere!

Csukási Orbán uram elszörnyedt e vakmerő mondásra; hogy neki ilyet merjen valaki mondani a tulajdon házánál. Hisz ez gyilkos szándékkal van!

- Hallod-e Pongrácz? szólt termetes öcscse háta mögé vonulva vissza, s azt tolva a dühös vőlegény elé.

- Mit mertél te mondani? riadt fel erre Pongrácz uram s nagyot dobbantott a sarkával, s megütötte a pallót rezes kardtokjával. Kinek mondtad azt, hogy akasztófára való?

- Kendnek is épen akképen! - vagdalt neki vissza István diák. De még egy szeggel magasabbra!

- Csendesen emberek! szólt közbe az esperes, az összezördülteket szétválasztva. Hogy merészelnek kegyelmetek az én jelenlétemben ily átkozódásokra fakadni. Az Urnak napján, ily szent ünnepnapon, mikor az ájtatos hivek a templomból jönnek haza, csak nem fognak kegyelmetek botránkozást okozni egy rosz leányzó miatt!

A rosz leányzó pedig mind ekkorig csak nevette a tréfát. Neki az tetszett szörnyü módon, hogy a kérők igy megrettentek tőle s most milyen csinos veszekedést támasztának miatta. Bárcsak még össze is verekednének érte; ez a Vicza hirnevének használna, igen nagyon.

A nagytiszteletü ur azonban nem türhető e vigyorgást s rárivallott az orczátlanra:

- Te pedig, szemérem ellen fellázadt asszonyi állat, nyomban takarodjál innen, lepedővel betakarva fertelmes alakodat, hogy fel ne ismerjen valaki, a kertek alatt lopózzál ki a városból, hova lábadat betenni megtiltatott, és fuss, a merre látsz!

- Nem futok biz én! nyelvelt vissza a leány; tisztességes menyasszony fővel hivott be engem ide Csukási Orbán násznagy uram! ihol a vőfélyem, nemzetes Csukási Pongrácz uram; ugy hittak engem be, hogy férjhez adnak; nem megyek én innen egy tapodtat sem, a mig engem férjhez nem vesz valaki.

- Nem mégy-e? mordult rá Pongrácz, hegyes bajuszát öklelőre forditva feléje.

- Nem én, feleselt vissza, hetykén emelgetve a fél oldalát. Mert ha a vőlegény cserben hagyja a menyasszonyát, akkor a vőfélynek kötelessége azt kézen fogni és elvenni. Azt kivánja a becsület.

- Becsület-e? ismétlé Pongrácz, kinek már minden porczikája viszketett a veszekedhetnémségtől.

- Az hát. Én ugyan ebből a házból el nem megyek, a mig engem valaki el nem vesz.

- De majd én megmutatom, hogy akkor is elmégy innen, ha valaki innen kitesz.

Azzal megkapá a leányzó kezét s kinyitva előtte az ajtót, ki akará azon penderiteni.

De a Tarka Viczának nagyon gyors keze volt, nyomban olyat teremtett a tenyerével Pongrácz úr képes felére, hogy a bajusza is félre állt tőle, s azzal, mint a vadmacska, szökött át az asztal tulsó oldalára s onnan a tessék-lássék végett felrakott tányérokat, poharakat és kancsókat oly gyorsasággal hajigálá a társaság fejeihez, hogy mindenki kapott belőle többet egynél. Egyedül a nagytiszteletü ur menekült meg szárazon, azzal a bölcseséggel élvén, hogy a zivatar ideje alatt bevette magát a kályhazug erősségébe.

A vadmacskát üldöző Pongrácz utoljára is keresztül-bukott a saját kardjában, mikor épen meg akarta kapni a rokolyáját, - s akkor - a Vicza keresztül ugorva rajta, kiiramodott a nyitott ajtón, kimenekült az utczára, s ott azon czifra, tépett öltözetben elkezdte ocsmány szavakkal szidni mind a két familiát, mig az emberek meg nem fogták s be nem kisérték a városházára.

- Már micsoda szörnyü csunya skandalum volt ez itt most! szörnyüködék a menhelyéről előkerült nagytiszteletü ur, a dühtől fújó négy férfiú közepett. Már szükség volt-e ezt a háboruságot csinálni kegyelmeteknek?

Erre aztán mind a négyen egyszerre kezdtek el kiabálni.

- Én azt gondoltam, hogy ezt kérik meg!

- Én nem ezt a dajnát kértem a fiamnak.

- Ez infámia!

- Infámia volt a leánykérés!

- Kinek? Az én fiamnak?

- Micsodát? Az én leányomat?

- Semmirevalók!

- Akasztófáravalók!

És a mellett toporzékoltak, és ütögették a melleiket, és az volt a boldogabb, a ki a maga szavát ki tudta hallatni a többié közül.

- Csendesen! az Istenért! Emberek! Keresztyének! Polgárok! Gondoljatok rá, hogy vasárnap van; csitítá őket lelkendezve Körmendy Jonathán uram. Az emberek megállnak már az utczán s benéznek az ablakon.

Addig hallgattak, a mig a pap beszélt, aztán megint rákezdték: »én nem kötöttem belé, ő kötött én belém; minek jött ide leányt kérni?«

- Én tisztességes leányt kértem.

- Nem igaz! festett képüt kértél!

- De ugyan emberek! Ne akarjatok magatok birái lenni. Oszoljatok szélyel. A melyiteknek sérelme vagyon, vigye a törvény elé. Van még törvény Debreczen városában. Ott majd igazságot fognak tenni az igazán megsértett félnek. Kendtek, Csukásiék, maradjanak itten; kendtek, Gubádiék, jőjjenek velem békén.

Ezt mondva, maga mindjárt effectuálá is rendeletét a nagytiszteletü ur, indulván kifelé az ajtón s hátrafelé tartva arczát, hivogatá maga után a két Gubádit, a kik is engedelmesen indulának utána; Gubádi Márton már át is lépett a küszöbön; hanem akkor Csukási Pongrácz hirtelen becsapá az ajtót István orra előtt, s keresztbe téve a lábát, elorditá magát.

- Megállj fattyu! Nekem sem tiltotta meg a magistrátus, hogy rád menjek!

- No hát mit akar kend? engem is jó kedvemben talál ma.

- Azt akarom, hogy innen ugyan el nem viszed szárazon azt az akasztófa czimerét, a mit ránk mertél függeszteni. Kétszer mondtad a szemünkbe.

- Nem igaz. Háromszor mondtam.

- No hát háromszor fogsz nekem itten térden állva kezet csókolni tüstént e gorombaságért, te kölyök, vagy szétmorzsollak; agyarkodék Pongrácz az ifjura, kemény fenekedéssel.

- Szétmorzsolod ám az érett sajtot, felelt az neki félvállról vissza.

- Micsoda? ordita fel a jubilátus hajdú, most mingyárt kettőbe hasítalak!

- Hasítod ám az apád lelkét!

- Mit? még az apám lelkét mered háborgatni? rivalt fel a dühödt férfi, s hogy bebizonyitsa kétfelé hasító szándékát, kiráncá oldaláról széles, haragos pallosát nagy ostentátióval.

Erre aztán István diák is kihúzta a maga kardját.

- Ejnye, te semmirekellő; még te is ki mered huzni a kardodat? dühönge Csukási Pongrácz, egészen elförmedve azon a gondolaton, hogy lehessen ember a földön, a ki tőle nem akar megijedni. Most rögtön gulyáshussá apritalak!

S azzal egy kegyetlen nagyot suhinta az ifju felé, teljes erejéből, melylyel azt tökéletesen két darabra hasitotta volna, ha megérte volna; igy azonban ellenálló tárgyba nem ütközvén, csak a padlóba vágott bele, saját csizmájának az orrát találván el épen a hegyén.

Erre aztán István diák is behunyta a szemét, s elkezdett a kieresztett karddal maga körül hadonázni, mint mikor az ember egy raj méh ellen védi magát reketytye-galylyal.

Szörnyü csetepaté támadt; egyik is vágott, másik is vágott; széktámla, almáriomszeglet csunyául megadta az árát a viaskodásnak; néha véletlenül össze is csapódott a két kard, s olyankor csak ugy villámlotta a sok szikrát; egyszer aztán István diák behunyt szemmel olyant talált visszakézzel oda húzni Pongrácz urnak az állkapczája alá, hogy annak egyszeribe félre állt tőle a nyaka - és soha sem is állt többé egyenesre.

Az volt a szerencséje, hogy István diák kardja nem volt élesre köszörülve, mert akkor abban a perczben szörnyüt halt volna; igy azonban a kapott vágás után még három fertály óráig elélt és testálni is maradt ideje.

Ennek a haláláról István diák bizony igazán nem tehetett; erről mi is bizonyságot adhatunk neki; Pongrácz vágta magát bele az ő kardjába, nem ő Pongráczba a kardját; akkor vették észre mind a ketten, mit cselekedtek, mikor már megesett rajtuk.

Hanem azért István diáknak mégis csak iramodni kellett kifelé, mert Orbán ur elkezde gyilkost, tüzet kiabálni, s az összecsődült népség a vérző tetem láttára nagyon felgerjedt. Utána, el kell fogni; lánczra kell verni!

S azzal nyargalt mindenki hetvenhét felé. Erre ment! arra ment! ott kell neki lenni! Itt kell keresni! Be kell csukni a város kapuit! el kell állni az árkot! Ki ne menekülhessen!

Denique az egész város neki zajdult, hogy a Csukási Pongrácz gyilkosát elfogja, a hol kapja.

- - És azután még sem kapta meg sehol.

* * *

Egy álló hétig mindig keresték, mindenütt keresték az elfutott Gubádi Pistát; tűvé tettek érte minden bokrot, de csak nem találhatták meg. Pedig jutalmat is tűztek ki rá, lett is volna, a ki azt elnyerje, de a Pista, csak hiába, nem akart kötélnek állni. Eltünt, elenyészett az, pedig a

városból ki nem mehetett. Föld nyelte-e el? Felhő takarta-e el? Madárrá változott-e? azt csak nem tudta senki.

Végtére aztán, meg nem jelenvén az idézésre, elitéltetett in contumaciam; »a hol pedig megkapatik, ottan feje lecsapatik.«

Közben a háboruság tárgyát, a Tarka Viczát is exequálták. Hosszu, hollóhaja tőbül lenyiratott, ő maga hóhérkeze által megseprűztetett s aztán tollkoszoruval feje körülfonatván, a városból kivezettetett.

Hanem hát mind elfelejtették a népséggel ezeket a dolgokat a bekövetkező napok.

Egyszer csak elkezdtek éjjelenkint gyújtogatni a városban.

Minden éjjel, az előálom édes szenderéből tüzilárma, harangkongás, égvereslés verte fel a lakosokat.

Mindenütt borzalom a tűz, de kétszeresen az Debreczenben.

Egy roppant város, mintha ötven falú volna összezsufolva egy rakásra; nagy részben nádfödelü házak, aszályos nyárszakok, vizetlen kutak; - ha itt kigyulad a vész a város egyik végén, Isten őrzi, ha a másik végéig el nem terjed.

Aztán minden háznál egyúttal a csűrös kert is. Asztag, kazal az akol végében, ha szél támad, mint Sodoma pusztulásakor, ugy hull belőle a tüzeső.

Isten őrizzen mindnyájunkat tőle!

Azért is Debreczenben a legfőbenjáróbb bűnök szarvas öregének számiták a gyújtogatást mindenha s annak legkisebb büntetése volt a halál. Jó, ha még tortura nem előzte meg.

És ez idő szerint minden éjjel gyújtogattak.

Ma az egyik utczán, holnap a másikon; néha még el sem oltották az egyik helyen, már a másikon lobbant ki a vészláng, és ez éjről éjre igy ment; az este lefekvő soha sem volt arról bizonyos, hogy nem az ő feje fölött fog-e ez éjjel kigyulladni a tető? s a mi fölébreszté, az bizonyosan ismét nem a hajnalpiroslás, nem a reggeli harangszó volt, hanem az égbolt tűzvereslése és a félrevert harangok kongása.

És hiába volt minden vigyázat; az utczákon hiába jártak-keltek csoportosan a vasvillás őrök, hiába állitott ki minden kapu egy ébren maradót, azért az éjentei gyulladásnak csak ki kellett törni. Jó szerencse, hogy eddigelé mindig csendes idő volt, egyszerre el lehetett a veszedelmet fojtani, egy pár háznál nem terjedt az tovább; de mi történik, ha a gonosztevő kéz olyankor találja istentelen szándékát végrehajtani, mikor nagy szél támad. Az Úr legyen irgalmas kegyelmes a városnak akkor.

A folytonos gyújtogatások egész lázadásban tarták a város népét, s a tanács manifestatiót adott ki, melynél fogva két ezer forint igértetik annak, a ki a gonosz gyújtogatót tetten kapja, kézrekeríti, vagy hollétét felfedezi, és ha bármi vétsége volna is a feladónak, az neki simára elnézetik.

Ez utóbbi záradék azért csatoltatott oda, hogy ha többen volnának a mordály-égetők, a czinkosok közül valamelyik a többiek elárulására kecsegtessék.

De csak a kitüzött jutalom sem szünteté meg a nagy veszedelmet. Rémség iszonya tartá lefoglalva az egész várost; kétségbe volt esve minden ember.

Végtére a nép azt kezdte beszélni, hogy ezt a sürü gyújtogatást senki sem miveli más, - mint az eltünt Gubádi Pista: azon való bosszujában, hogy fővételre itéltetett.

Ez általánosan hitt monda lett a városban.

Gubádi Pista a gyújtogató.

* * *

Pedig hát szegény Pistát ugyancsak ártatlanul terhelték ezzel a gyanuval.

Ha tudták volna, hogy hol tartózkodott ő ez idő alatt folyvást?

Természetesen ott, ahol senki sem kereste.

Hol nem kereste őt senki?

Hát Csukási uramnak a padlásán.

Mingyárt a legelső futamodással oda vette fel magát egy üres górénak a hiúja alá, saját Csukási uram szérüs kertjében, jól okoskodván, hogy ha ő most az utczára kifut, a tömérdek járó-kelő nép menten megfogdossa; ha pedig itt meglapul, majd minden ember tulszalad rajta s az egész világon mindenütt fogják keresni, csak annak a házában nem, a kinek az öcscsét levágta.

Csakugyan ugy is történt, egész naponta és éjente hallotta, hogy kiabálnak az utczákon, a szomszédban: »itt keressék, ott kell lenni«. Látta is a hiu szelelőjén keresztül, hogy másznak fel a kazalokba, hogy szurkálnak czuczával, vonyogóval a boglyákba, hogy néznek le felyülről a kéményekbe; azok mind ő vele akarnak beszélni. Arra a képtelen gondolatra pedig nem vetemedik senki, hogy magánál Csukási házánál keresse a gyilkost, ki ő maga nagy kiáltozással buzdit aprót, nagyot, a góré ajtajában állva, hogy száz tallér üti a markát annak, a ki a gyilkost megfogja.

Annak csak le kelle nyujtani a lábát a kukoriczasövény közül, hogy »itt van, tessék!«

Hanem Pistának volt jó dolga, hogy a közönséget tévhitében meg ne zavarja; csak hadd tévelyegjenek.

Gondolta: majd odább áll, csak hadd csendesüljön le a világ.

De még egyébb merész szándéka is volt azzal, hogy Csukásiék portáját el ne hagyja.

A nélkül nem mehet neki a világnak, hogy Évikének meg ne magyarázza ezt a csalfaságot, a mit vele tettek. Azt nem szabad ennek az ártatlan leánykának hinni, amit az apja bizonyosan ugy adhatott elő, hogy ő szándékosan kérette meg a Tarka Viczát, s hűtelen volt kedveséhez.

E felől nem szabad az Évikét kétségben hagyni.

De hogyan találkozzék vele? Ez volt ám a fogas kérdés.

Hallotta, mikor estefelé megállt a szekér, mely Csukásinét, meg a gyereknépet hazahozta a szőlőből; hallotta a sivalkodást, amit az asszony, meg a sok gyereknép rázendített, amint a Pongrácz gyász-esetét megtudták. Az Évike sirását is kiismerte közüle. Az nyilván fél-szemével a halottat s másikkal a gyilkost siratta.

Nagysokára aztán elcsendesült a ház. Hanem egy fatális körülményre nem számitott Pista, mikor a menhelyét elfoglalta. Azt nem sejté, hogy Évike nagy gonddal ápolt búbos-tyúkjai ugyanazt a górét választák éjszakai pihenésük tanyájául, az ő számukra volt az a lajtorja odatámasztva, amin ő ide felmenekült.

A tollas laktársak alkonyat felé szépen egyenkint felugrálának a hágcsókon, s rendben elfoglalák a keresztbe dugott karókat, kiki ráismervén éjjeli nyughelyére s rövid szóváltás után az ülésrend felett kiegyezkedvén.

Ez gonosz társaság.

A félhomályban ugyan nem igen törődtek a nyájas hálótársak az idegen jövevénynyel, de amint az megmozdult, a neszre azonnal felriadt a mindig éber kakas, s annak a jelszavára aztán sorba valamennyi tyúk olyan kotkodácsversenyt kezdett rá, hogy az egész házat fellármázhatta vele.

Ezektől teljes lehetetlen lesz észrevétlenül menekülni éjszaka. Hiszen fölkiabálnak minden alvót.

Hanem hát épen ebből származott a szerencséje. Mert az Évike meghallva a nagy baromfiriadót, azt hitte, bizonyosan a menyét háborgatja kedvencz búbosait s mint jó gazdasszony, nem restelt maga éjszaka fölkelni, egy piszkafát kezébe fogni s azzal kijönni a góréhoz, hogy a menyétet elkergesse.

Aminthogy elég bátorsággal is birt sötét éjszaka fellépdelni a góré hágcsóján (akárhányszor merte ő azt) s a nyitott ajtón bedugva a piszkafát, szétütni a tyúkállás alatt:

- Elmégy innen, te csúf menyét!

Pista, miután egypár ütleget kapott a lábaszárára s meggyőződött felőle, hogy ez Évike hangja, megszólalt a szegletből:

- Lassan Évike. Én vagyok itt: a Pista.

Évikének igen erős szivének kellett lenni, hogy e szóra el nem sikoltotta magát s a hágcsóról hanyatt-homlok le nem ugrott.

- Az Istenért, mit keressz te itten! kérdezé megrettenve.

- Veled akarok szólni, angyalom: aztán megyek, a merre lehet.

- Ne beszélj te most semmit. Ne kérdezz te tőlem semmit. Tudod, hogy én most is szeretlek; akármit vétettél is. De innen nem mehetsz sehova; mindenfelé keresnek a városban.

- Hát akkor itt maradok, amig nem fognak keresni. Jövő éjjel csak elhagyják. Hanem ha jót akarsz velem, egy kancsó vizet adj innom, mert megfulladok itt ebben a melegben. Hát nem hiszed, hogy én akartam elvenni a Viczát, ugy-e?

- Oh ne is beszélj arról, kérlek.

A leány sebesen visszament a házba. A konyhában lelt valami elemózsiát, azt egy kancsó friss vizzel együtt felvitte a hiúba; benyújtotta Pistának; az megcsókolta érte a kezét, s aztán visszament a leány a szobába és azt mondta, hogy elkergette már a menyétet.

Másnap éjjel megint nem lehetett elhagyni hiv helyét Pistának. Évike megjelenté neki, hogy a drabantok városnegyedenkint vizsgálják sorba a házakat, ő utána. Most épen ezen a negyeden kezdik. Hát csak maradjon még veszteg.

Azt is tudatá vele ekkor, hogy a gonosz Viczát hogy söprűzték ki a városból.

Harmadnap éjszakára pedig már elkezdődött a gyújtogatás. Az általános zendületben nem lehetett Pistának a városból menekülni.

És azontul minden éjjel tűz volt, az utczákon egész éjjel czirkáltak az őrjáratok, folyton folyvást ébren volt és strázsát állt a város; Pista ott ragadt a góré padlásán.

És Évikét nem győzték dicsérni: milyen gondja van a baromfira; késő éjjel, mikor már mind lefeküdtek, még enni, inni visz fel nekik, s még mindenki alszik a háznál, már ő fenn van és megnézi, nem esett-e bennük valami kár?

És aztán hogy el tud velük gyügyögni! milyen nyájasan suttog hozzájuk! - nagyon szereti az állatokat.

Igen bizony, szegény Pistát csak kell valamivel vigasztalni.

Azt meg sem merte neki mondani, hogy minő kegyetlen itélettel sújtották a város atyái: csak arra kérte összekulcsolt kezekkel, hogy az Isten szerelméért, el ne árulja magát, mert abból nagy baj lehetne.

A gyújtogatások idején többször is beszélt Évi Pistához, tudósitva őt rejthelyén, hogy mely tájon van a tűz? Ne féljen. Le ne jőjjön. Nem jön idáig a veszedelem.

Olyankor példálózott Pista, hogy ha ezt a házat találnák meggyújtani s ő megszabaditaná a tűzből az Évikét, meg a gyerekeket, akkor talán megbocsátanának neki a szülői a kiontott rokon-vérért.

- Nem, nem! inté őt Évike, ekkor se mutasd magadat. Ha mi benn égünk is, hagyj ott égni. Csak te fuss akkor, a merre látsz.

- Abból ugyan semmi sem lesz.

Hát még mikor azt hallotta Évi minden embertől, hogy Pista a gyújtogató, hogy azt keresik százszoros halálra: már egy szót sem tudott aztán hozzászólni sirvafakadás nélkül. És ő nem védelmezhette őt a rosz nyelvektől; nem mondhatta: »hisz itt van ő, meg sem mozdul, itt ügyelek rá, a tyukjaimmal együtt.«

S már a búbos tyúkok is megszokták Pista társaságát, ő igen udvariasan bánt velük; megosztá velük kenyerét, vizét; tenyeréből etette a kakast; s azok nem is ütöttek többé lármát miatta, sőt mikor reggelenkint leszálltak a beszédes tyúkok az udvarra s megjelentek a kukoriczát szóró gazdasszony előtt, valószinüleg arról dicsekedtek fel előtte, a saját nyelvükön, hogy milyen jeles, jómagaviseletü idegen ifju tévedt közéjük; amit a kakas is helybenhagyott.

Jó, hogy ezt a nyelvet a rendőrség nem érti.

* * *

Távolról sem lehet mondani, mintha István diák napjai abban a szűk kóterban valami nagyon élvezetesek lettek volna. Kánikulai melegben egy akkora téren kuczorogni, ahol a fejével éri a tetőt, s a két kiterjesztett karjával a receptaculum két oldalát; náddal és kukoricza-kóróval körülfalazva, a mi jó meleget tart; és ott is mozdulatlanul lenni, hogy senki neszt ne foghasson ottléte felől, ezt alig számithatná valaki az irigylendő állapotok közé, még ha olyan kárpótlás járna is vele, mint a szép Évike naponkinti látogatása, biztató hű szavaival.

A próféta a sivatagban nem várta nagyobb áhitattal az ő tápláló hollóját, mint Pista szokta várni szerelmesét, ki az éj leszálltával az ő árva menhelyét naponkint felkereste.

Hogy imádkozott ott magában az éj leszálltáért! pedig milyen hosszuk, milyen lomhák azok a nyári napszámoskinzó nappalok, milyen nehezen akar bealkonyodni; milyen sokáig tud az esthajnal világa elmulni az égről, s még azután is mennyi ideig késlekednek azok a fáradt csillagok, mig meggondolják magukat, hogy előjőjjenek.

Akkor jön az ő kedvese az ajtóhoz, kis kosárkával, melyben eleség van és friss ital; mire szinte nem csekély a szükség oda fenn; de még édesebb és ohajtottabb az ő nyájas suttogása, az ő hű biztatása; az a féltő aggodalom, amivel kedvesét rejtegeti; óvja az észrevétetéstől; inti, hogy ne csókolja kezét oly hangosan, valaki meghallhatná; s tanitja jó szivvel, hogyan kell hangtalanul csókolni, ugy hogy neszt ne költsön.

Odabenn aztán azt szokta mondani a leány, hogy a lajtorját elvenni ment a góréhoz, nehogy a menyét felmehessen rajta, reggel meg ugyanazt teszi vissza, mikor korábban kel.

És napfélen eljár a góré közelében s mintha a tyukokhoz beszélne, mond érthető dolgokat.

- Szép kakas, szép bubos kakas, vigyázz magadra: a kánya el ne kapjon, a szomszéd el ne lopjon; ki ne menj az udvarból, mert bizony nyársba huznak. Maradj a te gazdasszonyod körül.

István diák hallja azt a hiu alatt s tudja jól, hogy ezt neki mondták.

Hanem ez a fogság még is borzasztó sokáig tart már! És éjjenkint egyre szaporodik a tűzi lárma; minden éjjel nagyobb zaj van az utczákon; már a szérüskerteket is őrzik; teljes lehetetlen Gubádi Pistának ebből a dugaszból most kiszabadulni!

Tűz van minden éjjel.

Ki lehet az a gonosz, a ki ezt cselekszi?

Egy este a holdujság erős fölszéllel jelent meg: az ég beborult egészen, s tiz óra táján már teljes sötétség volt. A vihar nőttön nőtt; csak ugy csikorgott eresztékeiben a rosz kukoricza-góré. Hej, ha most valami veszedelem üt ki, az lesz ám a hires nap.

Még egy órával odább oly csuf idő támadt, hogy a jó kutyát nem kellene ilyenkor a házból kicsukni, a szél egész csoporttal szórja az őrjárók szeme közé a felkavart porondot: az embernek szinte kedve sincsen ilyenkor strázsára sétálni, oknélkül az utczán botorkálni.

A nagy vihar a boglyákat tépi széjjel s hordja a szénát, szalmát a szomszéd utczára, az udvarokban a kútostorok elszabadulva, vedrestől olyan nyikorgásokat visznek véghez, mintha száz kisértet siratná szomoru halála okait, s a kémény-hasadékok huhognak, mint valami vén bagoly.

Uram irgalmazz ebben az éjszakában!

István szivdobogva várta kedvesét. Oly soká késik!

Bizonyosan nem eresztik azt most ki a szülői ebben a zimankós időben; bizonyosan mondják neki: »ördög vigye a te boglyos kakasodat, érdemes azért ilyen förmetegben kimenni a szobából; inkább hordja el minden pereputtyostul a görény!«

Szegény boglyos kakas!

De bizony még is ni! Mintha lopózva jönne valaki a góré felé?

Egy karcsu leányalak, könnyü, ruganyos léptekkel, sötét kendőbe burkolva. Kötényével félig letakarva hoz egy kosárkát, a kosárkában bögre, kancsó látszik, amint a szél meglebbenti rajta a kötényt.

Csak István szemei birják azt kivenni, ki már hozzászokott a sötétben a nézéshez.

A leány a góré hágcsójához érve, hirtelen széttekint, nem látja-e meg valaki, azzal gyors, ruganyos léptekkel felhalad a hágcsó fokain, kötényével folyvást takargatva kosárkáját.

István ott várta Évikéjét az ajtó mellett, s várta, mig az szólitni fogja őt halk suttogással.

Hanem ez a leány nem szólt semmit, csak letette a góré padjára a kosárkáját, kivette belőle az egyik szilkét, mely fedővel volt letakarva, s leemelve róla a fedőt, hirtelen előre nyujtotta azt.

István is nyújtotta eléje a kezét a sötétségben, mire a leány hirtelen lefelé forditva a szilkét, épen a tenyerébe tölté annak tartalmát.

Az pedig nem volt más, mint egy nagy darab félig égő bükkfa tapló.

István egész lélekjelenléttel összeszorítá egyik markában a tüzes taplót, a másikkal pedig megragadá annak a kéznek a csuklóját, a mely azt odalökte.

Erre egy ádáz sikoltás metszette keresztül a vihar süvöltését. A megkapott gyujtogató önfeladó rémkiáltása volt az, ki a pokolbeliek kezében érezte magát, midőn ily véletlenül megragadták.

Most már aztán István is megfeledkezett minden egyébről: még a saját bajáról is s elkezde torka szakadtából kiáltozni:

- Tüz van! tüz van! Incendium! Ide emberek! Itt van a gyújtogató!

Az pedig kétségbeesett küzdelmet kezdve a férfival, ki akarta magát szakitani kezéből, a minek az lett a következése, hogy a hágcsó kettétörött alatta s a leány ott maradt megkapott kezénél függve, melyet István vasmarka el nem bocsátott.

Ott kapták meg a lármaharangra előtóduló utczai őrök s letépve fejéről a kendőt, arczába világitottak a lámpással.

Az biz a Tarka Vicza volt.

A fenevad rúgott, körmölt és harapott, mig meg tudták kötözni, azután is tajtékot köpködött elfogóinak arczába, s szidta, átkozta őket mind városostul együtt; hiszen csak még ezt az egy éjszakát fűthette volna be nekik, nem maradt volna hamunál egyéb az egész város helyén!

Ruhái közt meglelték a többi csóvákat is, a mik még az éj kivilágitására voltak szánva, és a tüzszerszámot: nem tagadott semmit; átkozta az egész népet.

* * *

Mig ez a nagy lárma tartott az udvaron, Csukásiék ki akartak rohanni a szobából s akkor vették észre, hogy a pitvarajtó be van kötözve; a gonosznak még erre is volt ideje: azt akarta, hogy mind családostul odabenn égjenek.

Mire kibontották az ajtót s a háziak is előjöttek lámpásokkal, már akkorra hire futamodott, hogy el van fogva a gyujtogató, s első biró uram, ki ez éjjel maga járt lóháton őrjárást a városban, vágtatott lóhalálában a Csukásiék portájára.

Épen akkor érkezett oda, mikor az egybecsoportosult vasvillás sokaság körülfogta a megkötözött gonoszt, és azt, a ki őt kézre kerité.

Nagy volt a csodálkozás mind közönségesen, midőn a haza megmentőjében Gubádi Istvánt ismerték fel, akit épen a gyujtogatással vádoltak.

Legelébb Gubádi Márton borult a fia nyakába, ő volt az első, ki annak segélykiáltására a szomszédból átrohant; azután pedig Csukási Évi állt elő s kimeritő felvilágositást adott biró uramnak, hogyan került István az ő góréjuk padlására, hogyan táplálta ő a szerencsétlen ifjut azalatt rejtett buvó helyén; milyen Isten rendelése volt ez városunkra nézve, mely most István ottléte nélkül bizony porrá égett volna; azért is a bátor leány követelte főbiró uramtól, hogy a hirdetmény értelmében most már Pistának minden főbenjáró bűne megbocsáttassék és Csukási uramat is körülfogta szépen, könyörögvén, hogy Pistának engedje el bűnét; ki bizony nem volt gyilkos szándékkal, hisz inkább atyafiságot kötni jött a házhoz, szeretetet kinált, ők feleltek neki éles karddal; most hát bocsássanak meg neki, mert életüket neki köszönhetik.

Csukási uram nagyon meggondolta magát erre a szóra; biró uram megelőzte, karonfogva Istvánt és azt mondván neki ünnepélyes szóval:

»Édes fiam, ki e mostani órában szegény városunkat az elpusztulástól megszabaditottad, tekintsd te is magadat szabadnak s minden eddigi bűnöd legyen e világon megbocsátva; számolj vele majd ama másikon s iparkodjál úgy élni, hogy a felszámoláskor jó tetteid sommája lenyomja vétkeidet. Azonkivül még a gonosztevő fejére kitűzött kétezer forintot is megkapod.«

Mire István okosan meggondolt és szivből sugallott szavakban igy felelt:

»Köszönöm kegyelmednek a drága jó grácziát, első biró uram, s azt fejemre nézve elfogadom. A mi azonban a kétezer forintot illeti: úgy értesülvén Évikétől e szomoru idők folytán, hogy a családaink közt kitört ujabb háboruság miatt a nemes tanács pert indíta a szegényeknek fizetendő kétezer forint birság megvétele végett s a felől inquiráltatik, ki volt hát eredeti inditója e gyászos végezetü versenygésnek: nehogy e gyűlölködésre vezető inquisitio még tovább is üzve-füzve legyen s hogy a perpatvarnak örökmindenkorra vége szakittassék de meg a szegények cassája se szenvedjen rövidséget abban, a mi neki dukál, már de jure competál: ime én ezt a nekem itélt kétezer forint vérdijt a szegények cassájának visszaajánlom. Azokért történt, azoké legyen. Nekünk pedig ne adjon az ur Isten egyebet, mint békességet a mi házainkban.

Ezeknél a szavaknál aztán már csakugyan nem volt mit tenni más a két szomszéd családra nézve, mint fejenkint egymás nyakába borulni és a közös megszabadulás éjszakáján fogadást tenni Istennek, hogy soha többet háboruságot támasztani nem fognak.

Csukási uram is megengedé Évikének, hogy gondoskodjék már ezután az ő boglyos kakasa ő róla, ne pedig ő arról. Ugy is köztudomásu lett a dolog.

Azzal meghuzaták a kettős torony valamennyi harangját, s éjnek éjszakáján nagy proczessioval ment a népség a templomba, Te Deum laudamust énekelni.

Másnap pedig a tanács jegyzőkönyvébe határozatképen beiktattatott:

> »minekutánna Csukási Orbán és egész familiája által, rokonuknak, Csukási Pongráczcznak megöletése a megölőnek, Gubádi Istvánnak c o n d o n á l t a t o t t: ezen actus tanácsilag is egész ünnepélyességgel helybenhagyatik«.

(Példás tanujele azon kor bölcsességének, hogy azoknak odaajándékozzák a bosszu tisztét az ellenük vétkezettnek, s a törvény helybenhagyja azt. E határozat maig is a város archivumában letett jegyzőkönyv lapjain feltalálható.)

* * *

Évike tehát menyegzőjét fogja ülni Istvánnapkor, vőlegényével, Istvánnal.

Vicza is az nap fogja menyegzőjét ülni vőlegényével: a halállal.

A kegyetlen törvény tüz által való elpusztittatásra itélte a gyujtogatót.

Ebben nem gyakoroltak irgalmat.

Istvánnap előtti délután, mikor az itélet meghozatott, egy fiatal wallon hadnagy a szomszéd táborból látogatá meg első biró uramat s discursusba eredt vele.

- Mi a mennykő, biró uram, kegyelmetek meg akarják égetni azt a szép leányt? Nem elég már, hogy azt a szép hosszu haját levágták, még pulverisálni is akarják?

- Eképen itéltetett felőle; válaszola okosan főbiró uram.

- Persze, hogy itéltetett, de bizonyosan csak azért itéltetett, hogy a leány megijesztessék; de csak nem akarják tán az itéletet végre is hajtani?

- Istennél vagyon a kegyelem.

- Azt tudom, hogy ott vagyon: de abból nem következik, hogy Debreczenben is ne legyen. Ezt a bolondot ne tegyék kegyelmetek.

- Kell az üdvös példa.

- Hát égessenek meg kegyelmetek három vén asszonyt helyette.

- Azt a bolondot pedig épen nem teszszük.

- No már pedig én tanácsolom kegyelmeteknek, Debreczen városi urak, hogy ilyen vastagon ne üzzék a tréfát, mert szekérenment ugysegéljen, mi is bele fogunk tréfálni a kendtek mulatságába.

- Tessék megpróbálni, szólt vállvonva a főbiró; mi a magunk égetnivalóját megégetjük, s abban nekünk a zsinat sem parancsol.

- No majd meglássuk, szólt a hadnagy. S nagy kardcsörtetéssel távozott el a városházától.

Másnap jó hajnalban már jelenték az őrtornyokon álló strázsák főbiró uramnak, hogy a város minden kijárata előtt egy csapat wallon lovas ütött tanyát, kik ott nagyon vigyáznak a kimenőkre.

Biró uram megtette már a maga intézkedéseit, a miket szükségesnek látott.

Hét órai harangszókor pedig a Czegléd-utczán egy erős csapat lovasság vonult végig, a tegnapi hadnagy vezénylete alatt, kinek-kinek kezében lévén a muskétája; s azok szép hadirendben felállának a városháza előtt.

Biró uram kitekintett az ablakon s meglátván a hadnagy urat, szerencsés jó reggellel üdvözlé ő kegyelmét.

- Fogadj Isten, biró uram; viszonzá a vitéz ur emberséggel. Hát eljöttünk, hogy kiséretül szolgáljunk az executionál.

- Hát jól tették vitéz hadnagy uram.

- Aztán, a mit mondtam, biró uram!

- Én is megmondtam, hadnagy uram.

- Nem bánom, ha a végső ijesztésig viszik is a tréfát, de ott aztán, ahol vesztésről van szó, meg kell állni s visszatérni.

- De onnan uram nem tért még vissza senki e nap alatt.

- Csak nem fognak kegyelmetek máglyát rakni a város közepén?

- Azt a veszettséget nem cselekeszszük.

- A városból pedig nehéz lesz kijutni, biró uram.

- Majd meglássuk, hadnagy uram.

A harangszó elhangoztával, tompa dobpörgés hangzott a városház udvarán, s midőn a kapuk kitárultak, előjött a gyászmenet, mely az elitélttel a vesztőhely felé volt indulandó.

Elől a városi dobos, fekete posztóval bevont dobot verve, utána négy lovas drabant, azután két alabárdos, kék köpönyegben; azután jött a négylovas kocsi, azon ült a leány, gyászfátyollal sarkig lebontva; vele szemközt az a félelmes férfi, a hóhér, csuklyáját egész a szeméig lehuzva arczára. Utána egy másik szekéren a birák, tanácsurak és azután megint két alabárdos, az elitélt szekere mellett is ballagott kettő-kettő. Tehát mindössze nyolcz czúczás ember és négy lovas. Ez bizony nem nagy erősség! A wallon urak nevettek nagyon. Ők voltak legalább százan, s közülök egy is elszedné ezektől mindazt a sok régi módi ütőszerszámot.

A hadnagy odarugtatott a biró kocsija mellé s enyelegve beszélt hozzá.

- Aztán biró uram, a meddig az ijesztgetés tart, addig minden szabad; hanem mikor én azt mondom, hogy »halt«, akkor ez annyit tesz magyarul, hogy »czurukk.«

- Jól lesz, jól, hadnagy uram.

Mikor a templom elé értek, ott megálltak; a fátyolos leányt kiemelték a szekérről s elitélt, bakó, tanácsbirák mind bementek a templomba.

- Mit fognak itt végezni? kérdé a hadnagy a birótól.

- Most adja meg a pap szegény lelkének az utolsó vigasztalást.

- No hát csak adják meg az utolsó vigasztalást, ha az is a tréfához tartozik.

A wallon vitézek glédába álltak a nagy templom előtt.

...Ez alatt a Csukásiék portájáról egészen másnemű menet indult ki: lakodalmas menet.

A Gubádi Pista viszi haza a maga tanyájára, túl a nagy erdőn, a menyasszonyát.

Czifra lagzit csaptak. Ugyancsak kitett magáért mind a két öreg. Nyolcz szekérrel vannak, elől a czigánybanda, utána vőfélyek, nyoszolyóleányok, a középső szekéren a menyasszony, a boldog vőlegénynyel; a menyasszonyon fehér, paszomántos ruha van, hosszu csipkefátyollal letakarva az arcza, hogy ne piruljon a sok bámulótól, bőre le ne égjen, por be ne mocskolja; mellette a vőlegény, ezüst gombos dolmánya félvállra vetve, nyusztprémes süvege félrecsapva, piros mellénye messzire kivirít; gyolcsinges lobogós karjával átölelve tartja szerelmes menyasszonyát, s ugy sugdos a fülébe, bizonyosan szerelmes szavakat. Egy szekéren násznagyok, örömapák ülnek, másik meg van terhelve tulipántos ládákkal, azokban bizonyosan a menyasszony hozománya lesz, szép sávolyos vásznak, kendők, selyem fersing. A leghátulsó szekéren egy gönczi hordó, vasabroncsos: abban lesz bizonyosan a jóféle érmelléki, a mit ma csapra ütnek.

A lóhátas legények előre vágtatnak, az ostorok megcserdülnek, az állott paripák, mint a veszedelem vágtatnak a könnyü teherrel, tarka kendő mindegyik kantárába füzve, a czigány ott elől huzza a vig nótát, a fiatalság rikongat s kinálja a jövő-menőket kulacscsal, de nem ad belőle. Igy vágtatnak ki a város kapuján; az ut mellett felállitott wallon-harczosok két oldalt helyet csinálnak a vig nászmenetnek, még egy pár jókedvű fiu »juhé«-t is kiált utánuk.

A templomban ez alatt végződött a szertartás. A hivek kilépdelnek rendén; hanem amint a szekerekhez érnek, a leány hirtelen leveti a sarkig érő gyászfátyolt s mint fehér ruhás menyasszony áll elé, a hóhér ledobja a csuklyát s mint ezüstgombos vőlegény tünik ki, az alabárdosok elhajigálják ócska vasaikat s előrántva a köpönyeg alól hegedűt és klarinétot, rárántják a lakadalmast s azzal megfordul a menet, felujong a népség: »a Gubádi István násznépe volt az, hadnagy uram, és lakadalom, nem embervesztés! Az a leányzó ott Csukási Évike, nem Tarka Vicza!«

- Köszönjük szépen a tiszteletet, hadnagy uram! köszönt tréfásan a főbiró a wallon vitéz urra.

Most veszi ez észre, mennyire rászedték!

Utczu rajta! utána annak a másik menetnek! az volt a gyászkiséret!

Az a menyasszony volt a tüzre itélt leány; az a vőlegény volt a hóhér, a ki menyasszonyát azért ölelgette, hogy a szekérből ne menekülhessen; azok a vőfélyek voltak a hóhérlegények; azok a násznagyok és örömapák voltak a tanácsbirák. A tulipános ládákban nem nászhozomány volt, hanem gyantával itatott fa; abban a gönczi hordóban nem érmelléki volt, hanem gyúló kátrány. Azt a leányt vitték - nem szerelmeskedni, hanem megégetni.

»Utána! utána!« kiálták a wallon vitézek s vágtattak szélnél sebesebben a nászmenet után.

Biz az hiába való fáradság volt. Mire kiértek a nagy erdőre, már akkor a násznépet a lobogó máglya körül állva találták; és a máglya közepén nem volt már semmi, csak por és hamu.

»Mi történt itt?« rivallt dühösen a lovas vitéz a másodbiróra, ki kezében tartva egy összegöngyölitett pergamentet, hideg vérrel nézett a tüz közepébe.

A másodbiró kigöngyölité előtte a pergamentet, s odamutatva annak öreg betűire s tallérnyi fekete pecsétjére, nyugodtan válaszolt:

»A törvénynek elég tétetett!«

A hosszu haju hölgy.

(Egy amerikai magyar kereskedő naplójából.)

Elbeszélés.

Volt egy emberem, a ki minden reggel eljött boltomba, napi készletét bevásárolni szivar dolgában. Mr. Bhealernek hivták.

Hegyes spanyol szakált viselt bajusz nélkül, magas keményitett inggallért nyakravaló nélkül, nagy massiv óralánczot és azon egy kis ezüst órát, mely soha sem járt, egy antik-gyűrüt az ujján, melyből hiányzott a kő, kurta zsemlyeszin kabátot nyolcz zsebbel, a mikben nem volt semmi, és egy roppant bőrtáskát a hóna alatt, melyre arany betükkel volt sajtolva: »porte monnaie;« de a miben soha sem volt pénz.

Hanem annál inkább tele volt az mindenféle nagybecsü jegyzetekkel, a mik a nagyrabecsült ismerős merész vállalkozási szelleméről tanuskodnak. Azokkal ő engem minden reggel megismertetett az alatt, mig vásárlásait kiegyenlitette velem, s nem mulasztotta el, hogy megkináljon vele, ha nem volna e kedvem »csendes Co.«-nak lenni vele leendő vállalkozásában?

Azok a vállalkozások pedig többnyire csábitósan nagyszerüek voltak.

Egyszer egy nyári korcsolyázó termet akart felállitani, melyhez a szükséges jeget ama számtalan new-yorki jegesverem szolgáltatta volna, miknek gazdái Khináig kereskednek hideg áruczikkekkel. A nyári korcsolyázó terem nagy közönségnek örvendett volna. Hanem persze tizezer dollár kellett volna hozzá.

Másszor házassági bureaut akart felállitani New-York és San-Francisco között. Mivelhogy New-Yorkban olyan sok a férjhez menendő hölgy, hogy minden férfira jut 1 egész és 33 percent, Californiában pedig a férfi oly tömérdek, hogy minden elvehető hölgyre jut öt férfi. Tehát a forgalom biztositott leende e vállalatnál. Hanem ahhoz is kellett volna tizezer dollár.

Majd meg az az óriási terve támadt, hogy a mostoha időjáráson segítsen. A felhőket akarta pótolni szárazság idején, mikor eső nem akar esni. Egy léggömb száz quart vizet könnyen felemelhet a levegőbe, s onnan ismét alábocsáthat; annyi épen elég egy acre földre, a léggömb kötéllel visszavontatva, naponkint huszszor fordulhat, a mi 100 percent nagy szárazság idején. Hanem ehhez is kellett volna tizezer dollár.

Mind ezek a vállalatok, és még száz más ilyenek a tenyeremen feküdtek; mert mindegyikkel megkinált, hogy legyek bennük a »csendes Co.«, (azaz, azon bizonyos valaki, a ki a vállalathoz a tizezer dollárt odaadja, de a nevét nem teszi ki a firmára; hanem csak mint »és Társa« figurál rajta,) de én elég szükkeblü voltam azokba bele nem vágni, hanem engedtem minden reggel odább menni az én vállalkozó szellemü barátomat.

Hanem az azért minden reggel visszajött, s hozott más ajánlatot.

Egy reggel ismét ragyogó arczczal lép be üzletembe.

- Na, végtére fölfedeztem azt, a mi többet ér egy californiai aranybányánál! Kiált, lecsapva áruasztalomra az ismeretes porte monnaiet s elkezdé fortélyos kulcsokkal annak mesterséges zárait kinyitogatni. - Itt van!

Azzal kivesz összefirkált jegyzékei közül egy fényképet, az ismeretes látogató-jegy alakban s oda nyujtja kezembe.

- Nézze ön.

Egy fiatal hölgy alakja volt azon, a ki elég fantasticus török-spanyol öltözetben volt föltüntetve, de a kin még az a rendkivüliség volt látható, hogy gazdag, koromfekete hajsátor omlott alá termetén egész a sarkáig, s minthogy szintén sötét láma-szőnyeg volt, a melyen állt, azt lehetett képzelni, hogy még a földet is beteríti körülötte.

- Nos, hát, mit szól ön hozzá? Kérdé tőlem szakértő arcztündökléssel.

- Humbug. Mondám én hideg vérrel, visszaadva fényképét.

Erre már Bhealer tüzbe jött, megesküdött becsületszavára, hogy ez a hosszu haj nem humbug, mert az valóságos, egy emberi lény fejéről, egy continuitásból kinőtt termék, a miről ő magának már meggyőződést szerzett; a csoda-hölgyet itt mutogatják nem messze a harmadik utczában; neve »miss Leona Danger«, 18 esztendős, connecticuti születés.

Hát én azt sem bántam.

De pedig nem engedte, hogy ne bánjam; mert ő neki ez alapon egy igen szolid üzleti ajánlata van irányomban, s üzleti ajánlatokat meghallgatni nem akarni mindenképen az amerikai illemszabályok ellen való magaviselet lenne, ennél fogva meg kellett igérnem, hogy az üzlet bezárása után elmegyek vele »miss Leona Danger« kétségbevont természeti rendkivüliségének valódiságáról meggyőződni. Az én üzletem csak éjfél után egy óráig szokott nyitva lenni: miss Leona Danger pedig reggeli három óráig volt látható. Amerikában éjszaka is foly az üzlet, s az alvásra épen csak annyit vesztegetnek el, a mennyi mulhatlanul szükséges.

Pontban egy órakor eljött értem mr. Bhealer, mert pontosnak lenni virtus, s együtt ketten az én esernyőm alatt (neki is volt egy, de azt nem lehetett kinyitni,) elmentünk miss Leona Danger bódéját felkeresni. Nem messze volt, nem lett volna érdemes odáig omnibusba ülnünk.

A harmadik utczában volt, amit kerestünk.

Egy roppant nagy leégett földszinti hôtel volt a helyiség.

Ez épen azon az időtájon égett, mikor a lázadó déliek azt a hadi (?) practicát kisérlék meg, hogy New-Yorkot leégessék, s rejtélyes utasok által egyszerre minden new-yorki szállodát felgyujtassanak. Csak abban az utczában, melyben az én üzletem volt, egyszerre két hotelt láttam égni. Eloltották mind szerencsésen. Hanem némelyik egész a földszinti boltokig beégett, a mikből az árusok a tűz alatt kihurczolkodtak a holmiaikkal, s amik azután üresen maradtak. Megvoltak ugyan épen, mert a boltozatokat a tüz nem rombolta le, hanem a romok uj felépitésre lévén szánva, a rendes bérlőknek boltjaikba nem lehete visszaköltözniök, hanem azokban ideig óráig meg-megtelepült valami átvándorló charlatan, csodamutogató, vagy más élelmes ember, a ki hallatlan olcsó áron épen csak két hétig vesztegeti hallatlan rosz portékáit, a mik két hétnél tovább nem tartanak.

Egy ilyen leégett hotel földszinti boltjában volt etablirozva a nagyon megismerésre méltó miss Leona Danger.

A helyiségnek valóban előnyére vált, hogy éjszaka jöttünk azt látogatni, mert igy nem tüntek fel az emeletek kormos falai, csak a pompát és fényt láthattuk, mely a bolt nyilást környezé. A pompa állt három vég veres cattunból, mellyel a portale falai be voltak függönyözve, a fény pedig tizenhat photogenlámpából, melyek egy óriási olajfestményt világitottak meg körösköril, a mi a bolt mélyedését elfogta, mely ismét szellemdusan körül volt tüzködve a világ minden nemzeteinek zászlóival; maga a kép pedig ábrázolta miss Leonát, a ki török saravarival, creol rebosoval, spanyol dolmánykával és lengyel négyszögű sipkával lévén ellátva, eléggé feltünő szépség volt a vásznon, a nélkül a hosszu fekete haj nélkül is, melyet már a festményen két szerecsen fiu emelt utána, mint uszályt, és még azoknak is vigyázniok kellett, hogy rá ne lépjenek.

Hanem még mindez nem volt arra elég, hogy a közönség figyelme megállittassék, ilyen városban, mint New-Yorkban, hol minden bolt fényben uszik, és minden ember fut az utczán; még azon kivül négy tarka papagály is volt a boltajtó elé kifüggesztve, a mik a járókelőket kiabálásaikkal figyelmeztessék, s a kalapokra hajigált almahéjjal költsék fel a neutrális közönyt. S ha mind ez intézkedések hagytak még fönn valami hiányt, azt kitölté a tisztelt hölgy mutogató vállalkozójának becses személye, ki maga eszkimónak felöltözve állt az ajtóban, kékre és pirosra festett lárvával az arczán, egyik kezében csengetyüt tartott, a másikban trombitát; egyszerre csengetett és trombitált, azután rá kezdett declamálni, elmondta hölgye szép tulajdonait, rendkivüli ékesen szólással, és »biztatta a járókelőket, hogy jőjjenek be a rendkivüliséget megtekinteni, a minőt soha többet 5 penceért nem fognak látni ebben az életben«.

Amerikában igen természetesnek találják, hogy ha valakinek valami eladni valója van, mentül többet harangozzon, trombitáljon és ha czikkének kelendőségét jobban biztosithatja azzal, ha eszkimónak öltözik, hát még azt is megtegye.

Az eszkimónak igen jó szemei voltak; amint a lámpa dicskör sphaerájába értünk, nemcsak azt ismerte fel az én barátomon, hogy az már egyszer volt itt, hanem azt is, hogy ismét ide jön s még egy neophitát is hoz magával, a minthogy beértünkkor ismerős mosolygással fogadott bennünket. Ha mosolygást emlitek, senki se vegye annak, mintha már elfelejtettem volna, hogy az imént álarczról beszéltem, mely az áleszkimó arczát fedte, sőt inkább ez álarcznak volt olyan elmés mechanismusa, hogy ha azt belülről, az illető arczizmaival és fejbőrével mozgatá, tudott igen szépen mosolyogni, homlokát ránczba szedni és egyéb müvészi arczjátékkal kisérni az előadást. Tehát az eszkimó-álarcz mosolygott; helyet csinált előttünk, hogy beléphessünk a boltmélyedésbe, odavezetett bennünket egy oldalvást épült emelvényhez, melynek vöröskattunos asztala előtt egy kék selyem viganós asszonyság, hamis szőke fürtökkel őrizé a bejáratot; annak lefizettük az öt centet, s azután az eszkimó félre hajtott előttünk egy veres kattunfüggönyt, s azon át bocsátott bennünket miss Leona Danger szentélyébe.

A szobában az obligát veres kattun-draperián kivül ismét nem volt egyéb, mint egy kis kerek asztal, azon egy fotogén-lámpa, mellette egy támla-szék, abban ült miss Leona Danger, élő valóságában.

Az eszkimó itt letette álarczát s most a többi grönlandi kosztüm közül egy nyugalmas, kiborotvált, phlegmaticus arcz tünt elő, valóságos yankee typus, melynek vonásai csak akkor változnak el egy kicsit, mikor egy csomó bagót bedug a képe féloldalába.

Meginvitált bennünket, hogy lépjünk a misshez közelebb, és vegyük érdemleg szemügyre e természeti csodatüneményt, a ki valóban az is volt.

A misst nem találtuk ugyan abban az ethnografiai quodlibetben öltözve, melyben a vászon és fotographiák hirdették, hanem az csak előnyére szolgált. Egészen divatszerű világos szalmaszin selyem ruha volt rajta, mely termetének ifju karcsuságát kiemelé, természetesen, állig érő szabással, s a mellett igen kedvező ellentétet képezett a rajta végig hullámzó fekete hajsátorral, mely valóban a földet seperte, midőn a hölgy a karszékben ült, s midőn beléptünkkor egy perczre üdvözlőleg felállt, a ruhája szegélyeig takarta körül, mint egy fekete arafátyol.

Miss Leona Danger arcza szép, nemes idomokkal birt; kissé kreol szinezetű volt; ajkai finom metszésén is e faj typusa látszott. Szemöldei vékonyan rajzoltak valának, de koromfeketék. Szemeiről ez első látás után nem beszélhetek, mert azokat ottlétünk alatt fel nem emelte. A mint bennünket üdvözölt, ismét leült. Kezébe vett egy könyvet és olvasott. Hosszu selyem szempillái oly messze vetették árnyékaikat, hogy mikor olvasott, olyan volt, mintha alunnék. Olybá vett bennünket azontul, mintha ott sem volnánk. És igaza volt. Öt penceért nem tartozott nekünk egyébbel, mint hogy a haját megnézhessük.

Hanem ehez azután teljes jogunk volt, a mibe az eszkimó formaszerint bele is vezetett bennünket.

Előbb sebesen pergő beszéddel elmondá a tisztelt hölgy élettörténetét: atyja persze generális volt, természetesen a csatában esett el, anyját szokás szerint megölték a lázadók, s hogy roppant vagyona a forradalomnak esett áldozatul, ez napi renden lévő dolog. Már születésekor oly hosszu fekete haja volt, hogy a keresztelés alkalmával be kellett fonni, azontul mindig termete növekedésével maradt arányban, szüntelen tul érve husz centiméterrel a sarka hegyén. Hogy ez a haj öt font és huszonöt czentigramm szárazon, ha olajoznák, nem volna képes a fején viselni, de nem is érte azt soha semmiféle kenőcs; miss Leona hajához soha nem járult semmi egyéb, mint tiszta hideg viz, melylyel haját háromszor szokta napjában megmosni; de az csak átszűrt viz lehet, a miben semmi mineralia és vegetabilia nincsenek.

Azután rászabaditott bennünket, hogy tekintsük meg közelebbről is a csoda-szép hajzatot, tapintsuk meg kezeinkkel, összefogta az egészet s felhivott, hogy a közepén átfogott hajzatot két maroknak dolgot ád összeszorítani, azután belemarkolt abba, meghuzogatta előttünk, hogy lássuk, miszerint az mind egyenesen a fejbőrből van kinőve, azután kényszeritett bennünket, hogy öt ujjainkkal, mint fésüvel dúljuk végig a dús hajat, meggyőződendők arról, hogy nincs mesterségesen szaporitva, azután kifogott három négy szálat belőle, azt hosszan végighuzta előttünk, hogy lássuk: nincs az összeragasztva, nincs kitoldva, az mind valódi, eredeti, antik!

Miss Leona Danger mind e mesélés, czibálás, simogatás, fésülgetés, magasztalás és bámészkodás alatt folyvást közönyösen olvasott a kezében tartott könyvből, mely, ahogy egy perczre belenéztem, valami sensatió román lehetett; az őt nyilván jobban érdekelhette, mint látogatói. Kérdeztem tőle: »szép az a regény?« Megbólintotta fejét és azt mondta: »yes«; hanem azért nem tekintett fel a könyvből.

Vége lévén a »séance«-nak, ismét ajánlottuk magunkat; a hölgy egy perczre ismét felemelkedett helyéről, az eszkimó ismét feltette lárváját; kikisért bennünket, de már nem mosolygott, mert megkapta az öt penceünket; hanem ujra elkezdett csengetyüzni, trombitálni és declamálni, be is declamált rögtön utánunk három fiatal yankeet, a kiknek épen fészkelődött a zsebükben az öt pence.

- Nos? hát? Mit szól ön hozzá? Kérdé mr. Bhealer, ismét esernyőm alá furakodva.

- A haj valóban gyönyörű.

- Hát nem gondolja ön, hogy ha azt a kincset valami okos ember az eszkimó kezéről elüthetné, valódi californiai aranybányát nyithatna vele.

- No, biz ebből öt pencével naponkint bevehetne ön husz-harminc dollárt, s ha mindig jól megy az üzlet, ha a hölgy soha sem beteg, s ha a bolt árát, meg a hölgynek fizetett salariumot levonjuk, maradhatna belőle évenkint 3000 dollár; csakhogy az kissé mégis kellemetlen fogna önre nézve lenni, hogy eszkimónak felöltözzék, s napestig a bolt-ajtóban fujjon áriákat a Lammermoori Luciából egy szál trombitán.

Mr. Bhealer nagyon kinevetett e véleménynyel. Ugy a fogai közül szokott nevetni, s a fejét rázogatta közben.

- Nem érti ön azt. Fiatal kedély. Semmi üzleti szellem. Magyar kereskedő. Ez a Treaty valóságos bolond, hogy maga is rá nem jött arra, amire én. (Treaty volt az áleszkimó neve.) Ugyan mondja ön, mit fog ön csinálni, mikor most haza megy?

- Levetkőzöm és lefekszem.

- Az igaz; de mikor levetkőzés előtt meg fog ön állani a tükör előtt, hogy haját az éjjeli-sipka hálóba bekösse, azt fogja mondani, ejnye de átkozott ritka ez az én hajam ahhoz a másikhoz

képest! - És azután eszébe fog jutni, hogy mit beszélt az a hülye Treaty? hogy miss Leona Danger haja attól nőtt meg, hogy mindig tiszta vizzel mosta, melyben semmi mineralia és vegetabilia nem találtatik. És ön erre azon fogja magát észrevenni, hogy előkésziti a carbon plastique-golyóját, mely czélszerű vizszürő most minden háznál van már, s vizet szür magának a holnap reggeli mosdáshoz s azontul háromszor napjában mosni fogja vele a fejét.

- Az bizony meglehet.

- No lássa ön, milyen élhetetlen némely ember! A sors a markába nyomja neki a quinternóhoz való számokat; de ő nem ért hozzá, berakja extratóra mind az öt számot; s azzal is beéri. Ezt az anecdotát valami európai anecdotagyüjteményben olvastam. Nem mindig azé a haszon, a ki az ötletet felfedezte, hanem azé, a ki azt gyakorlati erőre emelte. Fulton feltalálta a gőzhajót, s 100 ezer dollár adósságot hagyott hátra; James Watt tökéletesitette azt, s hagyott maga után két millió activát. Ez az élhetetlen eszkimó egész nap trombitál, rekedtté kiabálja magát, elmondja tizezer embernek, az a tizezer százezernek, a százezer egy milliónak, hogy a csoda szép haju hölgy mindennap tiszta hideg vizzel mossa a fejét, s erre a tizezer, a százezer, meg az egy millió egy esztendeig mindennap háromszor a kútszivattyu alá jár a fejét zuhanyoltatni; holott, ha ez a nyomorult minden egyes bámulónak azt mondaná, hogy ime a mitől ez a haj ily csodaszépre megnőtt, egyedűl a Yucatan-sziget vad népei által ismert füvekből extrahált kenőcs; ára e tégelynek csak egy dollár; hát az az egy millió ember mind behajigálná hozzá ajtón, ablakon át a maga egy dollárját.

- Van benne valószinüség.

- Már most kezd ön tehát engem érteni?

- Sejtek egy kicsit hozzá.

- Itt most tehát csak az a főfeladat, hogy lehessen a hosszuhaju hölgyet elütni az eszkimó kezéről.

- Ugy látszik. Tehát hogyan?

- Még nem tudom; de majd holnap reggel megmondom önnek s akkor tovább beszélünk ez ügyletről.

Másnap nem láttam az én emberemet, de harmadnap annál korábban eljött.

- Kitaláltam már a nyitját. Mondá, midőn az első szivart a szájába dugta, és igy csak fél szájjal beszélt hozzám, a másik féllel a szivart fogta.

- Vajjon?

- Az eszkimó nem tud spanyolul. Ezt tegnap fedeztem fel.

- Az nagyon valószinű, hogy az eszkimók nem tudnak spanyolul.

- Miss Leona Danger pedig tud spanyolul, mert anyja creol nő volt. Én tegnap háromszor is elmentem miss Leonát meglátogatni, mindannyiszor vittem magammal egy uj látogatót. Treaty már azt kezdi hinni, hogy colporteurjévé szegődtem s rövid idő után rabattot kérek a behordott látogatókból: tiz után egy tisztelet-példányt. Én pedig mindannyiszor, amig ő az ujonnan érkezettet felvilágositja miss Leona családi és egyéb körülményeiről, magával miss Leonával suttogtam spanyolul s megtudtam tőle a következő dolgokat. Hogy miss Leona nagyon unja magát ebben az életmódban, hogy Treaty nagyon rosszul fizeti őt havonkint 90 dollárral, hogy már Treatynak van kötelezve szerződésileg hat esztendőre, s a szerződés megszegése esetén tartozik neki fizetni három ezer dollárt. Ezt mind az eszkimó hallatára beszéltük spanyolul. Ő azt gondolta, hogy én mulatom magamat a szépséggel. Én azután következő ajánlatot tettem a szépségnek: én adok önnek havonkint három száz dollárt; tartok önnek hat

szobás szállást; elviszem önt minden hangversenybe, szinházba, táncvigalomba, kérni fogom önt, hogy mutassa magát mindenütt, ahol a szép hölgyek megbámultatják magukat, és nem vesznek érte öt kispénzt, s mindezért csupán csak egyetlen egy dolgot kérek öntől.

- S azért az egyetlen egy dologért az ajtón kivül helyezte önt miss Leona Danger.

- Azért sem helyezett az ajtón kivül. Ne tessék balra magyarázni a dolgot. Ez az egyetlen viszontszolgálat semmi más nem lesz, mint hogy miss Leona Danger mondja mindenkinek azt, hogy ez a bámulatos szép haj akként növekedett meg ilyen hosszura, hogy folytonosan mr. Bhealer Yucatan-dracoena-magolaj-hajkenőcsét használta; s bizonyitsa ugyanazt egy hozzám irt elismervényben, melyet én kinyomathassak.

- De hát mi a csoda az a Yucatan-dracoena?

Mr. Bhealer magasra felhuzta a szemöldeit erre a kérdésre s kicsücsöritett szájában előretolva az égő szivart, azt látszott inteni hamis szemhunyoritással, hogy ne beszéljünk erről ilyen nyilvános helyen.

- Már hiszen akármi legyen a Yucatan-dracoena, annyi bizonyos, hogy ezen a módon értékesitve, megér - egy milliót. Érti ön már?

- Értem.

- És mindehhez nem kell egyéb, mint egyelőre rongyos tizezer dollár.

- Mr. most sem értem.

- Dehogy nem. Három ezer dollár kell az eszkimó szerződésének megváltására, két ezer dollár kell miss Leona szállásának bebutorozására, öt ezer dollár hirlapi hirdetésekre, reclamatiokra, falragaszokra.

- Hát a Yucatan-dracoena hajkenőcs gyárra mi marad akkor?

- No még az is kitelik belőle. - Egy szóval: lesz ön »csendes Co.«?

- Köszönöm uram; nem leszek »csendes Co.«

- Jól meggondolja ön, mielőtt elutasit.

- Már meggondoltam, s ha ráérek, még egyszer meggondolom.

- Jól van, holnap megint eljövök.

- Szivesen látom.

Másnap csakugyan megint eljött.

- Nos, meggondolta ön, hogy lesz-e a Yucatan-dracoena hajkenőcs vállalatnál csendes Co.?

- Ujból meggondoltam és maradok a tegnapi határozatom mellett.

- No, mert nagyon sajnáltam volna, ha ön mást határozott volna; s én kénytelen lennék adott ajánlatomat ön irányában megtartani; miután már nincs szükségem az ön tizezer dollárjára; valaki más fogja azt nekem kölcsön adni.

- Gratulálok hozzá. Szabad kérdeznem, hogy ki?

- Miért ne? Maga a tiszteletre méltó miss Leona Danger.

- De hiszen annak a vagyonát tisztára felprédálták a lázadók.

- Igaz. Hanem ő neki meg szintén kölcsön adja a nagyon tiszteletre méltó mr. Happy.

- Hát az ki?

- Az egy igen tiszteletre méltó quakker kereskedőnek a fia. Holnap azt is el fogom ide hozni.

- Szokott az is szivarozni?

- Mondtam, hogy quakker; vallása tiltja a dohányozást.

- Akkor mit csináljak én vele, ki csak dohánynyal kereskedem?

- Majd megmondom. Ez egy barátságos szivesség, amit öntől kivánok. Mr. Happy ugy látszik, hogy bele van bolondulva miss Leona szép hajába. Ezt nem tiltja a quakker vallás. Mr. Happy azonban egészen önzéstelen és szerény ifju. Arra, hogy férjül kinálkozzék miss Leonának, nincs elég forgalmi tőkéje; mert, hogy valaki egy ilyen csodaszépséget eltarthasson Amerikában, ahhoz nagyon sok pénz kell, miután a selyem drága; hanem annyi pénze még is van mr. Happynak, hogy tizezer dollárt ajánlhasson a hosszu haju hölgynek abból a czélból, hogy váltsa meg magát vele ez életmódtól, mely utoljára is csak a pokol utjára vezet, s kezdjen valami szolid üzletet, valami okos compagnonnal, a ki a pénzt nem vesztegeti el, sőt mr. Happynak abból bizonyos raisonable kamatot is fog fizetni.

- Ez a mr. Happy tehát egy tökéletesen okos és a mellett becsületes ember.

- Tökéletesen az. Már most az a mr. Happy, megtudva, hogy miss Leonának volna in petto ilyen rentabilis vállalata, azt szeretné megtudakolni, hogy vajjon én az az ember vagyok-e, a ki ilyen vállalathoz megbizható chef leend?

- De hát mit felelhetek én neki e tárgyban? Hiszen én a világon semmi egyebet nem tudok önről, mint hogy két év óta árutáramba jár szivart vásárolni, folyvást Porto-Ricot vett, darabját 25 centeért, s mindennap megfizet. Én többet nem tudok önről.

- Csak annyit mondjon neki. Abból ő meg fogja tudni, hogy két év óta folyvást egy helyben lakom, tehát szolid ház vagyok és kitartásom van, és a mit egyszer elkezdtem, azt folytatom, hogy sem nem nyomorgok, sem nem prédálok, és hogy rendesen szeretek fizetni. Többre neki nincs szüksége.

Másnap tehát eljött másodmagával.

Mr. Happy alacsony czingár ember volt, akkora fejjel, mely egy nálánál sokkal nagyobb embernek volt szánva. Különösen a homloka szörnyen emeletesnek indult, és széles volt, mig aztán az álla felé mindig keskenyebbre szorult össze az ábrázatja, mintha az épitő mesternek már akkorra kifogyott volna a materialéja; s azon fölül a haja is a közepén lévén elválasztva, olyan alakja volt a fejének, mint a hogy a szivet festik. Ez is jellemzé azt a férfit, a ki gyakran összezavarja a fejét a szivével. Azonkivül nagy méla, világos kék szemei voltak, szüntelen oly felvont állapotban, mintha a szemöldökeit akarná meglátni velük; kicsiny, mindig nyitva tartott szája volt, melynek csakugyan nagy szüksége lett volna arra, hogy legalább egy szivarral be legyen dugva.

Beléptekor egy nagy kötött shawl volt a nyaka körül tekergetve, ugy hogy félig az arczát is eltakarta, mind a mellett oly félénken tekintett maga körül, mintha attól rettegne, hogy valaki meglátja, hogy ő egy dohányos boltba lép; s azonnal is oly módon látszott magát érezni ezen a helyen, mint mikor a keresztyén embert először a kiváncsiság egy zsidó-templomba viszi s ott nem tudja, hogyan tartsa magát, hogy el ne árulja, hogy először van itt, hogy nem ide tartozik, hogy semmi keresete sincs itt, hanem csak látni és hallani jött ide, és mindennek elárulásával meg ne sértse valahogy azokat, kik a látottakból és hallottakból a maguk részére egészen komoly dolgot csinálnak.

Soha szebben ártatlan potykákat ki nem horgásztak egy szál czérnával a tóból, mint ahogy mr. Bhealer kihorgászta miss Leona hosszu hajszálaival mr. Happy zsebéből a dollárok tizezerét.

Az én yankeém odáig vezetve a találkozás ügyét, a hol az én ismerős mosolygásomat, melylyel mint régi vevőm elé járultam, elnyerheté, rögtön megmutatá, hogy vannak saltusok, nemcsak in natura, hanem az üzletben is, s mielőtt valakit szóhoz engedett volna jutni, ugy mutatott he engemet mr. Happynak, mint azt az urat, a ki szives lesz az ő szerződésüket, mint tanu előttemezni. Ez által egy fokkal előbbre tolta a kifejlődést, a mennyiben én azt hittem, hogy mr. Happyval már egészen rendben van az ügye, s csupán csak tanut keresnek, a ki hitelessé tegye az átadást; mr. Happy viszont azt vélhette rólam, hogy én a legszorosb összeköttetésben állok a nagyon tisztelt gentlemannel, a kit pedig nekem egyátalában nem volt szerencsém bővebben ismerhetni, mint ahogy ismerheti egy dohánykereskedő a naponkint nála vásárlót egy olyan nagy világvárosban.

De hát jól van, nem az én feladatom, s bizonyosan más sem tenné, hogy midőn valaki dollárjainak elkezd szárnya nőni s kezdik magukat kirugni a zsebéből, mint a selyempillangók a selyemgubókból, hogy e természetes átalakulásukban őket meggátolja. A ki nem tud a pénzére vigyázni, nem is érdemli meg, hogy pénze legyen.

Némiképen tehát csak az én barátságos mosolygásom inaugurálta azt, hogy mr. Happynak a pénze mr. Bhealernek - valahára már egyszer pénzt látott - porte monnaiejébe került.

Mr. Happy ugyan a mellett állt, hogy ő ez összeget egyedül miss Leona Dangernek kivánja átadni, ő aztán tegyen vele, amit tetszik; hanem erre mr. Bhealer azt mondta, hogy az tökéletesen mindegy, s még csak velünk sem jött, midőn én mr. Happy kivánatára, mint tanu elmentem miss Leonához, hanem megvárt a boltomban.

Mr. Happy az uton csak mind azon tudakozódott, hogy miféle vallásu vagyok? s nagyon sajnálkozott rajtam, hogy azon amerikaiak közé tartozom, kiket a római kérdés nagyon érdekel.

- Igen kár, igen nagyon kár, mondta mr. Happy. Ha ön mi hozzánk járna ájtatoskodni, mindnyájan az ön boltjában vásárolnók dohány-készleteinket.

- De hisz önök vallása tiltja a dohányzást.

- Nem is teszszük - az utczán; hanem otthon igen. Magam is vennék öntől egy ládikó Havannaht, ha jövő vasárnap imaházunkban láthatnám.

- No, majd meggondolom.

E téritési intermezzo közben elértünk ama bizonyos bódéig. A veres ponyvák, a tarka vászonfestmény, mind be volt már szedve, s az eszkimó sem volt eszkimó többé. Mr. Treaty annak rendi szerint értesitve volt már a csapásról, mely vállalatát fenyegeté; de az őt egy cseppet sem zavarta meg. Ő megkapja a maga kárpótlását, s majd fog magának valami más világcsodát, a mit odébb mutogasson.

Miss Leona sem fogadott már ezuttal bennünket abban a fésületlen toiletteben, a miben első izben volt szerencsém őt tisztelhetni; pompás hajzata ez uttal be volt fonva, s két csodaszép tekercsben körité fejét, mint valami bámulatos aczél-korona. Mikor igy be volt fonva a haja, ugy látszott, mintha szép fejét saját terhe huzná lefelé; buskomoran féloldalt hajlott az, s ezzel egészen más kifejezést adott arczának, mint az elébbi vad-indián tekintet volt.

Engem meglátva, rám ismert s ismerősen üdvözölt; első szava is az volt hozzám, hogy, »ön jó barátja mr. Bhealernek?«

Ez a kérdés oly érdekes tekintettel volt kisérve, hogy én tartózkodtam volna rá nemmel felelni, abban a hitben, hogy azzal valami gyöngéd érzelmet találok megsérteni.

A pénz átadása után bucsút vettem; most már kezet is szoritott velem a csodaszéphaju hölgy, s én azon vettem észre magamat, hogy a nélkül, hogy valami bűnöm volna benne, bele vagyok fonva ennek a pompás hajnak a fonadékaiból szőtt és font szövevénybe.

Bhealer a boltomban várt reám. Mondtam neki, hogy a pénz már miss Leona kezében van; mire ő azzal a valódi mosolygással, a mit ez a szó: »pénz« képes előidézni, szoritotta meg kezemet s elkezdett hálálkodni, szörnyen igérve, hogy e mostani barátságomért, mely a Yucatan-Dracoena-hajkenőcs gyár megalapitásában oly lényeges szolgálatot tett, Bhealer et Comp. örök hálára kötelezem le, s Bhealer et Comp. fog találni egy év alatt alkalmat, hogy háláját bebizonyithassa irányomban.

Szerettem volna már Bhealer et Co.-t lerázni a nyakamról, s azt a kétkedésemet fejeztem ki előtte, hogy vajjon a tisztelt hölgy, ha már a hozzá való pénz a kezében van, s a titoknak is birtokába jutott, nem fogja-e a firma első felét kijátszani, és saját kezére kezdeni el az ő hajára alapitott üzletet?

Az én yankeem szánalmasan nézett rajtam végig, mintha azt akarta volna mondani: »Azért jöttél te ide Magyarországból, hogy egy yankeenek tanácsokat osztogass?«

- Ne busuljon ön a felől. A miss nem csal meg engem. Én a missnek azt ajánlottam, hogy ha a dracoena gyár két év alatt kellő felvirágzásba jut, akkor én őt nőül veszem.

- Ah, tehát »regény« lesz belőle!

- By God! (Ezzel pedig Amerikában nem azt szokták kifejezni, hogy »az ám!«)

- Én ugy tudom, mondám neki, hogy Amerikában a házassági ajánlatokat igen szigoruan szokták venni a hatóságok s azokkal tréfálni nem igen lehet.

Ezzel már hangosan kinevetett. Felcsapta a kalapját, félvállról annyit mondott, hogy »jobban tudom én azt!« s azzal egy rövid »God by«-val eltávozott.

Egy esztendeig nem láttam azután.

De ha azt mondanám, hogy az alatt nem is hallottam felőle, akkor ugyan ellenkezőjét állitanám az igazságnak.

Mr. Bhealer ez utóbbi találkozása napjától kezdve egy esztendeig lehetetlen volt az embernek valami beszédet végig hallgatni, valami hirlapot végig olvasni, valahol lélekzetet venni, a nélkül, hogy Bhealer et Comp. nevét és a Yucatan-Dracoenat ne hallotta volna az ember, hogy a villával, kanállal bele ne szurt volna; hogy a hirlapokban bele ne botlott volna, s hogy a mindennapi levegővel, mely addig csak kőszénfüstből állott, a Yucatan-Dracoenát is be ne lélekzette volna.

Minden utczán állandó falragasz gyanánt lehetett látni a hosszuhaju hölgyet a Yucatan-Dracoena lapidaris betűglóriával feje körül, az omnibuszok falai azzal voltak kiragasztva; a ki leült ebédelni, az asztalkendője alatt a hosszuhaju hölgy reclameját találta; a gyalog-járdák itt egy lábnyira emelkednek a kocsiut felett, még ez emelkedés is tele volt rakva a hosszuhaj termelő Yucatan-Dracoenával; mikor este a szinházból tódult haza a közönség, az uton apró arany pénzek voltak elszórva, a ki azokat felszedte, először is tapasztalá, hogy azok aranyos papirosból vannak, és másodszor ott találta rajtuk a hosszuhaju hölgyet. Nagy meetingeken, a hol százezer ember volt jelen, léghajók emelkedtek a magasba, s azokból százezerével havazott alá a Yucatan-Dracoena hirdetménye; vándor pyrámisok kivilágitott betűkkel járkáltak alá s fel az utczákon éjszaka, miken Bhealer et Comp. üzlete volt hirdetve, s az ember mikor este haza ment s levetette a paletotját, bámulva tapasztalá, hogy a hátára van ragasztva a Yucatan-Dracoena pomade hirdetménye.

Hát még a hirlapi trombitálások. Nem is emlitem az állandó rovatokat, föltünő nagy betükkel, gömbölyű, vagy keresztbeforditott parallelepipedon alakban, vagy romboid mintába szedett sorokkal; a tömérdek bizonyitványt hirhedett nagy férfiaktól, elkezdve Napoleonon, az egyiptomi alkirályon, egész a Fidzsi-sziget kaczikájáig, a kik mind rettenetesen elhálálkodtak, hogy

elvesztett hajzatuk visszanyerését egyenesen a Yucatan-Dracoena csodaerejének köszönhetik. Ezek már elhasznált fogások. Az értelmes olvasó beléjök sem botlik többé. De vannak más módjai a védtelen olvasó megejtésének. Apróbetüs történetkék az ujdonságok közé beszurva; egy kitagadott fiatal örökös regénye a feuilletonban, ki elvégre a kopasz nagybátyát azzal hódítja meg, hogy Yucatan-Dracoenával ujra dús hajzatot varázsol fejére (kapható Bhealer et Co.-nál New-York). Majd meg egy rémtörténet a jégbe leszakadt korcsolyázókról, kik mind oda vannak, mire a segély megérkezett, kivéve egy fiatal hölgyet, kinek hosszu haja akkor is a vízszinén libegett, a kit annálfogva kihuztak a partra. (Használta a Yucatan-Dracoena kenőcsöt, Bhealer et Co.-tól New-York.) Majd meg egy roppant sensatiót gerjesztő hir: »ujabb lázadás!« (Mikor a régi is elég volt már!) Kétezer paróka-csináló összeesküvése, kik demolirozni szándékoznak a keresetüket végképen megrontó Yucatan-Dracoena hajkenőcs-gyárt. (Bhealer et Co. New-York.)

Hanem mind ezeknél hathatósabb reclame volt miss Leona Danger maga.

Miss Leona Danger, a csodaszép haju hölgy volt a legsikeresebb reclame mr. Bhealer vállalatára nézve. Ő volt az, ki eljárt mr. Bhealerrel tánczvigalmakba, hangversenyekbe, szinházakba, meetingekbe, szóval ahol sok embert lehet találni; rendesen felbontott s hosszan leeresztett hajjal, mely megjelenése annál feltünőbbé tette. Rendesen mr. Bhealer vezette őt karján, s mindenki abban volt megnyugodva, hogy a hosszu haju miss a mr. menyasszonya.

Ugy tudom, hogy maga miss Leona is erről volt meggyőződve.

Mr. Bhealer pompás szállást tartott számára, melyben az irodalom és müvész-világ celebritásai gyakran összegyültek, felolvasásokat, hangversenyeket tartottak s aztán hálából hirdették a hosszuhaju hölgy estélyeit, ki viszont élő hirdetménye volt a Yucatan-Dracoena gyárnak.

A Yucatan-Dracoena gyár egy év alatt ismeretes lett egész New-Yorkban, egész Amerikában, az egész világon.

Hatemeletes ház volt az, lefelé még két emeletet számítva pinczékben, s mind a nyolcz osztály sorában Yucatan-Dracoena hajkenőcsöt gyártottak, hütöttek, kevertek, tégelyeztek, csomagoztak s küldöttek a szélrózsa minden irányában lakó kopaszok számára. Legió volt a munkások száma, a kik ezzel foglalkoztak, s a légió munkás felett, és a világ minden részéből eredő megrendelésekről mr. Happy vitte a felügyeletet. Ő volt a titkár, a mindenhez látó csendes Comp., a mindenes. Ő ügyelt fel az üzletre kora reggeltől késő éjszakáig; ő lótott-futott detail-kereskedők után, ő tartotta evidentiában a collikat, ő vezette a főkönyveket, ő járt a Yucatan-Dracoena megszerzése után, s ő esküdött a városoknak, hogy valóban saját maga hozta el Yucatanból, vad indiánoktól megváltva, az igazi hajnövesztő Dracoena-magot. És ezért az volt a jutalma, hogy esténkint neki is szabad volt megjelenni miss Leona concert spiritueljén.

Én is voltam ott egynehányszor.

Megvallom, hegy soha sem szerettem a humbugokat, s a siker, mely ezt épen kisérte, nem vont magához, de érdekelt megtudni, hogy mi lesz elvégre is a hosszuhaju hölgyből?

A creol nő nem mindennapi míveltséggel birt, s egészen méltónak tartá magát arra a szerencsére, hogy egykor mr. Bhealer nejévé legyen.

Én pedig meg voltam felőle győződve, hogy soha sem fog az lenni.

Miért gondoltam ezt? Annál az egyszerű oknál fogva, hogy ugyanazon ember, a ki egy millió embert meg tud csalni, hogyan tehetné azt, hogy az egy millió-egyediket is meg ne csalja?

Engem is rászedett; nem tagadom. Még én is használtam csodahajkenőcsét, pedig bizonyos voltam felőle, hogy az nem használ semmit. Hogy pedig egy millió embert legalább megcsalt egy év alatt, az onnan könnyen kiszámítható, hogy másfél év mulva fél-millió dollárnak volt birtokosa.

És mindezt azért adózta neki a félvilág, hogy miss Leonának olyan szép hajfürtei vannak.

Mennyi hálával tartozott ő ezeknek a szép hajfürtöknek! Ha aranyba, gyöngyökbe foglalta volna, ha oltárszekrénybe zárta volna, ha térden járta volna körül, mint bucsujáró a csodatevő szent képet, megérdemlette volna. Ez volt szerencséjének megalapítója, a legmesésebb meggazdagodásnak aranybányája, a tündérországi szomoru fűz, melyről a szellő aranyakat ráz le levelek helyett; hanem azért én még sem hittem soha, hogy ő miss Leonát el fogja venni.

A hölgy nemcsak szép volt, de kedélyes is. Költői ábrándozás volt lelkületének alapvonása, s rejtett tűzű szemeiből látszott, hogy képes oly szenvedélyre, mely egy férfit őrültté tehet.

De hát mi köze volt mr. Bhealernek a szerelmi őrültséghez? Ő okos ember volt, s a hol csak lehetett, inkább mást tett bolonddá, mint magát.

Engemet, mint mondám, régibb ismeretségnél fogva gyakran meghitt magához. Én pedig őt nagy ur korában sem igen szerettem. Nem jól érzem magamat az ilyen hirtelen felcseperedett milliomosok fitogtató pompája közepett. De ő, a mint meggazdagodott, ismét fölkeresett s örömét találta benne, ha egy olyan embernek mutogathatja mesés gazdagságát, a ki őt még nehány év előtt szegény-legénynek ismerte. Iparkodott bizonyos családiasságot kötni köztem és saját környezete közt. Többször eljött hozzám is s olyankor merész terveiről beszélt; mert a ki egy milliomot szerzett, annak soha sem elég egy milliom, annak másik milliom is kell.

Egy napon beszélgetés közben előhozta, hogy bizony ő neki is ideje volna már arról gondolkozni, hogy megházasodjék.

Ráhagytam, hogy bizony ideje volna.

- Lesz-e ön a házassági szerződésnél tanúm? szólíta fel.

Ez egyenes felhivásra nem mondhattam mást igennél; s némileg meg is voltam vele elégedve, hogy tehát a hosszúhajú hölgy végre czéljához jut. Nem sokat nyer ugyan vele, mert ez az ember nem ér egy pipa dohányt; hanem azt már a hölgyek tudják, miért sietnek olyan nagyon bekötni a fejüket egy férfival, akármilyen legyen is az.

Azt mondtam neki, hogy szivesen leszek násznagya.

Azután a napot is megmondta, hogy mikor fog esküdni. Gondom volt rá, hogy az napra ugy rendezzem ügyeimet, hogy rövid időre szabadulhassak tőlük. Az ilyesmi is kötelesség az életben.

A mondott nap reggelén maga jött el értem elegáns fogatán mr. Bhealer. Vőlegény-ruhája sárgabaraczkszin bársony quekkerből állott, aranyozott gombokkal és fekete bársony pantallonból, fehér atlasz mellénnyel és azon korall-gombokkal; ugy hiszem, elég feltünő volt. Gomblyukába rózsacsokor volt tüzve világos kék szalaggal.

Miután tiszta fehér kesztyüs kezével megszoritá kezemet, s háromféle illatszerrel beszagosította szobámat, melyet önmaga körül árasztott, fölkért, hogy lehessen olyan szerencsés engem saját fogatán mátkája szállására elvihetni.

Kész voltam rá. Felültünk egymás mellé; s én ugy vettem észre, hogy ismerősöm semmivel sem elfogultabb, mint szoktak vőlegények hasonló esetben lenni.

Hanem, amint a fogat megállt s az inas kinyitá a kocsi ajtaját, csodálkozva tapasztaltam, hogy a ház, melynek kapujában leszálltunk, nem ugyanaz, melyben tudtommal miss Leona lakik.

No talán már ide költöztette.

Kérdezősködés nélkül engedtem magamat általa előre utasíttatni, a ház belsejébe.

A folyosón végig haladva, a földszinti parloirba értünk, a hol az amerikai vendégei látogatását szokta fogadni. Megjelenésünkkor egy segéd, vagy inas, vagy clerc, vagy nem tudom mi távozott el a teremből, azzal a biztatással, hogy hirűl fogja adni jöttünket.

Mi addig leültünk a kandalló elé egy pár hintáló székre.

Bhealer ur tréfálózott, hogy az idő különben is hosszas szokott lenni, mikor a hölgyek toilettjüket végzik; hát még mikor menyasszonyi toilettot végeznek, az épen végevárhatatlan. Egy arafátyol feltüzése maga megtart egy óráig.

Én jónak láttam megjegyezni, hogy soha életemben szebb arafátyolt nem tudok képzelni, mint a minő miss Leona sarkig leeresztett hajhulláma volt, mikor őt legelőször megláttam.

Mr. Bhealer azt mondta rá, hogy ez igaz.

Én okosabb themáról nem véltem beszélhetni, mint miss Leonáról, ebben az ünnepélyes órában.

- Ön valóban helyesen mondta nekem azt, hogy egy uj Californiát fedezett fel; mert miss Leona csodaszép haja csakugyan az lett önre nézve. Ön két év alatt egy milliót sepert össze vele.

- Másfelet! igazítá ki szavamat mr. Bhealer. Igazán csinos kis arany-seprő bartwisch!

És nevetett ennek az ötletnek.

Kötelességemnek tartottam, hogy még több szépet mondjak neki menyasszonyáról. Hiszen egy vőlegényt csak kell biztatni ilyenkor egygyel-mással.

- Azt hiszem, hogy miss Leona Dangernek határtalan jó szive még ritkább kincs egy hölgynél, mint ama rendkivüli szépség.

- No de még! Tódítá mr. Bhealer. Hogy milyen derék jószivü hölgy miss Leona, azt még csak ezután fogja ön tapasztalni. No, majd meglátja.

- És ez a sziv egészen az öné?

- Teljesen. Bolondul utánam. Ha tüzbe küldeném, elmenne értem.

- Önt e szerint nem csupán hála köti e derék leányhoz, hanem egyuttal megérdemlett hajlam is.

- Kétségtelenül.

Ez egész beszélgetésünk alatt valami olyan sajátságos sardonicus mosolygással nézett rám a szeme szögletéből mr. Bhealer, mintha ő volna az, a ki engem most valami nagyszerű megtréfáltatásba belevisz.

Most egyszerre robajos selyemsuhogás hallatszott felettünk, csalhatlan előjele annak, hogy hölgyek közelítnek. Mi felugrottunk székeinkről, mr. Bhealer megrántotta kabátom szárnyát: »most azután egy szót se többet miss Leonáról!« sugá fülembe, s azzal karomnál fogva előre tolt, hogy az érkezőknek bemutasson.

A csigalépcsőn, mely a felső osztályokból a parloirba vezetett alá, egész csoport selyembe és illusionba öltözött hölgy s utánok egy sereg idegen férfi szállt alá, kik közt épen csak miss Leonát nem láttam sehol.

Mr. Bhealer sorba bemutogatott mindenkinek; elébb egy vastag urnak, azután egy sovány asszonyságnak, azután egy magas, szőke kisasszonynak, azután egy veres haju kisasszonynak,

meg mindenféle uraknak és asszonyságoknak; de a kiknek neveire én mind nem emlékszem, mert a mint a szőke kisasszonyhoz érve, azt ugy ismerteté meg velem, mint miss Lidia Corinthot, jövendőbeli eljegyzett menyasszonyát, ez engem annyira zavarba hozott, hogy azontul nem hallottam semmit.

Az igaz, hogy miss Lidia Corinth is szép hölgy volt, hanem olyan sajátszerü szépség, a mihez én soha sem tudnék hozzá szokni. Ha tiz esztendeig feleségem volna is, azt hinném, hogy valami idegen asszony. Tökéletesen olyan arcz, a mely ha azt mondja valakinek: »ma nem vagyok itthon« hát elhiszi neki. Az ember mindig az ajtón kivül hiszi magát mellette.

Micsoda más volt miss Leona Danger, mikor az eszkimó butiquejében legelőször is megpillantottuk. Szegény Leona! Hát a te szép fekete hajfürteid ennek a sárga frizurának a számára termették a gyémántokat?

No - hanem hát ez nem az én gondom. Engem tanúnak hivtak ide, nem drámabirálónak. Mit avatkozzam én a más dolgába? Eredj, vidd a menyasszonyodat; bánom is én!

A rövidleges bemutatás után következett, hogy kocsira üljön a násznép s induljon a templomba.

A krinolinokat előre bocsátva, s nagy életveszedelemmel bepakolva a hintókba, mi ketten a vőlegénynyel leghátul maradtunk, ahogy szokás, s ezuttal nem az ő urifogatába, mely a menyasszonyt vitte, hanem egy bérkocsiba jutottunk.

Ez volt a nászmenetet bezáró utolsó kocsi, hanem amint egy párszor a bérkocsis hátrafelé integetéseiből kivehettem, még valami más kocsi is jött utánunk, s a bérkocsis tartott tőle, hogy az a rudjával beüti az ő hintaját hátul.

- Mi az? kérdé mister Bhealer.

- Egy boxcab.

- Ki ül benne?

- Egy miss, feketében.

- Feketében. Az nem hozzánk tartozik.

- Vinné az ördög, a hova tartozik; de mindig belénk ütközik a rudjával, mikor a többi kocsitól nem mehetünk.

- Mondja ön neki, hogy kerüljön el bennünket.

- Mondtam már, de nem fogadja.

- No hát maradjon.

Én azonban még sem állhattam, hogy mr. Bhealernek szemére ne hányjam ezt a hűtelenséget. Hisz ez még amerikai szempontból is czudarság.

- Ön tehát miss Leonát ott hagyta a faképnél?

- No az természetes, szólt mr. Bhealer, igen előkelő képet csinálva. A boltjának a czimtábláját csak nem veheti nőül az ember.

- De mikor önnek az a boltczimtábla olyan jól jövedelmezett.

- Hát mondtam én, hogy hűtlen leszek hozzá, mint boltczimtáblához? Én gazdagon fizettem őt eddig, gazdagon fogom fizetni ezután. Jó barátok leszünk s meg fogjuk becsülni egymást.

- De ön házasságot is igért neki.

- Azt nem tagadom. Irásba is adtam.

- Hátha önt be fogja perelni?

- Akkor is csak ott lesz, ahol most. Két feleséget csakugyan nem vehetek, ha csak a »sós tó« mellé nem vándorlok ki; a bíróság vagy arra fog elitélni, hogy bizonyos évdijat fizessek az elhagyottnak, vagy egy meghatározott összeget s én föltettem magamban, hogy amit a törvényszék meg fog miss Leonának itélni, én kétszer annyit fogok kifizetni. Ez, reménylem, hogy gentlemanlike van mondva. Lássa ön, mr. Bhealernek is van nemes gondolkozásmódja.

Én pedig szerettem volna mr. Bhealert kidobni a kocsiból, a hol legnagyobb volt a sár.

Hanem azt ugyan nem bántam meg, hogy nem tettem.

Nehány percz mulva a mi kocsink is a templom elé ért, a mögöttünk jövő boxcab szintén.

Amint hátra tekintek, láttam, hogy egy hölgy szökik le belőle, párduc-elevenséggel, ki fekete ruhát viselt, egészen mexicoi divat szerint, bokán felül érőt, s fején a kalap helyett hosszu fekete rebosot, a creolnőket annyira jellemző fátyolt.

Én rábámultam. Ez Leona volt, és még sem volt Leona. Az ő méltóságteljes arcza, az ő villámló tekintete volt az; az ő bájosan szilaj mozdulatai, az ő nyugtalan ajkfölvetései; de hol volt a csodaszép hosszu haj? Ez a hölgy rövidre volt nyirva, kurta hajfürtei a reboso alól kiszabadulva, szabadon repkedtek homloka, égő arcza körül.

Itt baj lesz, gondolám magamban s iparkodtam egy lépéssel hátrább állani.

A hölgy azonban sebes, ruganyos lépésekkel elhaladt előttem, s a baraczkszin bársonykabát után indult.

A násznép egész parádéban összecsoportosult már a templom ajtó előtt, s épen csak a vőlegényre várt, hogy induljon az imaházba. Mr. Bhealer épen vis-à-vis állt már menyasszonyával, miss Lidia Corinthtal, midőn egy izmos kéz hátulról megragadta a baraczkszin bársonykabát gallérját s megállásra kényszerité annak tulajdonosát.

Mr. Bhealer ijedten fordult vissza, de még jobban megijedt, mikor a gallérját fogó kéz birtokosnéját megismeré.

- Az istenért? Mit akar ön?

- Hogy mit akarok? Te áruló! Azt majd mindjárt elmondom neked.

S azzal a másik izmos kéz a reboso alól egy kegyetlen hajlós rhinoceros-bőr lovagkorbácsot huzott elő.

Mr. Bhealer észrevevé, hogy itt hajótörés veszedelme forog fenn s hirtelen elővevé tengerészi flegmáját, tekintélyével remélvén a bosszús hölgyet lefegyverezhetni.

- Miss! ön takarodjék haza rögtön! kiálta boszankodva Leonára, mintha éreztetni akarná vele, hogy ő neki gazdája.

Hanem abban a perczben olyat huzott miss Leona a fején keresztül a rhinoceros szíjjal, hogy a szép sima czilinder rögtön összehorpadt, s a tulnan bevágó ostor végecskéje egy kikeresett helyecskén a szája mellett belecsippentett a képébe, ugy, hogy onnan mindjárt kiserkedt a vér.

No mondhatom, hogy ez bolond egy helyzet volt. Akármely más országban is kellemetlen volna hasonló vitába keveredni egy hölgygyel; annál inkább Amerikában, hol a nőnem különösen az állam és minden egyes polgár védelme alatt áll.

Annál fogva mister Bhealer csakugyan nem tehetett okosabbat, mint hogy az első ütközet után megváltoztatta a csatarend homlokát, s a hátát tartva a dühöngő hölgy elé, a fülére rántá a bársony kabát gallérját; akármi történjék az utóhadával.

A bájos furia pedig nem is kérette magát nagyon a folytatásért, hanem a kegyetlen rhinoceros-korbácscsal olyat huzott a hátán végig egyet hosszában, másikat keresztben, hogy annál különbet ugyan senki sem kívánhat magának vőlegény korában.

A harmadik ütés után aztán eldobta a korbácsot, sirva fakadt, eltakarta az arczát: futott a kocsijához vissza.

Minthogy pedig a bársonyfélén az ilyesmi nagyon meglátszik, annálfogva mr. Bhealernek a hátán ugy nézett ki az a két keresztbe vágott huzás, mint a keresztülhuzott számlákon szokott látszani, a mikre azt irják, hogy »pour a quit«.

No hanem azért ez a kis intermezzo ne zavarja meg a diszes nászünnepélyt. Hasonló inczidensek a tulsó hemissphaeriumon nem tartoznak a rendkivüliségek közé, s aztán inkább egy szép hölgytől három pofot, mint egy férfitól felet; practicus szempontból felvéve pedig épen még lucrativusnak is nevezhető ez a »fatal accident«, a mennyiben ily »self satisfaction« után most már a bíróság semmi kárpótlást sem fog megitélni az elhagyott jegyesnek, s igy a szökevény hátára rótt krixkrax csakugyan »pour a quit« s valóságos száz procent nyereség.

Tehát csak bementünk a templomba. A tapasztaltabb hölgytanuk már a jelenet elején be-futottak oda, magukkal ragadván a menyasszonyt, ki ott az előteremben egy kissé elájult, s igy állítólag se nem látott se nem hallott a jelenetből semmit, a mi a templom előtt végbement; hanem azért egész accuratessel felocsudott akkorra, mire a vőlegény ismét előkerült, ki ugyan elég elfogulatlan ábrázatot igyekezett mutatni; de a mi neki ismét igen nehezen sikerült ama bizonyos kis hosszukás daganat miatt, ami az arca közepétől a szája szegletéig sötét vörösen lenyult s ott egy kis vérző repedésben végződött, melyet a tisztelt vőlegény himezett zseb-kendőjével folyvást takargatni kényszerült.

Átkozott gondolat is volt az, a ki legelőször kitalálta, hogy a rhinoceros bőréből lovag-korbácsokat lehet csinálni.

Hanem hát a pap nem kérdezte azt, hogy mit takargat a tisztelt keresztyén polgár azzal a zseb-kendővel az arczán, mialatt az esketési formát utána mondja az oltár előtt; hanem hivatalosan tudomásul vette, hogy az az egymás kezét tartó pár minden egyházi dogma és polgári paragra-fus rendi szerint szereti egymást, meg is áldotta őket, be is irta nevöket a boldog házasok nagy könyvébe s azzal haza eresztette a násznépet a szülői házhoz, a hol ugy gondolom, hogy valami nászlakomának kellett volna következni.

Csak gondolom. Mert nem volt részem benne. Visszatéret a vőlegénynek a menyasszonynyal lévén szokás együtt haza kocsizni, én részemről a zsemlye szinhaju nyoszolyólyánynyal és annak mamájával jutottam egy hintóba. A zsemlyeszin kisasszony folyvást kiváncsian tuda-kozódott tőlem, hogy mi történhetett odakin? mert ő nem látott semmit, nagyon ártatlanka volt szegényke, s szeretett volna nem az lenni; a mamája pedig, ki átellenben ült, folyvást a fény-mázos topányaimon taposott s baziliscus tekinteteket lövelt rám, nehogy valamit elmondjak, ami igaz. Én aztán hazudtam keresztyéni kötelességből egész hazáig. Azt mondtam a kis-asszonynak, hogy a drastice megjelent hölgy Bhealer urnak é d e s a n y j a, a ki nem akarja megengedni a f i á n a k, hogy megházasodjék, mert még k i s k o r u; nem tudom, elhitte-é?

A lakodalmas házhoz megérkezve, én kötelességszerűen karon fogva bevezetém a rám bizott hölgyeket a parloirba, onnan felmentünk az ebédlőbe, ott egy hosszú asztal erősen meg volt terítve hideg sültekkel, kocsonyákkal és felczifrázott czukorsüteményekkel, a torták óriási dombjai közül, mint fiók-münsterek tornyai magasodván ki a sok góthidomu palaczk-nyak.

Hanem daczára ennyi biztató körülménynek, a vendégek, kik az asztalt körülállották, rette-netes savanyu ábrázatokat mutattak egymásnak, s olyan távol tarták magukat a süteményektől, mintha mindenki attól félne, hogy ha egyszer valamihez hozzányul, ő is valahonnan a

levegőből egy pofont kap. Sem menyasszony, sem vőlegény nem voltak jelen, sem az előbbi szülői, hanem csak álldogált a vendégsereg magára hagyatottan, s várta, hogy kezdjen beszédet valaki, és a mellett ugy érezte magát egyenkint mindenki a társaságban, mint a ki szeretne olyan valaki lenni, a ki nincs itt.

Jó egy óráig bámultunk igy tetszésünk szerint, hol egymásra, hol a tortákra, hol a mennyezetre s még sem jött senki.

Egy óra mulva előkerült végre mr. Bhealer. Most már a hosszú daganat be volt ragasztva az arczán aequivalens angol flastrommal, a mi ugy tünt fel, mintha fél bajuszt ragasztott volna magának, s ekként igen derült kinézést adott tekintetének.

Kinálta a vendégeket, hogy lássanak hozzá, egyenek, igyanak, legyenek vigan, mindjárt jön a házi ur is, az asszonyság mulhatlan teendők által van elfoglalva.

Nekem pedig fogcsikorgatva sugott oda: »mi pedig osonjunk innen, mihelyt szerét tehetjük, félek tőle, hogy az az átkozott Medea még fölgyujtja a Yucatan-Dracoena gyárt. Képesnek tartom arra is«.

Nagyon hajlandó voltam az indítvány elfogadására, s mihelyt lehetett, eltüntem, Bhealer utánam.

- Hát az a mistress? kérdem tőle.

- Azzal nagy baj van most. Mihelyt felé közelítnek, azonnal elájul. A mióta haza jöttünk a templomból, tizenkétszer ájult el ugyanannyi ránézésem folytán. Most már nem akarok eléje jőni hamarább, mig ez a bolond huzás innen a képemről elmúlik. Menjünk hozzám, szörnyű szükségem van rá, hogy egy palaczk búfelejtőt igyam ezen a szép napon, egy pár magányos jó barát társaságában; ön szives lesz eljönni velem, majd felhivjuk mr. Happyt, s az megnevettet bennünket. Átkozott nászünnep! S hogy kiabált a fülembe ipam-uram, meg napam-asszony! No, ez nem nekem való mulatság!

(De épen neked való mulatság! gondolám magamban, mialatt a Yucatan-Dracoena gyár pompás épületéig hagytam magamat általa kocsiztatni.)

Ott kiszálltunk és felmentünk a mr. szállására.

A comptoir-szolga meglátta mr. Bhealert, s azt kérdé tőle, hogy talán duellálni volt?

Azt leszamarazta s kergette, hogy menjen Happyért s mondja meg mr. Happynek, hogy hozzon fel mr. Happy a pinczéből egy tok veuve Cliquot-t.

Mr. Happy nem sokáig váratott magára, alig ültünk le a kandalló mellé, már topogott be a szomszéd teremből.

Mr. Happy ez uttal egy araszszal magasabbnak látszott lenni, ugy feltartotta fejét s ugy ágaskodott lába hegyére. A hóna alatt hozott ugyan valami tokot, de az nem hasonlított semmi pinczetokhoz.

Engemet meg sem látott, hanem egyenesen mr. Bhealer elé plántálta magát, olyan közel, hogy az orraik érinthették egymást.

Mr. Happynak a szája ezuttal nem volt nyitva, hanem inkább összeszorítva, mint az olyan embereké, kik a sirást akarják visszafojtani. Látszott, hogy valami nagyot akart mondani, de nem jött a nyelvére.

Tehát képesbeszédhez folyamodott. - Felnyitotta reszkető kezekkel a dobozka tetejét s belemarkolva, kihuzta abból - miss Leona gyönyörü szép levágott haját.

S amint azt a sajnálatra méltó nagy kárt oda tartá főnöke elé, a kisded emberke szemei megteltek könyekkel.

Végre kitört kebléből a szó:

- Látja ön ezt? Ön cselekedte ezt! Ez volt az ön őrző angyalának a szárnya, amit elvesztett.

- Vigye az ördög az egész őrző angyalt, ordita rá mr. Bhealer, kinek nagyon jó oka volt miss Leonára haragudni. Vonuljon ön el előlem, vagy kilököm önt hajastól együtt.

Ez a szó felnyitá mr. Happynél az ékesenszólás zsilipjeit; kétszer a kezefeje körül csavargatá a hosszu hajfonadékot, oly fenyegető mozdulattal, hogy én mr. Bhealerre nézve, aggódni kezdtem, hogy no most következik a második bajusz!

- Micsoda? kiált mr. Happy; ön az ördögnek ajánlja azon angyalt, ki önt a paradicsomba emelte, és ezt a hajat, melyen ön a cloakából a mennyországba kapaszkodott fel, kit ön megcsalt, csúful elárult, kit a halálba üzött: mert tudja meg ön, hogy miss Leona e perczben utban van Sherman táborába, hogy ott, mint önkéntes amazon, vagy tábori kém, a hazáért feláldozza drága életét. És önnek, háládatlan, itt küldi ezt az elpusztitott mennyországot, egy ország büszkeségét, ezt a dicső hajat; megvette ön: legyen az öné; de tulajdonosnéja nem adta el önnek magát, az önt megveti és semmivé teszi!

Mr. Bhealer kezdett szintén dühbe jönni, háromszor is közbe kiáltott: »Mr. Happy!« de a kis quakkernek élesebb szava volt, elnyomta az övét.

- Mr. Happy!

- Igen is, az én nevem mr. Happy. Én adtam az első dollárokat ön szerencséjének megalapításához. Én szereztem meg önnek az áldozatul esett drága kincset. Én lótottam-futottam városról városra az ön gyalázatos dracoenájának hirdetésével. Én emeltem az ön üzletét oda, a hol az most áll. Én esküdtem mindennap százszor, pedig quakker vagyok, hogy az ön szere az egyedül csalhatatlan. És én azt nem az ön két szeméért tettem, hanem azért az angyalért, a ki ezt viselte.

És a kicsiny ember e szónál arczához emelte a szép levágott hajat; egészen belétemetkezett, s ugy hiszem sirt is közbe.

Mr. Bhealer pedig szekrényéhez sietett; felnyitotta annak szárnyait, kivett belőle egy pár keresztbe kötött csomagot, s oda dobta az asztalra mr. Happy elé.

- Itt van önnek a tizezer dollárja, két évi kamatjával együtt, aztán meg félévi titkári fizetése. Mától fogva el van ön bocsátva a Yucatan-Dracoena gyárból; - alá is ut, fel is ut!

Mr. Happy rendbeszedte magát e szóra. Látta, hogy itt kemény szivü férfival van dolga.

- Igen? El vagyok bocsátva a Dracoena gyárból. Elvihetem a tízezer dolláromat?

- Elviheti! S még azt a k ó c z o t is tetejébe.

- És ezt a k ó c z o t is! No jól van. Nem esküszöm többet: mert quakker vagyok; de m o n d o m önnek, bizony mondom: hogy elviszem az ön feje felűl ezt a házat is.

Azzal bevágta maga után a kis ember az ajtót és odább állt.

Magam is nem sokára követtem, s örültem nagyon, mikor ismét otthon találhattam magamat a boltomban.

Soha sem megyek többet éltemben násznagynak senki esküvőjére.

A következő napok megmutatták, hogy mit értett mr. Happy a boszuállás alatt.

Szemben a Yucatan-Dracoena gyárral egy boltot bérelt ki, s annak kirakatába üveg alá kitette miss Leona levágott haját. És azután minden hirlapba beiktatta ezen hirdetményt:

»A Yucatan-Dracoena nem létezik! Mr. Bhealer hajkenőcse nem egyéb, mint disznózsir, zsályalé és krumpliszesz. Ezer dollár jutalom annak a vegyésznek, a ki abban valami egyebet is fel tud fedezni. Miss Leona Danger haja nem volt igazi, csak álhaj. A ki nem hiszi, megláthatja mr. Happy boltjában, vis-à-vis a Yucatan-Dracoena (???) gyárral.«

És ez minden hirlapban megjelent, minden utczaszögleten, minden szinházban és hangversenyben ugyanoda volt ragasztva, a hol mr. Bhealer hirdetményei pompáztak, mint ahogy jár fütyülve a kis Ichneumon mindenütt, ahol a nagy krokodilus s riogatja szét a falánk fenevad elől a zsákmányt.

Eleinte mr. Bhealer azt hitte, hogy roppant gazdagságával agyonnyomhatja a kicsiny ellenséget s még nagyobbszerü modorban feküdt neki a reklame-csinálásnak; hanem én ugy tapasztaltam, hogy az egyszer elvetett skepsis nagyon buján növekedik, az olvasó szeme inkább megakad azokon a kis »Óvás«-okon, a mik az ő hosszu »attestatumai« után következnek, mint a charlatan kiabáláson.

És mr. Happy lerázhatatlan ellenség volt. Mr. Bhealer nem kereshetett magának olyan zugot, a hol ő rögtön nyomában ne lett volna. Ugy hiszem, egész vagyonát képes volt rákölteni az ő leálarczozására.

Én aztán e reklame-háborut kivéve, mely az olvasó közönséget sok ideig derültségben tartotta, évekig nem hallottam mr. Bhealerről semmit. Menyegzője óta én sem voltam feléje soha, ő sem látogatott el hozzám.

Ugy egy pár év mulva egy szép reggelen ismét csak betoppan a boltomba.

Urias és leereszkedő volt mindig. Külsejére nézve nagyszerü és gentlemanlike.

- Minek köszönhetem a szerencsét?

- Hja bizony, tisztelt barátom, szólt széttekintve boltom falain, nekem erre a boltra lenne szükségem, s én önt innét ki akarom árverelni.

- Egy év mulva lehet, addig szerződésem van.

- Mit is fizet ön egy évre? Négyezer dollárt? Én nyolczezret igértem a háziurnak.

- Jól tette, uram, hát csak végezze el vele.

- Appropos! Mi az ára önnél a legdrágább havannahnak?

- Százötven dollár egy ládikával.

- Ugyan kérem, legyen szives egy ládikával a szállásomra elküldeni, majd a titkárom átveszi és kifizeti.

- Meglesz. - Azzal kezet szoritottunk.

Már menni akart, mikor eszébe jutott, hogy tárczáját pénzestül, szivarostul otthon felejtette.

- Ugyan kérem, adjon ki vagy öt darabot abból a ládikából.

Felbontottam a ládikát s odaadtam belőle a kivántat.

A ládikát azután elküldtem egyik segédemtől a szállására. Segédem amerikai gyerek volt, practicus fiu: nem sokára visszajött a ládikával s azt mondta, hogy annak az urnak a titkára nem fizette ki a ládika árát, s ő visszahozta azt.

Másnap megint eljött mr. Bhealer, szörnyen csodálkozott rajta, hogy a titkár nem fizetett. Persze, nem volt előre értesitve. No majd holnap utasitásba fogja neki adni.

Azzal ismét elvitt öt szivart a magának kiválasztott ládikából.

A titkár ismét nem fizetett.

Ez igy ment még egy pár nap; mr. Bhealer mindennap talált ki valami okot, miért nem fizet a titkárja, s mindig elvitt öt darab szivart.

A hatodik nap aztán a yankee segédem a mistress ajtaján csengetett be, s annak a szoba-leányától kért magyarázatot. Az aztán el is mondott mindent.

- Ne adjanak önök mister Bhealernek semmit, hisz annak semmije sincs. A gyár rég meg-bukott; ha a mistress nem exequáltatta volna a neki móringolt részét, az sem volna neki, a hol korhely titkárával együtt meghuzza magát. A mistress ad neki naponkint fél dollár költőpénzt; aztán meg a kit a régi ismerősök közül itt-amott rászedhet.

Tehát mr. Happy boszúja még is csak sikerült! Szegény miss Leona hajával le volt vágva a szerencsefiának mesés talizmánja. Koldus lett; minden koldusok között a legnyomorultabb; a saját feleségének koldusa, a kiért miss Leonát megcsalta.

Következő nap megint eljött hozzám: megint azzal a titkáros mesével.

Ezuttal röviden bántam el vele.

Megfogtam szépen a karját s azt mondtam neki:

- Mr. Bhealer, mondok én önnek valamit, de ne adja tovább. Azt mondom én önnek, mr. Bhealer, hogy ön egy semmirekellő bankrott gazember, s hogy ne jőjjön ön hozzám többet szivart válogatni.

Erre a szóra mr. Bhealer félrecsapta a kalapját, megfordult a sarkán, s mintha nem is neki beszéltek volna, fütyörészve odább ment...

Ugy-e furcsa merkantil-regény volt ez, tisztelt olvasóm? A legfurcsább benne az, hogy ez mind igy történt valósággal.

Baróthy Ilona.

(Beszély.)

Robert Károly idejében két fiatal lovag kötött egymással jó barátságot az udvarnál: Doria Rafael és Baróthy Simon.

Az egyik a királylyal együtt bejött olasz levente, a másik magyar dalia, mindkettő életkorra és kedélyre nézve egyenlő; harczban, harczjátékban mindig egymás mellett; erszényük közös, becsületük is közös; a ki az egyiket sértette, mindkettőt sértette.

Mikor Baróthy Simon egy napon azt mondá Doria Rafaelnek: »én megházasodom,« Doria azt felelte rá: »akkor nekem is meg kell házasodnom, mert nős és nőtlen ember között nem üdvös a barátság.«

És ő is utánna látott, hogy nőt kapjon; kapott is; mind a ketten egy napon tartották ki lakodalmukat - Visegrádon.

Doria azután ott maradt fiatal nejével Visegrádon, Baróthy pedig haza ment balatonmelléki várába.

Egy év mulva ismét összejöttek a királyi lakban.

Baróthy feljött nejével együtt Keszthelyről, a király hivatta, hogy rábizza a zalamegyei bandériumok vezetését; a havasalföldi vajda ellen kellett készülni.

A két fegyvertárs nagyon örült a találkozásnak.

»Hát nőd?«

»Hát a tied?«

Ezek voltak első kérdéseik.

Az egyik nem hozhatta fel magával, másik kénytelen volt a magáét egy időre Budára küldeni. Mind a kettőre nagy ok volt.

»No ez derék! szólt Baróthy, mi egy napon lettünk boldog férjek, s ugy eshetik, hogy egy napon leszünk még boldogabb apák.«

»Szeretném tudni...« kezdé Doria; aztán abbahagyta a dolgot.

»Mit szeretnél tudni? Talán én megmondhatom.«

»Ejh, azt te sem tudhatod. Azt szeretném tudni, valjon fiam lesz-e, vagy leányom?«

»No bizony, azt én is szeretném a magam részére tudni.«

»Van itt egy jósnő, a vár alatt lakik; az meg szokta az ilyesmit mondani.«

» Bolondság.«

»Meglehet, hogy bolondság; de mi ifju legény korunkban sok bolondságot megtettünk egymás kedvéért; tegyük meg most azt: menjünk oda s kérdezzük meg tőle.«

» Könnyü neki jóslani, miután csak kettő közül van választás, vagy fiu, vagy leány; nagyot nem téveszthet.«

»Ejnye! Te talán sajnálod azt az egy aranyat, a mit neki kellene adnod?«

»Egy aranyat? menjünk. Adok neki tizet.«

És a két bohó férj lement a várkert alá, a jósnőhöz, és felszólítá őt, hogy mondjon nekik jövendőt.

A jósnő azt felelte Doriának:

»A gyermek, kit nőd fog szülni, - úgy fog meghalni, mint férfi!«

»Ez jól van mondva,« helyeslé Doria s egészen meg volt elégedve a jóslattal.

»Most jósolj nekem,« szólt Baróthy.

A jósnő azt mondá neki:

»A gyermek, kit nőd szülni fog, ugy fog élni, mint hű dajkája unokádnak!«

»Nesze neked: a tied leány!« tréfálózék Doria.

Baróthy kissé kedvetlen volt, hanem azért csak megadta a fogadott tiz aranyat a jósnőnek.

A várba visszamenet Doria vette észre, hogy Baróthy roszkedvü.

»Bajtárs! Legjobban van igy. Azt a két gyermeket összeházasitjuk.«

Baróthy arcza egyszerre felderült erre a szóra.

»Igazán mondtad s akkor mind a kettőnknek van fia is leánya is.«

»Az enyim a tied is, a tied az enyim is.«

»Együtt fogjuk őket neveltetni, hogy egymást megszeressék.«

»Igen, együtt, folytatá Doria. Itt az udvarnál, én nálam mind a kettőt.«

»Ohó bajtárs! tiltakozék Baróthy. Azt nem úgy értettem; a mig kicsinyek, hét esztendős korukig, jobb a gyermekeknek falun nevelkedni, mint egészségtelen nagy épületekben, hol rosz a viz, rosz a levegő, a test nem fejlődhetik ki. A falusi élet a gyermekek legjobb dajkája. Hét éves koráig mindkettő nálam legyen, azontul legyen a te gondod.«

»Ah, erre nem állunk rá! A hét első esztendőt! mikor a gyermek legkedvesebb, mikor az anyjának még az ölében fetreng; mikor a bajuszomba kapaszkodik s ugy tánczol a térdemen! Azt nem adom oda! Hogy én ne magam tanitsam őt arra a vakmerő vállalatra, mikor a gyermek legelőször megkisérti az apja kebléig a maga lábán elmenni gyalog: abból semmi sem lesz.«

»Tehát mást mondok. Azt teszszük, hogy három esztendős koráig mindegyik legyen otthon, akkor azután felváltva, egyik évben nálam mind a kettő, másik évben nálad.«

»Nem ugy lesz. Egy egész év megint hosszu idő. De gondold meg, amit én mondok. A józan ész is azt tanácsolja. A te eszméd nem ér semmit. Egyik esztendőben falusi, a másikban meg városi nevelés. Ez képtelenség. Az én eszmém sokkal jobb. Legyenek a téli félév alatt mi nálunk, kik szüntelen az udvarnál vagyunk, itt a te leányod finom, tanult nevelést kap: arra valók az apáczák. Nyáron meg legyenek mind a ketten ti nálatok. Ott meg az én fiam tanul meg ijászni, lovagolni. Nos? adj kezet rá.«

Baróthy már szinte felcsapott barátjának, akkor jutott eszébe, hogy:

»Mi itt szépen megalkuszunk előre; de hát az asszonyok?«

Ez Doriát is elnémitotta egy kissé.

Bizony az asszonyok is belészólnak még ebbe.

Később mégis csak neki bátoritotta magát s elkezdett hetvenkedni.

»Eh mit? az asszonyok? Az én asszonyom teszi azt, amit én parancsolok.«

»Könnyen beszélsz - a háta mögött.«

»Szembe is! Micsoda? No az igaz, hogy eddig még mindig az történt, a mit ő kivánt; de csak azért, mert én is ugy akartam.«

»Ugy akartad, mert ő kivánta. Ezt nevezik parancsolásnak és engedelmeskedésnek.«

»De apró dolgokban, igen! tüzeskedék Doria. Hanem az öregénél nem szándékom engedni. Ez pedig öreg dolog: mikor két családnak az örök frigye, boldogsága forog kérdésben.«

Baróthy visszarántá mentéjénél fogva tüzeskedő barátját, ki nagyon is neki indult a hegynek buzgalmában, pedig gyalog sorban voltak.

»Ne veszszünk ezen össze, bajtárs. Hiszen még az is meg lehet, hogy mind a kettő leány lesz.«

»Vagy mind a kettő fiu. Igaz biz az.«

Azzal kezet szoritottak s jót nevettek saját bohóságukon.

* * *

Két hét mulva ugyanazon az uton találkozik a két bajtárs, az egyik a Dunáról jött fel, a másik a várból lefelé. Mind a kettőnek valami fanyar komolyság ült az arczán.

»Látod, szólt Doria, nem jó az embernek előre valami jövendőt olyan szépen kiálmodozni. Már én azt hittem, hogy családaink milyen világ végéig tartó családdá fognak összeforrni. Bolond volt az a jósnő! Most kapok tudósitást Budáról.«

»Ugy-e hogy bolond volt? Én is mondtam. Engem is most értesitenek Keszthelyről.«

»Kár, bizony nekem is leányom lett« sohajtja szomoruan Doria.

De Baróthy fölkaczagott örömében.

»Hisz akkor se baj! Mert nekem meg fiam lett.«

S azzal a két jó barát, ország-világ bámultára, az utcza közepén egymás nyakába borult és összecsókolózott.

* * *

Úgy történt, ahogy a két úr felfogadta.

Amint a két gyermeket az anyatejtől elválaszták, azontul mindegyiknek két anyja volt és két nevelő apja: majd az egyik majd a másik úr lakában növekedtek, mint két testvér. Eleinte a szülők maguk akarták, hogy egymást megszeressék, később aztán annyira elválhatlanok lettek, hogy az anyáknak saját érzelmeiket kellett megfosztani, midőn majd egyik, majd másik hónapokig nem láthatta gyermekét.

Olyankor aztán, mikor hosszu idő mulva a két gyermek ismét apai lakot változtatott, az átcserélt szülők alig ismertek rájuk. Mennyit szépültek! milyent nőttek! Milyen kedvesek! és mennyivel jobban szeretik egymást! Különösen Baróthyt fogta el a bámulat, midőn ujra látott gyermekei évről-évre tudományos előhaladásaik próbáival lepték meg. Hiszen Baróthy is tudott irni, olvasni, s egy-egy levelet is képes volt becsületadással megszerkeszteni szomszéd urak czimére; de a mennyi mindent a visegrádi barátok és apáczák a két gyermek fejébe vertek, azoknak nagy részéről bizony neki fogalma sem volt. Milyen szépen tudtak együtt énekelni mindenféle szent zsolozsmákat!

Csak azon panaszkodott, hogy a gyerekek nagyon is gyöngéd arczszint kapnak a visegrádi anyjuknál, a sok betütanulástól.

Persze, hogy nem olyan szinben voltak, mikor ő a Balatonmellékén töltött félév után ismét visszaszállitá őket, télire, akkor meg Dorián volt a sor bámulni, hogy nemcsak a fiu, hanem a leány is milyen piros pozsgás arczczal kerül haza, hogy veri fel a házat vidám lármájával; hogy megerősödött mind a kettő; hanem annyi igaz, hogy a sok szép tudományt, a mit magával vitt, szépen el is felejtette, mert bár való ugyan, hogy nagy Lajos király idejében még Magyarországon nem tanulhatott meg senki káromkodni; - ez a szokás a török idők alatt támadt - de bizony a nagy tudákossággal sem igen rontá el a termetét. Volt azután megint egy ideig dolguk barátoknak, apáczáknak, mig a két rugkapálózó, napsütötte porontyból ismét szép illedelmes, könyvbekönyöklő tanitványokat szelidithetének.

És a tudós tanitóknak évről-évre nehezebb lett a dolguk. Baróthy rendszere annál nagyobb hatalmat vett a tanitványokon. Nagy gyermekek lettek már: a leány nem is gyermek többé éveit tekintve, az ifju Bálint sem az már, herculesi idomait nézve, hanem kedélyében még most is mindkettő gyermek: még mind a kettő testvér.

Azt tanulták mindig, hogy nekik egymást szeretniök kell, mint testvéreknek, ezt taniták nekik barátok és apáczák, ezt a könyvek, ezt apák és anyák, és az erdei hangok, a miket annyiszor hallgattak, egyedül lovagolva patakok mentében.

Már tizenhét évesek voltak s még mindig azt hitték, hogy ugy szeretik egymást, mint testvérek szokták.

Nagyon is rendes dolog volt, a mi felvilágositá őket arról, hogy ez nem úgy van.

A visegrádi vár akkorában hemzsegett a rómaiaktól, kik a forradalmi izgalmak elől a magyar királyhoz menekültek, tőle várva az olaszországi zavarok lecsillapitását s azok között volt a Cefrani grófok egyik ivadéka is. Cefrani Felipo, két gyermekével: Enricoval és Pelinettával.

Enrico husz éves délczeg lovag volt, Pelinetta pedig Ilonával egykoru, csakhogy ő már a nápolyi udvar légkörében növekedett, s hallotta Boccacio regéit, a hosszú pestis korszaka alatt.

Enriconak megtetszett Ilona, kivel már akkor a királyi udvarnál is találkozhatott s apjaik régi ösmerősök levén, házukhoz is eljárogatott. Könnyen sikerült neki az őszinte, nyiltkedélyü Doria Bálint szivét is megnyerni.

A római úgy tette magát, mintha valóban Doria testvérének tartaná Ilonát. Ismeretségük rövidebb volt még, hogysem családi titkaikat tartozott volna ismerni, s kissé maga Ilona is engedte szivesen, hogy őt Doria grófnőnek tekintsék, mert apja után csak nemes leány volt.

Ezért a kis hiuságért meg kellett lakolnia.

Egy napon Enrico kilesve az időt, melyben Bálintnak, ki már akkor a király testőre volt, a várpalotában kell lennie, Ilonát felkereste, s a hajadont, fogadott anyja Doria grófnő előtt, egész ártatlan arczczal fölkérte, hogy legyen olyan jó, adja át testvérének: Bálintnak e himzett kardkötőt, melyet testvére Pelinetta igért számára késziteni legutóbbi találkozásukkor, a virágvasárnapon tartandó tornajátékon viselendőt.

Doria grófnő is vette észre, de Enrico is azt a hatást, amit ez izenet Ilona arczán láthatóvá tett. A leány elsápadt, reszketett. Mégis erőt vett magán, s azt kérdezte Enricotól:

- Kérte Bálint bátyám ezt az övet Pelinettától?

Enrico igen kicsiny hazugságnak tartotta azt mondani, hogy:

- Kérte.

Azzal Ilona összehajtogatá az övet s eltette szekrényébe.

- Át fogom a bátyámnak adni.

E percztől fogva tudta Ilona, hogy mi különbség van testvérek és szeretők között.

Nem várt reá többé azon bizalmas örömmel, mint eddig, és mégis jobban várta megérkeztét, és mikor megérkezett, akkor kerülte őt. Mikor távol volt, mindig vele beszélt lelkében, s mikor jelen volt, egy szava sem volt hozzá. És a mellett egyre halványodott; mindig szomoru, mindig mélázó volt, s ha észrevette, hogy figyelnek arcza változására, olyan rosszul illett rajta a hirtelen erőszakolt derült kedv.

A ki leghamarább észrevette Ilona kedélyének változását, az maga Bálint volt.

Lehetetlen volt rá nem jönnie, hogy ez a szomoru arcz, ez a szemrehányó bánat neki szól.

Hiszen gyermekek szoktak egymással kocződni, s azután rövid időre megharagszanak egymásra; de ez már nagyon soká tartott, s Bálint nem tudott magának számot adni felőle, hol és mikor bánthatta ő meg Ilona hugát, hogy az ilyen ferdén néz rá?

Végre is egyenesen megkérdezé tőle magától.

- Ilonka hugom, te engem egy idő óta rosz szemmel nézesz; mi bajod velem? mondd ki egyenesen; ha az én hibám, helyrehozom én; ha a te hibád: helyrehozod magad. De én rám haragudnod nem szabad.

- Nem haragszik te rád senki, kedves bátyám; felelt neki Ilona. Inkább nagy örömet akarok neked szerezni s azt titkolgatom előtted.

- No azt bizony hát jól tennéd, ha nem titkolgatnád sokáig; mert a nagy öröm miatt már kezd a kedvem elmenni az egész világtól.

Ilona annál szomorúbb arczot mutatott, minél vigabb akart lenni Bálint.

- Te egy szép hölgynek elmondtad, hogy a jövő virágvasárnapi tornán először fogsz lándzsát törni a sorompókban.

- No, az igaz.

- Az a szép hölgy meg akart lepni téged egy szép himzett övvel, melyet a tornán fogsz viselni.

- No ez igen kedves titok.

- Ugy-e bár? Az a szép hölgy hozzám küldte ezt az övet, hogy bátyámnak adjam át. Nézzed, itt van.

Bálint még az öv átadásakor is mind azt hitte, hogy a szép hölgy, a kiről Ilona beszél, senki sem más, mint ő maga, s miután a himzett övet igen pompásnak, gyönyörünek nevezte volna el, hálából egy csókot akart érte adni az ajándékozónak. Hanem az távol tartá őt magától.

- Oh kérlek, ne enyelegj. Te jól tudod, hogy ki küldi ezt! Ne tréfálj velem. Te jól tudod, hogy az Pelinetta.

Bálint azt hitte, hogy Ilona csak kötekedik vele; hanem amint azután látta, hogy Ilona szemében lassankint ragyogni kezd az a kicsiny kis tenger, amin a legjobb hajósok is annyiszor hajótörést szenvednek, akkor egyszerre dühbe jött s olyat kiáltott Ilonára, hogy az majd összeroskadt ijedtében.

- Ki mondta ezt?

Ilona ugy meg volt rettenve Bálint dühös arczától, hogy az első ijedtségben kiejtette előtte Enrico nevét, amit azután megbánt nagyon, mert Bálint olyan dühbe jött rá, hogy szerteszét tépte az egész övet, s szörnyüen fenyegetődzött, hogy Pelinetta lábaihoz fogja annak rongyait hajitani, ott, ahol legtöbb ember fogja látni.

Ilonának nagy könyörgésébe került erről lebeszélni s a tépett rongyokat kihizelegni összeszoritott ökléből.

- Lásd, hiszen utoljára is, az nem vétek, ha egy szép leány egy lovagnak kardkötőt himez, azért nem kell haragudni.

Oh, pedig mint örült neki, hogy Bálint úgy haragszik érte.

- De mikor én nem kértem tőle; sem tőle, sem senkitől.

- Talán Enriconak mondtad?

- Hazudott, ha azt mondta neked. Azt is tudom, hogy miért mondta neked. De megtanitom becsületre, ha Rómában meg nem tanitották!

Bálintot nem birta Ilona visszatartóztatni. A fiunak minden újja hegyéből szikrázott a verekedési vágy. Egyszerre három felé is futott; a lovászmesterhez, az apjához, meg Baróthyhoz, fellármázta minden ismerősét, hogy ő Cefrani Enricoval meg akar verekedni életre-halálra, a király és a lovagkör előtt; mert Enrico oly rágalmat terjesztett ő ellene, a mivel becsületes lovagnak tovább élni nem lehet.

Hanem azt egyiknek sem akarta megvallani, mivel rágalmazta őt Enrico? Csak hogy ő annyira meg van sértve általa, hogy gyalog, lóháton, pánczélban vagy puczéron, dárdával, kész megverekedni vele, mig lábát torkára nem teheti, és hazug rágalmait vissza nem vonatja vele.

A kihivás a királynak is tudtával lett, s Lajos nem volt megakadályozója az ilyen becsületbeli kérdések kihivásának. Maga elé hivatá a két apát, a lovászmestert és a fiut. A király azt mégis meg akarta tudni, hogy mennyiben főbenjáró az a sérelem, a miért valaki ordáliákra akarja idézni ellenfelét!

Bálint urfinak tehát elő kellett hordani jó okait, a mik végett Enricoval verekedni akar.

- Gonoszul rágalmazott.

- Mi volt a rágalom? kérdé a király.

- Az volt, hogy rám fogta, mintha én testvérétől, Pelinettától egy övet kértem volna, a mit a tornán viseljek.

- Hát ez sértés?

- Sértés, mert hazugság!

- És ha hazugság is, rágalom-e? gondold meg csak, hogy mi az a rágalom.

- Meggondoltam. De nem az a kérdés, hogy mivel rágalmazott? Hanem az, hogy ki előtt rágalmazott?

- Hát ki előtt rágalmazott?

Bálint urfi félreszegte a nyakát, szerette volna, ha ilyesmi felől nem lett volna ő felsége olyan nagyon tudnivágyó: végre is csak kimondá:

- Hát a hugom, Ilona előtt.

- Vagy ugy? szólt a király mosolyogva. No fiam, csak eredj haza, majd elvégezzük a többit.

A két apát ott tartá a király.

Amint Bálint kilépett a királytól, Doriából kitört az apai indulat.

- Az én fiam megbolondult!

- A te fiad szerelmes Ilona hugába; szólt mosolyogva a király, s jól teszitek, ha mentül előbb összeházasitjátok őket.

A király és a lovagkör azután a jelen esetet megvitatván, azt a határozatot adták ki mind a két lovagra nézve, hogy:

»miután és mivelhogy Doria Bálint lovag magát rágalmazottnak véli Cefrani Enrico lovagnak azon állitása által, mintha ő Cefrani Pelinetta urleányt, fegyverzetén fölül viselendő, a harczjátékban szineit bevalló kardkötő ajándékozására kérte volna fel, - s minthogy e tagadásával azon esetben, ha Cefrani Enrico állitása igaz, viszont Doria Bálint sérti meg Cefrani Pelinetta úrleányt: annálfogva mindkét fél egyenlően sértő és sértett levén, határoztatik:

hogy közöttük lovagias párharcz fog dönteni;

minthogy azonban a sérelem tárgya nem főben járó ügy, és véres kimenetelre nem jogositott; annálfogva sem szuró, sem vágó, sem öldöklő, sem zuzó fegyverek kezeikbe nem adatnak, hanem mind a két fél öldöklő szerszámok nélkül, könnyü szövet-ruhában fog megjelenni a küzdtéren, és mindegyiknek kezébe adatik a heroldok által - egy zsák.

Amelyik a másikat a zsákba bele tudja húzni, az ellenfelét oda viheti a sértett urleány lábaihoz, s addig a zsákból ki nem bocsátandja, valamig a legyőzött ott be nem vallja hazugságát és ünnepélyesen meg nem követi a sértettet.«

Ez volt a király és lovagkör határozata.

A zsákpárbaj az olasz udvaroknál nem volt szokatlan neme a tornának, s épen oly ünnepélyes ordáliának vétetett, mint mikor két keresztyén ember kifent karddal tör egymás ellen, s voltaképen semmivel sem nagyobb bolondság az utóbbinál.

Virágvasárnapját megelőző szombaton ment végbe a különös párharcz, az udvar és a nép szeme láttára.

A két küzdő fegyvertelenül jelent meg a küzdtéren, föveg és sarkantyúk nélkül. Ott megvizsgálták, hogy nincsen-e náluk rejtett tőr, vagy egyéb ártó eszköz, a mivel egymás életében kárt tehessenek; azután mind a kettőnek kezébe adtak egy durva szövetű zsákot.

Doria Bálint elhajitá a magáét. Minek több egynél? Ellenfelét saját zsákjában is megfoghatja, ha tudja.

Hanem ez a tudás a legkeservesebb feladat. Mert az ellenfél termetre jóval magasabb, erejére nézve sem megvetendő; aztán eleven embertől, a ki lovagczimert visel, ennyi szem láttára nem lehet azt kivánni, hogy mint egy akarattalan tömeg, magát egy szűk zsákba, akár alulról, akár fölülről kezdve bele engedje szép szerével rázatni.

Azonkivül még Ilona jelenléte is fokozta a két ifju erélyét, kibe Cefrani nem kevésbbé volt szerelmes, mint Doria.

Midőn Cefrani üres kézzel látta maga felé közeledni Bálintot, ő a maga zsákját karikába gyürve, jobb markába fogta s eldugta a háta mögé, mig előrenyujtott balkarjával ellenfelét kötekedő tusára ingerlé.

Cefrani ügyes öklöző volt, s nem volt kevesebb szándéka, mint Bálintnak alkalmilag egy hatalmas ütést adni az arczára, s mig annak a szemei kápráznak, jobbjával hirtelen a fejére vetni a zsákot.

Bálint azonban észrevette a goromba szándékot s midőn Cefrani ökle nagyon közel járt az orrához, hirtelen megkapta azt mind a két kezével s öklénél fogva egyet facsaritott a karján, a mitől az kénytelen volt egyszerre háttal fordulni felé s a következő pillanatban már a fején volt a zsák.

Hiába szabaditotta már azután ki öklét Cefrani Doria kezéből, hiában feszité oldalbordáiba könyökét, hiában rugdalt, kapálózott; a zsákból nem birt menekülni. Utóbb elestek a földre, ott hempergőztek, egymást tépve, döngetve; de azért mégis az lett a viadalnak a vége, hogy Bálint egész a bokájáig húzta Enricora a zsákot, s a két lábánál övével összekötötte a közönség rengeteg hahotája között.

Akkor azután felveté a tele zsákot a vállára, s odavitte azt az emelvényre, Ilona elé.

Ott azután lábra állitá, s megfogva fogával a zsákot, ott ahol a varrás volt rajta, egyet repesztett azon, - kése nem volt, hogy vághatta volna, - épen csak akkora nyílást repesztett rajta felülről, a hol Enrico kidughassa a fejét.

- Most valld meg, hogy nem volt igaz, a mit felőlem hiresztelél.

A zsákból kidugott fő töredelmesen hajolt előre, mint a ki igent int.

- Megköveted-e őt és engemet a király és a nép előtt?

A begyürt lovag csak nem felelt s midőn Doria egy kis csendes hátbaütéssel figyelmezteté, hogy most ne sokat gondolkozzék azon, hogy mit mondjon? akkor vette észre, hogy a kihez beszél, az egy élettelen alak; arczában semmi vér, szemeiben semmi fény.

Hirtelen végig repeszté az egész zsákot, mire Cefrani, mintha minden tagja ugy lett volna külön összerakva, lábaihoz roskadt.

Talán elájult - talán tetteté magát, - vagy talán megölte a szégyen?

Cefrani gróf, mikor fiát legyőzve látta, hirtelen eltávozott, leányát Pelinettát is magával vivén; a király az élettelen Enricot is utána küldé. Az olasz család még azon éjjel elutazott; azt mondák, Görögországba mentek. Élve vitték-e el magukkal Enricot, vagy halva? az nem tudatott meg. Nem is igen tudakozódtak utánok.

Hanem ez eset után Doria és Baróthy átlátták, hogy a gyermekekkel tovább tréfálni nem lehet, mert azok nem gyermekek többé.

A király is azt mondá nekik:

- Házasítsátok őket össze minél elébb, mert különben ez a tüzes ficzkó minden nap megeszi egy lovagomat, a ki a kedvesére mer nézni.

Ugy is történt. A lakodalmat megülték még azon évben uj kenyérrel, s alig volt az uj pár a mézes hónapokon tul, midőn Lajos királynak Lengyelországba kellett menni, hadjáratra gonosz északi népek ellen. (Bár akkor láttunk volna hozzá, hogy jól elkerteljük magunkat előlük!)

A királytól Doria Bálintnak sem lehetett elmaradnia. Atyja beteges volt már, nem mehetett a téli hadjáratba; a fiunak kellett folytatni a haza iránti kötelességet. Egyébiránt ipja is vele ment, Baróthy, ki még mindig megülte a nyerget.

Bizony öt hónapot ültek ottan, és Bálint és Ilona öt hónapig nem láthatták egymást. Lengyel kereskedők hordták akkor a leveleket.

Az ötödik hónap végén mind a kettő izenetet kapott egymásfelől, Bálint örvendetest Ilonáról; Ilona szomorút Bálint felől.

Bálintnak apja irt Lengyelországból, hogy Bálint ugyan kitüntette magát a harczban, hanem nehéz sebet kapott; soká tartott, mig felüdült, most azonban már kigázolt a bajból, s mihelyt annyira fellábbad, hogy a hosszu utat tengelyen megteheti, a vezér parancsára, haza fog Budára indulni.

Arra a hirre, hogy férje hazatér, Ilona egészen boldog lett; arcza visszanyerte elébbeni életszinét, s ha aggódó szivét árnyékolta is néha felleg, mit a betegen fekvő férj miatti gond támasztott, a repeső gyermek arcza elmosolyogta azt onnan.

A királyné megigérte neki, hogy tudatni fogja vele a napot, melyen Bálint utra kelhet, Lengyelországból vett tudósitásai után.

Egy napon Ilona örömhirként fogadta a királyné meghivását, hogy jelenjen meg a várkastélyban.

Ő ragyogó arczczal sietett fel; a királyné borult arczczal fogadta.

- Férjem utra kelt? - ez volt első kérdése.

- Hét nap alatt megérkezik, felelt neki a királyné.

- Oly soká! sohajta vágyva a szerető hölgy.

- Rövid napi járásokat tehet csak, mert még sebei alig hegedtek be, viszonzá hidegen a királyné; egyébiránt elég jókor fog megérkezni, hogy a rosz hirt megtudja.

- Minő rosz hirt? kérdé elsápadva az ijedségtől Ilona.

A királyné az udvarhölgy arczára szegzé szemeit és monda:

- Cefrani Enrico megérkezett.

Ilona végigborzadt e név hallatára. A tenger fenekén szerette volna ez embert tudni.

- Mit akar itt ez a nyomorult, gyalázata piaczán?

- Mit akarhatna mást, mint a más gyalázatát árulni? Ismered e levelet?

E szónál a királyné egy négy rétre hajtott pergamentet tartott Ilona elé.

Ilona zavartalanul felelt:

- Ismerem, én irtam.

- Akkor azt is tudod, hogy mi van beleirva?

- Szó szerint: »Kedves barátom! Férjem nehéz beteg. Nem tudom, mi történik velem, ha ő meghalna? Segits, vigasztalj. Azt igérted, hogy ha ismét visszahivlak bárhonnan, eljösz hozzám. Ha valaha szerettél: jőjj sietve.«

A királyné zord tekintettel nézett Ilonára, midőn a nő a levél tartalmát elmondá.

- Én e levelet Fra Gaetanonak irtam, ki gyermekkori nevelőnk volt, s mindkettőnket nagyon szeretett. Fölséged tudja, hogy innen mint orvos a flórenczi udvarhoz hivatott meg, hol világhirüvé lett. Hozzá irtam, hogy jőjjön minél előbb, férjemet gyógyitani; a levelet a követ, Delfini vitte el.

A királyné homlokáról elsimultak a redők, de arczán megmaradt az aggály köde.

- Akkor, gyermekem, e levél rosz kezekbe került, Delfini bizonyosan találkozott Florenczben Cefranival, s ráruházta a megbizást, ez a nyomorult pedig maga jött e levéllel ide és most azt hireszteli, hogy ezt neki irtad.

Ilona kétségbeesve kulcsolta össze kezeit.

- Istenem! mi lesz ebből?

- Én nem tudom - szólt a királyné. Magam elhiszem, amit te mondál; de a világ, tudod, mindig a rosszabbat hiszi. Most eredj haza, és várd be, mig férjed haza jön. Ez a férj dolga.

Ilona felháborodott szivvel sietett haza.

Jó hire, neve igy megszeplősitve, a házas örömek örök kútforrása ily undok féreggel megfertőztetve! Miért nem férfi ilyenkor az asszony, hogy saját kezével vághatná a rágalmazó arczába a visszatorlást?

Azt hitte: az ilyen undok rágalom ellen fel kell lázadni az egész világnak. Ki a női erényt csufolja, az Istent csufolja, s azt kötelessége a legelső férfiunak, a ki vele találkozik, leütni, mint egy veszett ebet, hogy többet ne harapjon. - Bizonnyal Enricot tizen-huszan kihivják párharczra e rágalomért, mielőtt Bálint hazaérkeznék; - hiszen a két családnak annyi rokona van, Bálintnak annyi jó barátja van.

És aztán a kis gyermek is mosolyogva tekinte rá s a gyermek mosolya lecsendesité a háborgó tengert az anya keblében.

Hanem a számos rokon, a sok jó barát csak nem jelent meg a sorompók előtt sem másod-, sem harmad-nap, hogy Doria Bálint fegyverzetében megjelenjen, a rágalmazót istenitéletre hivni, a nő erényét a napsugárban és a vérben tisztára, fényesre mosni. Azok mind azt mondák, hogy ezt végezni a férj dolga.

Bizonyos, a világ mindig a rosszabbat hiszi.

És negyednap már a gyermek mosolygása alig-alig tudta lecsillapitani a háborgó tengert az anya szivében.

Ilona elmondá apjának is sérelmes haragját. Azt hivé, ha más nem, az apa fogja eltiporni a nyomorult rágalmazót. - Az is nagyon hideg maradt. Azt felelé: »ez majd Bálint dolga lesz«.

Még az apák is azt tartják, hogy: »az asszony csak asszony!«

Egyedül a férjnek illik kardot huzni azon jelszó mellett: hogy »az asszony angyal!«

És a férj vitéz dalia volt bár, de csak most kelt föl halálos ágyából; nem sokára törődötten, lázasan megérkezik; kimerülve hosszas sebláz miatt, megfogyva a nagy vérvesztéstől, és a midőn hordszékéből kiveszik, rögtön pánczélját öltse-e fel? és kiálljon hitvese jó nevéért életét koczkáztatni?

Oh a gyermekmosolygás már nem tudta lecsillapítani a háborgó tengert többé. Ilona egész nap sirt, és indulattól zaklatottan járt szobáiban, férje fegyvertermében keresztül-kasul, és nem talált e kétségbeejtő kelepczéből szabadulást.

A hatodik nap is eljött végre, Bálint utrakelésének hatodik napja.

E nap reggelén hirül vivé Ilona apródja a főlovászmesternek, hogy Doria Bálint az éjjel megérkezett, egy nappal hamarább, mint várták, s holnap neje rágalmazóját a sorompók elé Istenitéletre hivja, karddal, pánczélosan, élethalál harczra.

A kihivás még az nap a város minden kapujánál kürtszó mellett kihirdettetett.

Az pedig nem volt Doria Bálint, a ki Enricót istenitéletre hivta.

Doria Bálint még akkor egy napi járó földre volt Budapesttől. Mint lábbadozó beteg, sem szekéren, sem lóháton nem tehetvén meg a hosszu utat, kénytelen volt arra az unalmas nemére az utazásnak vállalkozni, hogy egy hordhintót két öszvér hátára kötöttek, ebben fekve hozták el nagy vigyázattal egész Hatvanig.

A hatvani csárdában megálltak etetni, s ott épen szemközt találkoztak a királynak egy társzekerész osztályával, mely ruhákat szállitott Lengyelországba. Bálint, a hintó ablakán keresztül hajolva, beszédbe elegyedett a szekeret kisérő banderista hadnagygyal, s kérdezé tőle, mi ujság Pest-Budán?

- Oh uram! Nagy ujság van! felelt az. Holnap reggel fog a derék vitéz Doria Bálint megvivni a sorompók előtt Cefrani Enricoval felesége jó nevéért; életre-halálra fognak tusakodni.

- Az lehetetlen! mondá Bálint; hisz Doria nincsen otthon.

- Megérkezett tegnap éjjel. Ma hajnalban, hogy a városból kijöttünk, trombitaszó mellett hirdették ki a kihivást; a saját füleimmel hallottam. Bánom, hogy otthon nem lehetek, mikor vivni fognak.

- Lehetetlen! Lehetetlen! ismétlé Doria Bálint.

- Lehetetlen hát! pattogott vissza a hadnagy. Tudom én, hogy lehetetlen. Tudom én, hogy Doria Bálint betegen feküdt hét napi járó földön is túl. De ha meghallotta, hogy a feleségét meggyalázták, koporsóból fölkelt, mégis eljött, repülve jött, még is megérkezett. - Még sem volt lehetetlen!

Doria Bálint rögtön nyergeltetett kisérőivel. Alig mondott fogadj Istent a hirmondónak. Sietteté kisérőit, hogy induljanak; ha egész éjjel mennek is, ha minden ló kidől is, holnap reggelre meg kell érkezniök Budavárba.

Mentek is egész éjjel, a lovak rogyásig fáradtak; de hajnalra meg is látszott a távolban Buda vára.

Az éjjeli utban Bálintot kitörte a láz, a lelki küzdelem segitett hozzá. Az izgató harag, a bosszu keserü vágya felforralta vérét; egész éjjel arról álmodozott ébren, hogy reggel mint fog ő bálványa rágalmazójával összecsapni. Iszonyu kardcsapásokról álmodott, mik alatt vas törik, ló rogyik, emberhalál esik, s midőn megvirradt a nap, akkor oly bágyadt volt, hogy alig birta a fejét fölemelni.

Hanem azért mindegy! Mégis helyt kell neki ma állani.

A czinkotai csárdán innen utólérték a közel falvakból jövő lovagok, kik azt hihették, hogy a lefüggönyözött öszvérhintóban valami kényes udvarhölgy viteti magát s adogatták az utasítást a kisérőknek, hogy ha a viadalra törekesznek, csak velük tartsanak. Ide kinn fog az megtartatni, a rákosi gyepen. Amott vannak felütve a sátorok, a király és az udvar számára; nagy térség körülfogva kötéllel, a népségnek belül a tarkára festett sorompók, azokkal a kétnyelvü lobogókkal a rudakon.

A pihent lovas vitézek egyenkint mind elhagyták az öszvérhintót; leghátul maradt az a sietők mögött s akkor érkezett már meg a torna helyére, mikor a hirnök a harmadik kürtszóval adott jelt a viadalra.

Bálintnak ugy tünt föl mindez, mintha csak lázálmainak folytatása volna. A körülkeritett viadaltér, mely oly régi ismerőse a hajdan lovagjátékaiból; a tömérdek ismerős arcz, kik őt mind nem látszanak észrevenni vagy megismerni; - a király s a királyné komoly alakjai az emelvény mennyezete alatt; - a czimeres heroldok; - és azután a megnyiló sorompókon egymással szemközt belépő két pánczélos viador.

Az egyik Enrico alakja, nemcsak czimeréről ismerni rá, mely paizsán ragyog; de hetyke járásáról, feje hordozásáról is, bár sisakrostélya le van eresztve.

De ki az a másik dalia, ki a hirnök ezen hivására: »Doria Bálint jelenj meg!« a küzdtérre kilép?

Tetőtől talpig pánczél fedi tagjait, sisakja leeresztve, csak hosszu arany szint játszó haja hullámzik ki alóla.

Doria Bálint elgondolkozott róla, kinek lehet ismerősei közül olyan szép hosszu aranyszin haja, a minő neki magának volt, mig sebesült fejéről az orvos tőből le nem vágta? Nem emlékezett barátai közül ily alakra.

Pedig jó barátnak vagy rokonnak kell lenni, a ki a beteg lovag fegyverzetében helyette kiáll. Nagyon jó barát lehet az, a ki életre-halálra fogad el csatát a felvett czimer becsületéért. - Hanem hiszen ilyen jó barátja van az embernek igen sok.

Az ismeretlen alak bal karjára csak egy kis gömbölyü paizs volt füzve, minő csak disz-menetekhez, nem viadalhoz való; hanem jobbjában felismeré Bálint ősi kardjai közül azt, melynek neve, lapjára arany betükkel kiverve: »nos ambo« (mi ketten); hosszu, nehéz, egyenes kard, nem is egy kézre, de két marokra való. Ez nem jó választás volt. Akárki tette, nem értett a fegyverválasztáshoz.

Bálintnak mindezt végiggondolni lázas látásában csak nehány pillanatnyi ideje volt; a következő pillanatban hangzott a herold kiáltása:

»Doria Bálint, felelj az Isten előtt: tiszta hited szerint akarsz-e megvívni hitvesed ártatlanságáért?«

Bálint lázas kézzel taszitá fel hordszéke ajtaját s kilépett belőle, hogy a hivásra feleljen: »itt vagyok! engem illet e kérdés! Én vagyok Doria Bálint!«

De ezt nem mondhatá el. A jövő percz mindenki figyelmét lefoglalta. - Utját nagy néptömeg állta el a sorompókig.

»Előre. A szentháromság egy Isten nevében!«

A Doria-czimeres lovag e szónál elveté magától paizsát, mint ki nem szándékszik védni, csak támadni s két kézre kapva a rettentő »nos ambó«-t, szilaj dühvel rohant ellenfelére; egyetlen ádáz ütést mérve annak oldalára.

Ah, ily ütést nem tehet férfi; igy csak asszony üthet, ki férje kardját saját jó hiréért fölemelte s egyetlen ütésben összpontositá lelke és teste minden erejét!

Enrico látta a csapást jönni; fel is fogta azt paizsával, de rosszul, a kard a paizs szegélyén kicsorbult, de hegyével mélyen behatott a lovag oldalába, ott, hol az öv a pánczélt összefoglalja. Enrico messze elterült a csapástól s vére végigfestette a fövenyt.

Még egyszer fel akart emelkedni; de ellenfele rátaposott mellére s legázolta a földre, és akkor vassarkával sisakos fejére hágva, kardja hegyét a sisakrostélynak szegzé szótlanul.

A királyi hirnök, látva a kihivott bukását, fölkelt emelvényéről s átható hangon kiáltá:

- Cefrani Enrico lovag, vallj igazat az Isten nevében!

Cefrani fölemelte jobb kezét, kihullatva markából a kardot.

Ez kegyelemkérés volt.

A győztes dalia levette fejéről a lábát, s arra Cefrani balkönyökére emelkedve, sisakrostélyát feltaszitá. Arcza vértelen volt már, de ajka véres.

- Elismered-e, hogy Doria Bálint nejét méltatlanul rágalmaztad? - kérdé a hirnök.

- Elismerem, - hörgött a vert lovag, halálkintól vonagolva.

A győztes viador e szónál a királyi sátormennyezet felé fordult sisakja zárt rostélyával, mintha azt hinné, hogy diadalmas arczának azon is keresztül kell ragyogni, s kardját magasra felemelve, hegyét a királyné felé forditá, mintha e kard hegye válaszolna arra, amit egy kigyónyelv hegye mondott.

Abban a perczben, midőn karját felemelte, - a levert lovag testének végső erejét, lelkének végső dühét összeszedve, felszökött fektéből s tőrét kirántva öve mellől, azt markolatig döfte ellenfelének oldalába, ott, hol a hónalj alatt a puszta selyemköntös látszik.

Egy éles sikoltás hangzott, mely nem férfi hangja volt: a Doria-czimeres lovag elbukott a fövényen s sisakja messze gördült le fejéről.

Az elszörnyedés rémkiáltása zúdult fel a tömegből. A meggyilkolt dalia arcza női arcz volt. Mindenki megismeré benne Baróthy Ilonát, Bálint ifju nejét.

A nyomorult orgyilkos egy meggyilkolt angyal arczának szemrehányó tekintetét vitte magával a pokolba.

A kitört zavarban lázas fővel tört magának utat a népen keresztül Doria Bálint meggyilkolt nejéig, kit a királyné sátorába vittek.

Ilona mosolygott, midőn szemei Bálintra estek; »nem fáj nagyon,« menté magát előtte.

De a férj lábaihoz veté magát s tetőtől talpig csókolgatá a drága termetet, ki ily egyenlőtlen harczra vállalkozott, egy nő egy ördög ellen! Miért fogott az kardot, ki csak virágokat letépni tanult eddig?

A nő azt mondta: nem fáj nagyon; az orvos, ki megvizsgálta a sebet, azt mondá: »nem fáj soká«.

Ilonának nem sok órája volt élni.

Mikor ezt Bálint megtudta, le akarta saját sebeiről szakgatni a köteléket, hogy együtt haljon meg nejével.

Ilona odaölelte őt magához és fülébe sugá:

- Egészen árva legyen gyermekünk? Apát, anyát veszitsen egyszerre? Maradj itt vele és szeresd őt én helyettem is.

A gyermeket, kit anyja a harcz előtt maga után hozatott, hogy ha el talál esni abban, még egyszer megcsókolhassa, odahozták a sátorba. Ilona karjaiba vette őt, megcsókolá, azután férje karjaiba tevé, halkan rebegve:

- Fogadod - haldokló nőd lelkének üdvére, - hogy élni fogsz - gyermekünkért?

Bálint térdre rogyott, gyermekét kebléhez ölelve, és sóhajta:

- Fogadom. Én lelkem üdvösségére.

Ilona mosolyogva nézett le reájuk: a gyermekre, a ki nevetett, s a férjre, a ki zokogott.

És mikor szemeit lehunyta, még akkor is mosolygott.

Nem fájt nagyon s nem fájt soká.

A két öreg, a két apa pedig a tábori ágy fejénél egymás kezét szoritva, suttogá rejtelmesen:

»Ez ugy halt meg mint férfi.«

»És emez úgy él, mint gyermekének hű dajkája.«

A hazatért.

I.

- Én vagyok gróf Moiria. E szavakkal köszönte be egy karcsu, lovagias magatartásu fiatal ember monsieur Rogneardhoz, a ki épen a nagy strazza-könyvében kötözgette a százezres számokat egymáshoz.

- Ah! Nagyon örülök! Tessék helyet foglalni. Tehát ön is megnyerte a »radiatiót«-t?

- Meg ám. Ez igazán jó szó! »Kivakartatás.«

- Furcsa szó. Azt is teszi, hogy »ragyogás«; meg azt is, hogy »kivakarás«.

- No én nem ragyogok; csak ki vagyok vakarva.

- Annál jobb. Sokkal jobb. Kivakartatva lenni a számüzöttek lajstromából. Ez a mi császárunk gondolata volt. Minek legyen annyi derék franczia szétszórva a világban? Jőjjenek haza! Legyünk együtt! Ugyan gróf ur, mivel töltötték az időt az emigráns urak odakinn a barbar földön?

- Hát - nem unatkoztunk. Egy kicsit katonáskodtunk, a mi átkozott jó barátaink zsoldjában, a mi szeretett ellenségeink, a francziák ellen. Aztán mikor vége volt a háborunak, elfogyott a fizetés, láttunk dolog után. Ki kefekötő lett, ki meg festő, ki meg ispán. Némelyikünk tudott hárfázni, furulyálni, hangversenyeket adott, a kinek herczegasszonya volt, az pipereárus-boltot nyitott. Egy grófunk csizmadia-mesterségre adta magát, felesége meg katulyákat csinált.

- Ah! Ne mondja ön! S nem szégyenlették magukat?

- Óh dehogy! A marquis, a ki miniatur-arczképeket festett, egy cseppet sem restelte karonfogva járni azzal a gróffal, a ki csak boltczímereket mázolt, s mondhatom, hogy az a herczeg, a ki a hangversenyeken hárfázott, kész volt bármikor egy korcsmában vacsorálni azzal az őrgróffal, a ki czédulakihordója volt. Óh, mi nem voltunk aristokraták.

- Nagyon jó! Igen jó! A kedély sehol sem hagyja el a francziát! Hát ön mivel mulatta magát az alatt?

- Óh én nagyon ügyetlen vagyok. Én semmihez sem értek a világon. Én beszegődtem ispánnak.

- Hahaha! Falusi gazdatisztnek! Olyannak, a ki arra vigyáz, hogy a béresek a hegyével lefelé ültessék el az árpát a földbe, ne a tompa végével s a ki a trágyát nem kerüli ki, ha utjába akad, hanem rálép? S meg tudta ön különböztetni a birkát az ürütől? No, én csak akkor ismerek rá az ürüre, mikor a szakácsom őzgerincz-sültet tálal fel, hogy ez birka.

- De én még a gyapju finomításig is eljutottam.

- A gyapjufinomitásig! Ön fésülgette, kefélgette a birkákat? Ez nagyszerű! Hát már most mit szándékozik ön tenni idehaza?

- Épen ebben járok most önnél. Nekem volt egy csinos kis családi birtokom itt Nancy mellett, amit a convent elárvereztetett.

- Az ám. Azt én vettem meg. Nagyon szép kis birtok. Hanem átkozott keveset jövedelmez. Rég túladtam volna rajta, ha a leányom olyan nagyon nem szeretné az erdőket, a miket én ki nem állhatok. Mennyi buzát lehetne azoknak a helyén termeszteni! Meg nem foghatom, hogy mire való a fa a világon? Az se buzát nem terem, se maga meg nem ehető; csak a kilátást

veszi el. Hanem hát ez a birtok már most a nyakamon maradt. Árvereztem rá s rám ütötték. Törvényes uton jutottam hozzá. Az enyim jog szerint. Ezen a császár sem változtathat. A proscriptiós listából kiradiálhatta az emigránsok neveit; de a telekkönyvből nem radiálhatja ki az uj birtokosok neveit. Ugye bár, azt tudja ön, édes gróf ur?

- Hogy ne tudnám?

- Tehát mégis, miért jött ön ide hozzám? A minek különben én nagyon örülök.

- Hát hallotta ön a hírét a Mac Calluth urnak?

- Valami irlandi lehet.

- Tökéletesen az. Ezzel is az történt, hogy a nagyapja emigrált; a köztársaság elkobozta s elárverezte a birtokait. Mire Mac Calluth junior hazaérkezett, már valaki más ült a kastélyában. Ezen ő nem változtathatott; - hanem annyit megtehetett, hogy azóta évről-évre, minden Szent-György napkor, megjelen az ősi kastély előtt s annak valamennyi ablakát beveri. Az uj birtokos már ugy hozzá van szokva, hogy Szentgyörgy nap előtt beszedeti a redőnyöket mind, s aztán készen tart egy második fogás ablakot, hogy amint az egyik be van verve, helyébe rakhassa.

- Hahaha! Geniális ötlet egy irlanditól! De reménylem, hogy egy franczia nem követ el plágiumot egy irlandin?

- Nem bizony. Láthatja ön, hogy nem az ablakon koczogtattam be; hanem az ajtón. Én azt kérem öntől, hogy adja ki nekem bérbe azt az ön birtokát, a melyik hajdan az én apámé volt. Én legjobb szeretnék ott gazdálkodni, ahol már ismerős vagyok.

- Ah? Ez óriási gondolat! A gróf maga akarja kibérelni az ősi birtokát. De hogy az ördögbe akar ön egy falusi birtokból megélni, mikor önnek arra adósságot felvenni nem lehet?

- Ön azt hiszi?

- Persze, hogy azt hiszem. Hogy a grófok, a kiknek nagy birtokaik vannak, azokat akként jövedelmeztetik, hogy folyvást adósságot szednek fel rá, amíg csak benne tart. Ez a legegyszerűbb módja a falusi gazdálkodásnak. De hát a bérlő előtt ezek a jövedelemforrások be vannak zárva. Mi az Isten csodájából akar ön megélni egész esztendőn keresztül? - Nyul, az van elég. - De valami bérletösszeget is csak kellene fizetni. S nem szeretném, ha az csupa nyulbőrből állna.

- Csak hagyja azt ön én reám; szólt a fiatal gróf, nevetve; az első évi részletet én előre kifizetem s a többi az én gondom.

- Ah! önnek pénze is van? Ilyen emigránst még nem láttam.

- Tantiemejeimből maradt, ispáni állapotom korszakából.

- Tehát ön jól volt elhelyezve az átkozott barbarországban? s még is haza jött: ugy szerette a hazáját. No, minthogy oly nagyon szerette a hazáját, hát nem bánom, oda adom önnek bérbe a birtokát, próbára, három esztendőre. Azt hiszem, annyi idő kell a próbára. Nekem az ispánom azt mondta, hogy a buzát első esztendőben elvetik, a másodikban nem kel ki, mert akkor pihen a föld, csak a harmadikban kel ki; és csak a negyedikben megy magba, mint a káposzta. Kiváncsi vagyok rá, hogyan fog ön minden esztendőben árendát fizetni Szentgyörgy napján.

S a jó Rogneard megkötötte a bérletszerződést a volt birtokos fiával, az ifju gróffal.

II.

- Jajh, ha te ugy válogatsz a kérőkben, kedves leányom, akkor te aggszűz maradsz. Tiz is van, egy sem kell. Ennek ez a hibája van, annak meg az. Utoljára majd jön egy tizenegyedik, a ki mind valamennyinek a hibáját egyesiti: s azzal kell beérned.

Melanie kisasszony azzal felelt erre, hogy a lovag-vesszőjével ráhuzott a paripájára s az rögtön »szótávolon« kivül ragadta őt. Az apa utána vágtatott, hogy folytathassa a perlekedést. Egy szép regényes erdei uton sétalovagoltak - hol egymás mellett, hol egymás mögött. Mikor ismét utolérte Rogneard ur a leányát, ujra rákezdé:

- Hát itt volna az unokabátyád, Roger, gazdag gabonakereskedő.

- Olyan száraz, mint a zab, a mivel kereskedik; felelt Melanie, megint előre rugtatva a lóval.

- Megállj csak! A zab csak akkor száraz, a mikor veszi; de a mikor eladja, már nedves. Hát ha ez nem kell, itt van Mornier ur, a szomszéd földes ur. Ez már humoristikus ember.

- Azaz hogy bolond. Mindig ostoba tréfákon töri a fejét. Nektek férfiaknak azok tetszhetnek; de engem bosszantanak. Hopp hopp!

- No csak ne ugrass át a sövényen, mert én oda is utánad megyek. Hát például mi kifogásod lehet a szép Dutreuil ellen. Az már verseket is ir, s egyebet se tesz, mint téged imád.

- Nem kell nekem főkötőbáb. Mindig az az indus-bálvány jut róla eszembe, a melyiknek az a dolga, hogy egy másik bálványt imádjon.

- Utczu, hogy elvágtatott megint! Ha valaki látna bennünket, azt mondaná: templomtorony-futtatást végzünk fogadásból. Melanie! állj meg egy kicsit. Hát hisz én azt sem bánom, ha a tábornokot választod. Derék férfi. Vitéz ember! Nagyszerű vitéz.

- Ha főhadnagy volna, többet érne.

- No abban lehet valami. De hát a herczeg! Az ujonnan kinevezett herczeg: Micsoda izét is kapott csak a czimerébe?

- Korhely, kártyás, naplopó, csapodár, nem vesződöm vele.

S azzal ugy neki hajtotta a lovát, hogy az öreg kiáltó szóval is alig érte; a lovász pedig messze elmaradt mögöttük.

A nagy nyargalásnak aztán az lett a vége, hogy a kisasszony paripája elvesztette az egyik patkóját. Ezért aztán meg kellett állni.

- No már most mit csináljunk, évődék a papa; a lovász ki tudja merre bódorodott el. Bizonyosan ott vesztett el bennünket, a hol te átugrattad a sövényt.

- Itt látok egy falut a közelben, talán kapunk ott kovácsot, a ki meg tudja vasalni a lovamat.

- De hátha nem kapunk?

- Mindjárt megtudakolhatjuk itt az emberektől a mezőn.

Épen aratás után volt az idő, a kepékbe rakott kévéket három-négy szekérre is rakták fel nagy sietséggel egy szép nagy learatott táblán. A két lovas a tarlón keresztül odaléptetett az egyik szekérhez.

- Látod, mondá az apa a leányának. A buzát azért nem huzzák ki gyökerestül a földből, hanem csak lekaszálják, hogy ez a gyökeréből jövő esztendőre megint kihajt, s akkor még egyszer aratnak róla.

A szekérnél két legény dolgozott erősen: az egyik adogatta fel a másiknak a kévéket, a mit ez szépen elhelyezett a szekér két oldalára. Az egyik legény, a ki villával dolgozott, szép barna fiu volt, pörge bajuszszal, hegyes szakállal, napsütötte arczán az izzadságot belepte a por és a buzatoklász; hanem azért jó kedve volt. Izmos karjairól könyökig feltürve az ing, lábain faczipő, fején szalmakalap: hanem a kalap mellé egy bokréta parlagrózsa volt tűzve, s amig a kévéket hányta, addig is danolt a legény:

»Héj a jó Henrik király
Lalla lira larirette!
Azt mondta: - minden vasárnap
Legyen ám a parasztságnak
Fazekában tyukleves!
Ne nevess!

Lalla lira larirette!
Az ám de a parasztságnak
Soha se kerül vasárnap.
Lalla, lira, larirette.«

- Ejh de vigan vagy fiam! - szólítá meg a legényt Rogneard ur.

- Miért ne volnék, mikor ingyen adják?

- Nem mondanád meg, hogy micsoda falu ez itten?

- Dehogy nem mondom, megmondom biz én, csak még ezt az egy kévét adom fel. Hát annak a falunak a neve, a ki el nem felejti, La Petite Grenelle.

- No nézd! a mi birtokunk. Az, a mit Moiria gróf kibérelt tőlünk. No lám, még itt sem voltunk soha. Meg kellene őt látogatnunk. Itthon van-e a gróf?

- A jószágon van, azt tudom, de hogy a kastélyban van-e? azt nem állítom.

- Elébb való azt megtudnunk, szólt közbe Melanie, hogy van-e kovács a faluban?

- Hát hogy ne volna kovács a faluban? - felelt a legény. Kell az a gazdasághoz.

- No, mert az én ispánom, mikor magam gazdálkodtam, szól Rogneard ur, mindig panaszkodott, hogy nem tud kovácsot kapni, a szomszéd faluba kell küldeni az ökreit, ha patkót akar a sarkukra veretni.

A szekéren álló legény nagyot röhögött erre a szóra, a kévehányó azonban el sem mosolyodott, hanem készséggel mondá:

- Mindjárt elvezetem önöket a kovácshoz, csak elébb ezt a szekeret megrakom, hogy odább mehessen. - A kisasszony lovának az egyik lábáról hiányzik a patkó.

- Hát te azt hogy tudod?

- Látom a lépéséről. - No, siessünk Jakab!

Azzal gyorsan dobálta fel a villával egyik kévét a másik után.

- No már milyen boldog az ilyen parasztlegénynek a kedvese! mondá Melanie az apjához. Ez az egész szivét viszi hozzá, s ha egyszer kiválasztott magának valakit, ahoz holtig hűséges marad. Ez nem siet el este a klubba kártyázni, nem jön haza a börzéről rossz kedvvel, ez nem jajgat a köszvény miatt, ha rossz idő van. Mindig jó kedvü, sohsem kényeskedik. Milyen derék dolog parasztlegény szeretőjének lenni.

- No készen vagyunk! Mehetünk, - szólt a legény, vállára vetve a villát.

- Nem kívánjuk ám a szolgálatodat ingyen, fiam, mondá Rogneard ur, egy félfrankost keresgélve a zsebében.

- Köszönöm uram. Nem kell érte semmi. Ugy is utba esik. Csak tessék utánam jönni.

Melanie jóvá akarta tenni az apja hibáját, ki, ugy látszik, hogy a parasztlegényt megsértette a borravaló kinálással.

- Ejnye, milyen szép virág van önnek a kalapja mellett!

- A bizony. Itt terem ám az a mezsgyén. Ha tetszik a kisasszonynak.

S odanyujtá a parlagrózsa bokrétát.

- De milyen fölséges illata van! - De hát szabad ezt önnek elajándékozni? Nem a kedvesétől kapta?

- Hjaj, nekem még az nincs. Kicsike még, hadd nőjjön még!

S azzal gyors léptekkel előre haladt, hegyesen fütyörészve a Henrik király nótáját.

Melanie a parlagrózsa csokrot odatűzte a keblére! Nem is terem annál szebb virág az üvegházban!

III.

A béreslegény elvezette az uraságokat a faluban a kovács-műhelyig, a mire maguktól is rátalálhattak volna. A kovácsműhely olyan, hogy azt megtalálja az ember cicerone nélkül is.

- De itthon van-e a mester? kérdezé Rogneard ur.

- Majd mingyárt előhivom. Mondá a legény s bement a műhelyből nyiló szobácskába. Az alatt egy kormos pofáju inaska elkezdte a fujtatóval felszítani a tüzet, a mire azt mondá Rogneard ur: »látod, ott most valamit főzni fognak.«

Egy percz mulva előjött a kovácsmester, bőrkötény a derekán, a lábán félpapucs, a fején bőrsipka; a képe egy kicsit füstszinű.

- Adjon Isten!

- Fogadj Isten!

- Hát kend a mester, atyafi? Ejnye, de fiatal mester! Hát vegyen csak frissen mértéket a leányom lovának a lábáról, egy hiányzó patkó számára.

- Ugyan papa, súgott oda neki a kisasszony, ne beszélj kérlek ilyeneket. Mind elárulod vele, hogy soha sem láttál lovat vasalni.

- Hát persze, hogy nem láttam. Mindig tartottam lovakat; de biz én nekem a vasalásnál csak a kocsisom, meg a lovászom szokott ott lenni.

A kovácsmesternek azonban nem volt szüksége papirosszeletre, mint a vargának, hogy megmérje vele a ló lábát, hanem megnézte azt s aztán elővett egy darab hosszu egyenes vasat.

- Jaj, atyafi, ha kendnek nincs kész patkója, mink nem ülünk itt holnap estig, a mig abból a darab vasból patkó lesz.

A kovács nem szólt semmit, a vasat a tűzbe tette, a kohó okádta a szikrákat; mikor aztán a vasdarab izzó lett, akkor kivette a fogóval, az üllőre tette s aztán egy pár hatalmas kalapáccsal olyan hirtelen patkót csináltak belőle, az inassal együtt taktusra kalapálva, hogy nem tartott tovább annál a nótánál, a mire rágyujtott a mester:

»Hej a jó Henrik király
Lalla lira larirette!
Azt mondta minden vasárnap
Legyen ám a parasztságnak
Fazekában tyúkleves!
Ne nevess!

Lalla lira larirette!
Ott van a tyúk az asztalán
De más kezében a kalán
Lalla lira larirette.«

Csak erre a nótára kezdték a vendégek figyelmesebben vizsgálni a kovácsmester arcát.

- Nézd csak, milyen nagyon hasonlít ez a kovács ahhoz a parasztlegényhez, aki bennünket idáig hozott. Szakasztott olyan, mint az.

- Meglehet, hogy testvérek.

- Az ám. Terringettét, vigyázzon ön, mind a szeme közé ugrálnak a szikrák!

A kovács a kész patkót beledobta a vizes sajtárba, aztán a kisasszonyhoz fordult:

- Legyen szíves leszállni, ha úgy tetszik.

- De hova? Itt nagy a sár, meg a szénpor.

Biz az a kovács-műhely körül rendesen úgy szokott lenni.

A kovács egyszerüen segített a dolgon. A két izmos kezével átfogta a kisasszony karcsu derekát s mielőtt az azt mondhatta volna, hogy »szabad« vagy »nem szabad«, olyan könnyedén letette a földre, mint egy kis gyermeket.

- Terringettét; de izmos legény ez a kovács, szörnyüködék Rogneard ur, mig Melanie kisasszony egész gyönyörködve tekinte annak athletai termetére, amint az a tanoncza segélyével a ló vasalásához hozzáfogott.

- Hát a másik két ember hol marad? kérdé Rogneard ur.

- Minek az a másik két ember?

- Hát az egyik, a ki az alatt a ló fejét, a másik meg, a ki a ló farkát fogja, a mig önök a lábánál dolgoznak.

- Ugyan papa, hallgass már, kérlek.

A kovács-inas nevetni szeretett volna, ha a mester felemelt tenyere el nem vette volna tőle a kedvét.

- Láss hozzá.

Az inas felemelte a ló lábát, a mester nekiállt a faragó vésüvel a patájának, mi alatt Rogneard ur folyvást jajgatott: »ne vágja olyan mélyen! Fájni fog neki! Jaj, már az elevenét éri!« - Hát még mikor a szegeket verte a patkón keresztül. »Ezt én soha ki nem állnám!«

Az egész munka nem tartott tiz perczig.

- Mit fizetünk, atyafi?

- Fél frankot.

- Itt van. Fogja kend! - Rogneard ur oda adott neki egy öt frankost.

A kovács a bőrkötény alá nyult s visszaadott négy és fél frankot.

- Csak tartsa meg kend! A többi borravaló.

- Én nem iszom bort. A patkó ára tiz sous.

- No hát azért a szép nótáért.

- A nótát magamnak daloltam.

- Ugyan vedd el már! sugá Melanie kisasszony; - azt gondolod, hogy azért, mert valaki bőrkötényt hord, szabad megsértened.

- Terringettét, atyafi; mondá Rogneard ur, de szeretném, mikor egyszer-másszor a főhadi intendanturánál kell valami vállalatomra a patkót felveretnem, ha ott is ilyen borravaló elnemfogadó kovácsmesterekre találnék, mint kend!

A kovács, amint elkészült a munkával, kezét nyujtá Melanie kisasszonynak, hogy ismét fölsegítse a nyeregbe. A lovász csakugyan elveszett.

- De már most elébb a tiszttartó urat szeretnők fölkeresni, monda Rogneard ur, hogy addig láttatná el a lovainkat, a mig a grófnál egy látogatást teszünk, a ki én nekem bérlőm! Mert én vagyok ennek a jószágnak a tulajdonosa! Csak jönne elő az a legény, a ki ide vezetett bennünket, hogy vezetne odább.

- Az nem fog többé előjönni, mert annak más dolga van; viszonzá a kovács. Majd elvezetem én önöket magam odáig, a lovaikat is bekötöm az istállóba; mert most a tiszttartónak egy cselédje sincs az udvarban, az mind kinn van a takarodásnál.

- Ah! kend maga akar fáradni, mester? No azért nagyon le leszünk kendnek kötelezve. - De hát elfogadja kendet a tiszttartó ur - ilyen - ilyen - jelmezben?

Már tudniillik papucsban és bőrkötényben.

- Hát mi baja a tiszttartónak az én jelmezemmel? Rám ismer ő majd így is.

Azzal előre indult; elvezette az uraságokat a kastélyig, ott lesegitette mind a kettőt a lórul; megmutatta nekik, hogy földszint melyik szobába nyissanak be? az a tiszttartó lakása, ő maga az alatt majd beköti a paripákat az istállóba, s aztán felkeresi a tiszttartót; mert az most nem hüssel ám a szobában, hanem bizonyosan kinn van valahol a szérün, a hol csépelnek s gabonát szórat.

Mikor odább vezette a két lovat a kovács, azt mondá Melanie kisasszony az apjának:

- No hallod-e, ha valakit irigyelni akarnék, hát az ennek a kovácsmesternek a felesége volna. Micsoda megelégedés ragyog ennek a tekintetében. Ő tudja azt jól, hogy a két tenyere eltartja becsülettel, s nincs rászorulva senki pártfogására, nem reszket, nem aggódik, s nem is bókol senki előtt. Miért nem ilyenek a mi gavallérjaink?

- No, azt szépen megköszönnéd, ha ilyenek volnának! Hahaha! Amint hazamegyek, mindjárt megmondom az unokabátyádnak, hogy szerezzen bőrkötényt, ha neked tetszeni akar, s zongora helyett tanuljon meg az üllőn kalapálni.

IV.

- Bocsánat, hogy kissé későn jöttem, mentegette magát a tiszttartó, vendégei előtt, de elébb a gabonát kellett fölméretnem.

- Óh mi azalatt nem untuk magunkat. A leányommal nézegettük az alatt ezeket a mustránák elrakott mindenféle gabonakalászokat. A mik között különösen gazdagok ezek a rizskása-kalászok.

- Nem annyira rizskása, mint köleskása: igazitá helyre a tiszttartó.

- Az mindegy. Kása csak kása. De nem is akarjuk önt sokáig feltartóztatni, csak azt akartuk megtudni, hogy elfogadja-e a marquis ur a látogatásunkat?

- Kétségtelenül. Majd mindjárt bejelentem önöket.

- Hogyan? Ön maga? A tiszttartó? Hát nincs komornyik? inas?

- Van biz az; de az most mind kinn van a mezőn s takaritani segit. Ilyenkor minden kéz drága. Napjában husz órát dolgozik minden ember.

- De hát minek az a nagy sietség? Nem kell az embernek magát megszakitani a munkában.

- De meg kell; mert a barometrum nagyon alászállt; pár nap mulva esős idő lesz. S ha az a tarlón kapja a gabonát, a buzának a szeme elveszti a szinét, a sulya meggyérül; - aztán meg arra is kell számitani, hogy a ki rögtön aratás után viheti a piaczra a gabonát, jobb áron adhatja el, mint a ki bevárja, mig minden ember tódul a piaczra. Azt is figyelembe kell venni, hogy az aacheni congressus ha szétoszlik, az ezüstnek az ágiója egyszerre ugy leesik, hogy a gabonaárak egy negyedrészt vesztenek a mostaniból; tehát minden fáradságot el kell követnünk, hogy elsők legyünk a piaczon s tuladjunk a termésünkön, különben a nyakunkon vész.

- Sápristi! kiálta fel Rogneard ur. Mit mindent nem kell tudni az ilyen tiszttartónak! Barometrum, időjárás, piaczi árkelet, diplomatia, aacheni congressus, ezüst-árfolyam! Hisz ennyi tudománynyal az ember miniszter lehetne! Aztán mi fizetése van önnek a marquis urnál?

- A nyereségből osztalékot kapok.

- No, az már érthető. Igy már tudni való, hogy az ember buzgólkodik. Aztán mennyire mehet ez az ön nyereménye, tiszttartó?

- Hja, uram, azt nekem nem szabad megmondanom; mert abból ön rögtön kiszámolhatná, hogy mennyit jövedelmez ez a birtok? s a jövő szerződésnél a szerint rugtathatná fel a haszonbért, s ezzel én a gazdámat megkárositanám.

- No és ha én épen azt szeretném megtudni? Nem lennék érte háládatlan.

- Uram! Nincs önnek a birtokában olyan kincs, a miért én egy lelkemre bizott titkot eláruljak!

- Hahaha! Ez tetszik nekem! Ez a hűség! Tehát nincs a birtokomban olyan kincs, a miért ön egy rábizott titkot elárulná. Nekem? Rogneardnak? Példának okáért: ha a leányomnak a kezével kinálom meg! Hahaha!

- Nem, uram! még azért sem! szólt a tiszttartó s azzal megfordulva a sarkán, indult. Megyek önöket a marquisnál bejelenteni.

- De ugyan papa, legyen eszed! zsémbelt Melanie kisasszony. Hisz te ugy viseled magad, mint egy nyárspolgár. Minden embernek borravalót akarsz osztogatni. Most meg már épen az én kezemet akarod aprópénzül használni.

- Hiszen csak tréfáltam, te bohó. Csak nem képzeled, hogy egy ilyen bonhommehoz akarlak adni feleségül. Csak egy kicsit zavarba akartam hozni a rustret!

- De lásd, pedig nékem épen az ilyen ember volna kedvemre való. A ki tetőtől talpig maga a becsületesség; megvesztegethetlen és hűséges, micsoda ritka madár ez a mai világban. Az ilyen ember bizonyosan férjnek is igen derék ember.

- Megengedem, megengedem. S ha lesz férjhez adandó komornád, reflektálni fogok rá. De csak azt szeretném tudni, hogy honnan tudja ez a bagaria-csizmás ember, hogy az aacheni congressus határozatai következtében az ezüst árfolyama le fog menni? holott ezt még én magam sem tudom; pedig ez az én tudományom, ez az én mesterségem. Hát a tiszttartók még magasabb politikát, diplomatiát, financziát is tanulnak. Ez nagyon különös.

- De én még valami mást találok még különösebbnek, mondá Melanie kisasszony. Nem vetted észre, hogy az a tiszttartó milyen nagyon hasonlított ahhoz a kovácsmesterhez, a ki a lovamra felverte a vasat?

- Az ám. Épen olyan nagyon, mint az a kovácsmester ahoz a béres-legényhez, a ki a mezőről bekalauzolt bennünket.

- Ha az ember az öltözetkülönbséget, meg a változó arczszint hozzá gondolja, meg merne rá esküdni, hogy ugyanaz az ember volt mind a három.

- Hova gondolsz? Nem ugy van az; hanem igy faluhelyen az emberek olyan nagyon hasonlitanak egymáshoz, hogy alig lehet megkülönböztetni egyiket a másiktól. Vannak olyan faluk, a hol minden embernek ugy áll a lába, mint a lőcs, aztán megint másik faluban meg minden embernek a feje olyan hosszu, mint egy guitár; - a hogy az asszonyok valakit megcsodálnak. De hát azt te nem érted, hát azt én neked minek magyarázzam. Egyébiránt miért ne lehetne mind a három egy testvér? Azért, hogy az egyik tiszttartóvá qualifikálta ki magát, a ki az aacheni congressusról beszél, azért lehet a másik kovácsmester, a ki csak a lókörömig vitte. Hiszen nekem is van egy öcsém, a ki... azonban beszéljünk már másról.

V.

A marquis maga sietett az előszoba ajtóját kinyitni a kastélyba felsietö uri látogatók előtt.

- Ezer bocsánatot kérek, ha megvárakoztattam önöket; de egyedül vagyok a háznál, minden cselédem kinn van a takarodásnál.

Rogneard ur majd hanyattesett a bámulatában.

- Alászolgája...

- Ön talán nem is akar rám ismerni? Azért hogy most szakállt, bajuszt viselek?

- Au contraire. Inkább az a baj, hogy nagyon is ráismerek. Hisz az elébb beszéltünk egymással. De már most vagy a marquis ur volt a tiszttartó, vagy a tiszttartó volt a marquis: mert az embernek a két szeme nem hasonlit ugy egymáshoz, mint önök ketten.

- Hát persze. Mivel hogy a tiszttartó az én apámnak az egyetlen fia.

- E szerint önök ketten egy személy! Most értem már azt a nagy hűséget egy tiszttartóban. De ha hallotta volna ön, hogy megdicsérte önt a leányom azért a nagy hűségért.

- Ugyan apa, legyen eszed!

- No de az ugyan derék, hogy ön nem tart tiszttartót, hanem maga lát a gazdasága után. Igy persze, hogy az aacheni congressusnak a titkát is tudhatja egy tiszttartó! Ezt már most tökéletesen értem. Már most még csak azt szeretném megtudni, hogy hát az a kovácsmester, a ki nem akarta elfogadni a borravalót, nem valami olyan távoli - olyan hogy is mondjam - tejtestvér-e a marquis urral: mert az is veszedelmesen hasonlit önhöz.

- Nagy oka van rá neki, hogy hozzám hasonlitson; mert az is az én apámnak egyetlen fia.

- Ne beszéljen már! Hát ön volt az, a ki a leányomnak a lovát megvasalta?

- Hát világos, hogy én voltam.

- Az a kormos képü ficzkó, abban a bőrsüvegben, azzal a bőrköténynyel.

- Hát a kovácssághoz ez a costume illik.

- A ki nekem a vasalásért öt frankból négy frankot, meg tiz sout visszaadott...

- Hát az igen tisztességes kereset, minek engedné az ember másnak? Aztán egy kovácsnak igen sok dolga van a gazdaságnál; az megszolgálja a kenyerét, ha jól hozzálát a munkájához.

- No ez hallatlan valami! Ilyen még nem történt Francziaországban! Hogy egy marquis az ősei jószágán az uj tulajdonosnak bérlője is, tiszttartója és kovácsa is legyen egy személyben s mind a háromnak pompásan megfeleljen. Már most még azon sem csodálkoznám, ha azt mondaná ön, hogy a béreslegény, a ki a szekeret megrakta, s aztán bennünket a kovácsműhelyig vezetett, faczipőben, szalmakalapban, szintén nem volt más, mint a marquis ur maga.

- Minthogy már kitalálta ön, hát ugy van!

- Terringettét! Ilyen ember nincs másik a világon! Kár volna, ha kiveszne a fajtája. Tudja mit, marquis ur? Ön már négyféle hivatalt visel s valamennyit olyan könnyedén betölti. Nem vállalna el még egy ötödiket is? Mikor az a paraszt legény ezt a parlagrózsa bokrétát adta a leányomnak, Melanie azt mondta: ennek a parasztbéresnek a felesége irigylésre méltó asszony lehet. Ne irigykedtesse őt sokáig. Ime egy ötödik hivatal.

- De papa! kiálta fel elszörnyedve Melanie kisasszony. Van neked helyes eszed? - Hogy legyek én négy embernek a felesége?

Hanem azért mégis csak kezet adott rá.

*

Ez pedig igaz történet; de nem kell hinni, hogy kétszer is megtörténik a világon.